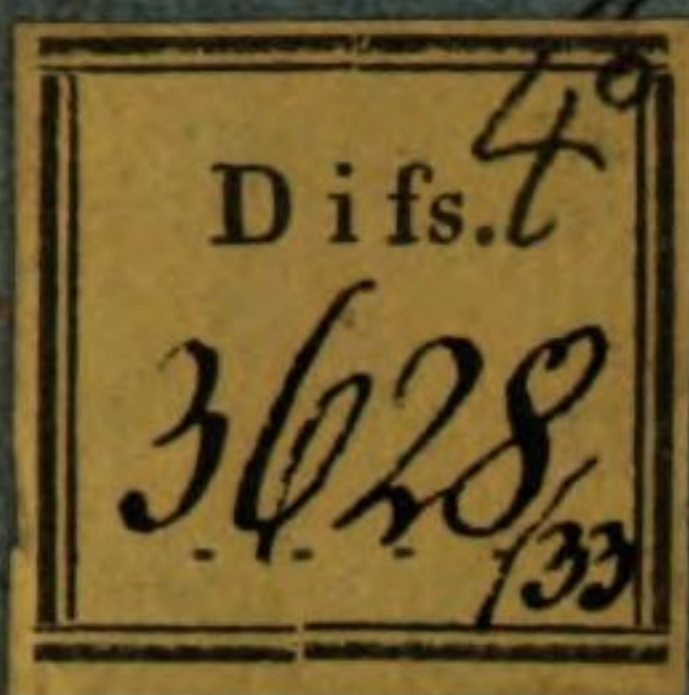

Difs. 3628 (33).

4° Dill. 3628. (33)

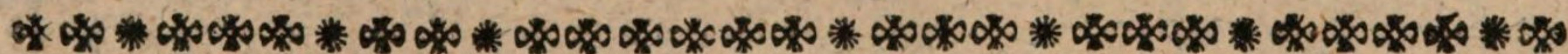
CHRISTIANI GVIL. FRANCISC. WALCHII

S. T. D. ET P. P.

DE

OBEDIENTIA CHRISTI
ACTIVA

COMMENTATIO.

GOETTINGAE

SVMTIBVS BOSSIGELIANIS.
clō lō cclv.

EIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

ILLVSTRISSIMO DOMINO
GERLACO ADOLPHO

SACRI IMP. ROM. BARONI
DE MVNCHHAVSEN

POTENTISSIMI MAGNAE BRITANNIAE REGIS
A CONSILIIS INTERIORIBVS IN TERRIS
GERMANICIS STATVS MINISTRO ET
CAMERAE PRAESIDI

ACADEMIAE REGIAE GEORGIAE AVGVSTAE
CVRATORI

DYNASTAE STRAVSFVRTHI RELIQUA

DOMINO SVO INDVLGENTISSIMO
SACRVM

GERLAC ADOLPHO

DE MÜNCHHAGEN

POTENTISSIMI MAGNAE BRITANNIAE REGIS

A CONSULIS INTERIM IN TERRIS

GERMANICIS STATUS MINISTER ET

CAMERAE PRAESIDI

ACADEMIAE REGIAE GEORGICAE AUSTRIAE

CVRATORI

IN AUSTRIAE STRASSEN/RTH RELIGIA

DOMINIO SVO INDALGENTISSIMO

SACRAM

V*T* commentatio haec, *DOMINE*, in lucem
prodeat *TVO*que illustrissimo nomini inscri-
batur, non meum de ingenii mei viribus,
quas exiguas esse, scio, iudicium; sed admiranda
TVA indulgentia meique, quo *TIBI* obstrictus
sum, officii religio efficiunt. Quodsi tantus est
TVARVM virtutum splendor ac tanta *TVA*,
quam immortalibus meritis et maxime inaudita ab
hominum aetate erga musas benignitate *TIBI* pe-
peristi, gloria, ut, consentiente hominum fama, *TV*
ad reddendam seculo nostro felicitatem natus ac di-
uinitus quasi demissus esse, praediceris: eo maiori
iure ad *TE* admirandum *TIBI*que se ipsos deuouen-
dos commouentur, qui in Georgia Augusta litteras
docent; quo plura atque illustriora incredibilis
TVAE curae, qua illius saluti prospicis, documen-
ta cuius eorum quotidie ante oculos obuersantur.
Quamuis ego, *DOMINE*, numquam de me tam e-
late senserim, ut in iis nomen profiteri, auderem,
qui

qui dotibus ingenii ac doctrinae copia TVAM mereri cupiunt gratiam; diuina tamen prouidentia accidit, ut, praeter omnem meam expectationem, excelsum TVVM animum mihi aduerteres meque eorum ordini adiungeres, qui maxima illa perfruuntur felicitate, quam exteri Georgiae TVAE Augustae inuident, hoc est, TVAE sapientiae, TVARVM vigiliarum TVAEque munificentiae fructus praesentes percipiunt amplissimos. Ita maximis beneficiis dum TIBI me obstrictum esse, sensi animumque ad persoluendum gratiarum, pie agendarum, officium reuocaui, nouis TIBI me deuinciendum esse TVAE gratiae exemplis, statuisti. TVI enim, ILLVSTRISIME BARO, iudicii auctoritate effecisti, ut committeretur mihi sanctiores disciplinas tradendi prouincia, sicque abunde declarasti, TE neque eos contemnere, in quibus nihil, praeter optimam voluntatem, possit laudari. Qua me quidem haud carere, ut publicum exstaret documentum, conscribere, visum fuit, hoc, quod TIBI offero, opusculum TIBIque tamquam pignus meae erga TE

re-

reuerentiae, qua nullam maiorem esse posse, haud dubitanter adfirmo, transmittere. Neque argumentum, quod tractavi, a summo dignitatis loco, in quo TE immortalis deus et maximus augustissimusque rex collocarunt, prorsus alienum esse, iudicabunt, qui nouerint; norunt vero omnes, quantam haurire soleas ex rebus caelestibus voluptatem: quantae curae TIBI sit religionis custodia, ne aut violetur; aut corrumpatur prauis opinionibus; aut opprimatur hostium potentia; aut peruertatur aliorum calumnia: quanta denique vitae sanctitate exprimere, enitaris, perfectissimum virtutis exemplar, cuius describere, ausus sum, & amplitudinem & excellentiam.

ADGNOSCES, spero, DOMINE, pium rectumque animum, non doni modum; aut pretium; nec dubitabis de mea fide meisque, TVAM salutem gentisque TVAE gloriam deo commendandi, studiis. Etenim ut per longissimum spatium rex omnium optimus admiranda TVA fide et consilii praesentia:

*sentia: Germania summi TVA prudentia in con-
eruanda eius tranquillitate libertateque: christia-
na ciuitas, purioribus sacris initiata, TVA pie-
tate erga deum TVOque, de illa optime merendi,
ardore: amplissimae hae prouinciae TVA cura,
qua nihil salutarius potest ab illis exoptari: nostra
academia inuicta TVA constantia atque industria
in conferendis, stabiliendis augendisque tot tantis-
que, quae TIBI soli accepta fert, ornamentis:
musae denique omnes TVA tutela perfruantur, vo-
ta mecum nuncupant atque, ut eadem futuro tempo-
re nepotes queant nuncupare, deum precibus defa-
tigant omnes, qui generi humano bene cupiunt.*

DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
OBEDIENTIA CHRISTI
ACTIVA.

I.

Quo fidelius nobisque omnibus salutaris ex-
stitit immortalis dei de recuperanda vera &
aeterna vniuersi humani generis felicitate
consilium; eo maiore diligentia eniti nos oportet, vt
intelligamus illius rationes ac perspiciamus perspectas-
que, caelestis spiritus praesidio muniti, in nostros
conuertamus vsus. Quas quum perspicue in oraculis
diuinis, litteris consignatis atque admirando benigni-
tatis

tatis summae exemplo sine omni labe & corruptela ad nos transmissis, legimus declaratas ac sedulo explicatas, praeclare sibi suaeque saluti eos consulere, nemo non intelligit, qui in eo sapientiam summam positam esse, arbitrantur, ut quaecumque de re gravissima in illis tradita sunt, & cognoscamus recte; & vera ea esse, firmiter nobis persuadeamus. In his iure suo locum obtinet sanctissima illa de obedientia christi activa doctrina, cum ceteris christianae religionis capitibus, siue ad fundamentum; siue ad ordinem nostrae salutis, sapientissime constitutum, referantur, tam arcto vinculo coniuncta, ut vera certa-que illius scientia nemo facile carere possit. Quae si cogito, amplissimas prae me habere mihi videor rationes, in spem veniendi, fore, ut haud inanes sint studiorum fructus, quae insigni isti diuini disciplinae argumento exponendo & curatius declarando, animus mihi est, consecrare.

II.

Antequam ad explicandas obedientiae christi activae rationes adgredior, necessitatem mihi impositam esse sentio, quid significet *obedientiae* vox, si sanctissimo salutis nostrae auctori, iesu christo, tribuitur, claris apertisque verbis explicandi. Nullam certe habet haec res difficultatem, si quae ad locum hunc pertinent, sine partium studio pioque animo expenduntur. Est enim illa obedientia *opus christi, quo voluntati dei, inprimis patris, iudicis, redemptionis nostrae causa pro nobis satisfecit.* *

• Quum

* quum christum obedientiam praestitisse, adfirmo, non potest fieri, quin ante omnia adcurate constituatur, qualis sit illius indoles & natura; nec diffiteri libet, eo difficilius esse, certi quid de hac re definire, quo magis inter omnes conuenit, haud constantem; sed variam esse vocis *obedientiae* significandi vim, & maxime si morum doctrinae magistri illa vtuntur. Quod caput rei est, facile intelligitur, neque a rei veritate; neque a loquendi more recedi, siue obedientiam *studium* esse dixeris, id est, interprete CICERONE, *assiduam ac vehementem ad aliquam rem adplicatam magnae cum voluptate occupationem*; siue eam in *officiorum* numerum retuleris, quae diuina lex a nobis requirat; siue illam eandem ob causam *virtutem* atque animi habitum adpellaueris; siue denique *virtutis modum* potius; quam virtutem esse, credideris. Quare praeclare illi sibi consulere videntur, qui rem, vaga & mutabili ratione ab aliis declaratam, terminis, latissime patentibus, describunt &, quid sit obedientia, ita definiunt, vt ad quaeuis genera recte adcommodetur. Quare bene obedientiae, quae actu praestatur, natura ab illis exprimitur, qui eam *promptam exsequutionem voluntatis illius, qui legem dandi habet facultatem*, esse autumant, adeo vt duas amplectatur partes, *cum actum*, qui voluntati legislatoris sit consentaneus, eumque nulla vi expressum; sed voluntarium; *tum voluntatem* illam, siue ea quid praecipiat; siue neget. Quum nemo sapiens vnquam dubitauerit, & deo esse potestatem, nobis praescribendi leges, & illum vere multas dedisse, facile intelligitur, obedientiam, qua deo paretur, esse *promptam exsequutionem eius, quod diuinae voluntati conforme esse, intelleximus, siue praecipiat aliquid; siue vetet*, quod beatus auus, IOANN. FRANCISC. BVDDEVS in *institut. theol. moral. part. I. cap. I. sect. 4. §. 131.* scripsit. Haec, a me generatim atque vniuerse de obedientia dicta, si ad christi obedientiam referantur, sufficiunt quaestioni nostrae illustrandae, qua haec vox nec de studio; aut virtutis; aut officii genere; sed de

actu ipso, quo reuera christus voluntati patri obtemperauit, disputatur. Neque in hac re dissenserunt grauissimi coetus nostri sanctioris doctores, licet in formulis, eandem rem exprimendi, discrepare videantur. Vt exemplo res declaretur, bene IOANN. GERHARDVS obedientiam christi definiuit, *quod sit voluntaria christi mediatoris actio, qua cum delectatione voluntatem patris caelestis fecit ad nostri sanctificationem, loc. theol. de iustific. §. LXI. num. 4.* si cogitaueris, sanctificationis verbo hoc loco latiore esse significationem, qua & iustificatio comprehenditur. Nec displicet prorsus, obedientiam christi definiendi, ratio, qua BALTH. MENZERVVS vsus est. *Vocat is eam voluntariam; siue spontaneam iesu christi Θεωδωρος mediatoris nostri actionem, diuinæ legi sese subiicientis eamque perfectissime implentis, disput. theol. Giessens. tom. III. disp. 15. §. 15. p. 439.* licet lubens confitear, iure in illa desiderari ἀκριβειαν.

III.

Admirandam hanc obedientiam christum vere deo praestitisse, eo minus recte dubitatur, quo clariora exstant hac de re scripturae sacrae testimonia. Exhibent illa vtriusque foederis monimenta, diuinitus conscripta. Inter prophetas, tempore veteris testamenti illustres, DAVID introduxit messiam, expresse nuntiantem, *confodisse sibi deum aures: venire se, ut eueniant, quae de illo in libri volumine fuerint praedicta: delectari se obsequio, quo voluntatem diuinam sit prosequuturus, legemque dei quasi in visceribus suis esse inscriptam.* * Simili ratione IESAIAS recitauit messiae orationem, qua inter alia testatur, *excitare sibi quotidie deum aurem, ut ipsi perinde, ac discipuli magistro, obediat: immo eum patefecisse sibi aures; nec se fuisse*
se

*se rebellem; aut immorigerum; nec retrocessisse. *** Quae ita vaticinati sunt, confirmantur testimoniis, quae praeter alios diuus PAVLLVS, caelesti spiritu actus, reliquit. Hic enim aperte docuit, *homines, perinde vt per vnus, Adami quippe, inobedientiam euaserint peccatores; ita per vnus, id est christi, obedientiam fieri iustos, **** atque alibi, *christum, dixit, licet deus verus fuerit; nihilominus formam serui sibi adsciuisse & hominibus ore & vultu similem factum: se ipsum humiliasse ac fuisse obedientem usque ad supplicium mortis idque crucis, maximopere ignominiosum, ** vt de aliis iam fileam.

** inter illustria oracula, quibus obedientia christi vniuersa nobis fuit commendata, principem fere locum tenent, ea, quae ps. XXXX, 7. 8. 9. ita legimus expressa: sacrificium & fertum tibi non placet: aures mibi confodisti: victimas & piacula non postulas. Dico igitur: ecce venio: in volumine libri de me scriptum est: exsequi voluntatem tuam, o deus mi, mibi placuit: tuam legem in imis habeo visceribus.* Quae singulatim explicare, quum breuitatis legibus, quas seruare me oportet, huiusque instituti rationibus prohibeor, sufficiat, ea notasse, quae necessaria sunt, vt comprobandi rem, a me propositam, in his verbis inesse virtutem, recte intelligatur. Ante omnia tenendum est, carmen, cuius partem fere nobilissimam recitavi, a Dauide esse compositum, vt de christi, tamquam futuri messiae, cruciatibus vaticinaretur. Hanc ob causam omnino recte sentiunt, qui *subiectum loquens*, vt hermeneuticorum formula vtar, christum esse, statuunt: id quod gravissimis argumentis ac maxime suffragio scriptoris *epistolae ad Ebraeos VII, 5. sqq.* tot praestantissimi viri demonstrarunt, vt mea quidem probatione non egeat. Legant, qui fusius id explicari, cupiant, ex multis psalmorum interpretibus MARTINVM GEIERVM *commentar. in psalm. tom. I. oper. p. 571.* ABRAHAM. CALOVIVM *bibl. illustrat. tom. I. p. 997.* ANDR.

RIVETVM tom. II. oper. p. 183. sqq. IOANN. COCCEIVM tom. II. oper. p. 163. & tom. I. anecdotor. p. 404. iisque addant: SEB. SCHMIDIVM in *resolut. psalmod. prophet. de christo* p. 168. sqq. IOANN. GEORG. DORSCHAEVM in *theol. Zachar.* tom. I. p. 167. sqq. IOANN. MARCKIVM *sylog. dissert. in vet. test.* p. 731. IO. FRISCHMUTHIVM *disp. binis de messiae pro reatu se tradentis hostia*, Ienae ann. MDCLXXII. editis: RICHARDVM KIDDERVM in *demonstr. of the Messie* tom. II. p. 268. beatum IOACH. OPORINVM nostrum in *der Kette der Vorherverkündigungen vom Heyland* p. 147. sqq. aliosque. Quod si ergo verum est, uti est, accipi ea debere de messia, quae in oraculo nostro sunt prolata, consequens est, ut ad hunc referantur, quae ibi de obsequio erga deum pronuntiantur. Spectant huc tres potissimum sententiae, quas diligentius expendere, meum esse iudico. *Prima* his expressa est verbis: כָּרִית לִי אֲזַנִּים de quibus mirifice inter se dissentiunt viri docti. Quum ea omnia a me oportet omitti, quae ab hoc loco nimis aliena sunt, de interpretatione Graeca, a qua, licet cum ebraeis parum videatur convenire, nec PAVLLVS discessit, nihil iam moneo; ablego vero lectores ad scriptores praestantissimos, diligentius enumeratos a IO. CHRIST. WOLFIO *cur. philol. critic.* tom. III. p. 717. & MICH. LILIENTHALIO in *dem bibl. Archivar. des neuen Test.* p. 719. In eo fere omnes consentiunt, testari messiam de sua erga patrem obedientia; at disputant de formulae, qua haec mentis sua cogitata declaravit, sententia vera & certa. Recentiore aetate eruditissimi viri verba recitata latine conuertunt: *aures perfodisti mihi*, eademque idem significare, ac *servum me tibi constituisti*, contendunt. Comparare enim, putant, christum se ipsum cum servo ebraeo, cui, si nollet, post septem annos manumitti, ut herus subula; vel fibula aurem ad ianuam perforaret, divina lege sancitum erat, *exod. XXI, 2. deut. XV, 6.* atque ex his efficiunt, christum deo patri eandem polliceri obedientiam, cuius officio servus hero est obstrictus. Ita sentiunt, qui

qui in exornanda hac coniectura summam posuere diligentiam, IACOBVS ALTINGIVS cum in *commentar. in loca quaedam selecta psalmorum*, tom. II. oper. part. 3. p. 22. tum in *heptad. VII. diff. 5. de perfossione aurium* p. 221. tom. V. oper. 10. FRISCHMUTHIVS *loc. memorato*: AVG. PFEIFFERVS *dub. vexat.* p. 594. SAM. BOCHARTVS *hierozoic.* tom. I. p. 587. IACOBVS ELSNERVS in *obseruat. sacr.* tom. II. p. 362. atque innumeri alii, qui psalmos & epistolam ad ebraeos exposuerunt. Hanc sententiam, licet ad probandam rem, quae a me probari debet, adprime sit adcommodata; tamen mihi displicere, non inficior. Nolo repetere argumenta, a viris doctis, maxime ven. PAVLLO ERN. IABLONSKIO & IO. CHRIST. KIRCHMEIERO dedita opera ex discrimine vocum ebraearum כרה & רצע ac utriusque auris mentione facta repetita; id vero moneo, perforationem aurium symbolum fuisse seruitutis continuandae, non adeundae, oblataeque; sed repudiatae libertatis. Neutrum in christum cadere, quis non videat? Simplicior est interpretatio, quam inter Iudaeos R. DAVID KIMCHIVS breuiter; sed satis perspicue tradidit, dum verba nostra ita exponenda esse, censeret: פתחת לי שאשמע לקולך, *aperuisti mihi aures, ut obedirem tibi.* vox כרה *idem significat*, ac alibi *exod. XXI, 33. quum foderit quis foueam*; rectius tamen ABRAH. BEN ESRA adduxit locum i. *Sam. XV, 22. שמוע טובה טוב obedientia melior est sacrificio*; nec secus sentit R. SALOMO BEN MELECH in *michlol iophi*, f. 171. a. Ex nostris MARTINVS GEIERVS *loc. cit.* p. 581. eandem interpretationem adprobare videtur, in qua nihil reprehendimus; nisi quod verborum vim ac pondus non satis declarat. Id vnum enim per illam significatur, accepisse messiam aures, ad auscultandum obediendumque paratas; sed non satis explicatur, cur aures illae dicantur perforatae. Quare non infitior, placuisse mihi ea, quae vir celeberrimus EMO LVC. VRIEMOET in *obseruat. miscellan. libr. I. cap. 3. p. 55. sqq.* ad oraculum nostrum illustran-

strandum adtulit, quaeue ALBERT. SCHVLTENSIVS *comment. in prou.* p. 9. haud obscure adprobavit. Vocabulo ebraico כרה hoc loco eadem subiecta est notio cum Arabum verbo

, quod *fodiendo emundare aliquid* denotat, vid.

IAC. GOLIVM *lex. Arab.* p. 2027. Quum infantibus aures purgari solent, ut rectius audiant, facile intelligitur, messiam elegante hac formula maxime significasse, dedisse ipsi deum aures purgatas, ab omni auditus impedimento liberas & ad cognoscendam efficiendamque dei voluntatem promptissimas. Non possum mihi temperare, quin breuiter commemorem coniecturam CONR. IKENII, qua credidit, verba *confodere aures*, denotare *consecrationem pueri, deo factam*, quod apud nonnullas gentes, versus solem orientem colentes, in more sit positum, ut puerorum, quos diis deuoueant, aures perforent, in *dissert. philologico-theol.* p. 221. Hanc eo minus, arbitror, esse admittendam, quo certius est, nullo modo posse probari, eandem consuetudinem a priscis ebraeis fuisse servatam. Progredior ad *secundum tertiumque* huius cantici testimonium de obedientia christi, quod nefas sit, ea diuellere, quae diuinus scriptor arctius coniunxit. Ebraea haec sunt: לעשות רצוןך אלהי הפצתי ותורתך בתוך מעי quae ita solent latine conuerti: *voluntatem tuam efficere, mi deus, delector: & lex tua in imis meis visceribus*, iisque quum theologi vtuntur ad demonstrandam doctrinam de christi obedientia, omnem probandi vim in *voluntatis & legis* vocibus, quas putant esse *צוורוּם*, repositam esse, statuunt. Ex eorum numero SEBAST. SCHMIDIVS ita differit: *voluntas & lex dei patris non tantum decalogus; seu lex moralis est; sed omnis voluntas dei circa redemptionem humani generis, quam christus tam obedientia passiva; quam actiua, hoc est, agendo & patiendo implere debuit & promptus fuit*, loc. cit. p. 184. Nonnulli referunt haec ad solam dei voluntatem de sacrificio a chri-

a christo pro vniuerso hominum genere praestito, quod exemplo SALOMONIS VAN TIL *comm. in psalm. tom. I. p. 488.* edit. Belgicae constat: alii alias fecerunt, quas iam omittimus, coniecturas. Mihi quidem ita videtur, quum maximum sit inter וְרָצוֹן & וְרָצוֹן discrimen, illud ab interpretibus non posse negligi. Verbum quidem וְרָצוֹן numquam *legem* significat; sed, quum recte a וְרָצוֹן deducitur, idem significat, quod *placet, acceptumque* est, hancque ob causam mirifice adcommodatum est, ad exprimendum incredibilem amoris adfectum, quo deus nos amplexus atque ad id commotus est, vt de recuperanda nobis salute aeterna ac salutaria caperet consilia eaque benigne ad exoptatum perduceret exitum. Haec *voluntas* dei, hoc *desiderium*, quod Ebraei וְרָצוֹן Graeci εὐδοκίαν adpellant, celebratur in libris diuinis tam prioris foederis, *ps. V, 13. XXX, 8. LI, 20. LXXXVIII, 18. CVI, 4. CXXXV, 16.* cet. quam posterioris *Eph. I, 5. 9. Phil. II, 13.* adde, si vis, *Luc. II, 11.* Graeci vna cum Paulo *eb. X, 7.* habent θελημα, neque fine causa: conf. *vers. 10. Gal. I, 4. 1. Cor. I, 1. 2. Cor. I, 1. Eph. I, 1.* Quam dei voluntatem prolixam & admirandam si facturum se esse, christus pollicetur, verbo וְרָצוֹן utitur, cuius notio tam late patet, vt apte omnia comprehendat, quae a christo fieri oportuit, vt dei voluntati responderet exitus. Obserues velim, Ebraeos hac voce uti non solum de obsequio, quod legi praestatur, *leuit. XX, 22. deut. XV, 5.* sed etiam coniungere eam cum voce וְרָצוֹן vt exsequutionem eorum, quae pacto sancita ac promissa erant, aperte significet, *2. chron. XXXIV, 31. Ier. XI, 8.* Atqui *voluntas* illa, de qua dixi, erat conditio pacti, inter patrem filiumque initi: hanc efficere eum oportuit. Ex his quisque intelligit, me verba haec de obedientia christi vniuersali accipere; neque addo quidquam; nisi quod ex adiecta voce וְרָצוֹן recte colligatur, studium messiae, voluntati diuinae satisfaciendi, fuisse *liberrimum*, cum tenerrimo *amoris* adfectu coniunctum & illi ipse suaue & oblectamentum: consule VRIEMOETIVM ad dicta clas-

sic vet. test. part. I. p. 153. & part. II. p. 129. Quae a me dicta sunt, si cui displiceant, placebunt certe coniecturae elegantissimae viri celeberrimi harumque litterarum gloria illustris, IO. DAV. MICHAELIS not. CCLXXXVI. in *Peircii commentar. in epist. ad ebraeos* p. 367. vbi docet, עֲשׂוּת רָצוֹן idem esse; ac sacrificia, deo accepta, offerre. Nulla inter nos intercedit discrepantia, nisi quod ad obedientiam passiuam solum ea referat, quae ad vniuersalem spectare mihi videntur. Vocem תּוֹרָה legis nomen esse, nemo ignorat; nec causam video, cur aliud quid hoc loco significari, censendum sit. Complectitur potius amplissimo usu, quaecumque deus ab hominibus vult peragi; aut, sin minus peragantur, sufferri. De hac lege autem messias ait: בְּתוֹךְ מַעֵי sunt in visceribus meis, in mente atque abditis animi recessibus. Translationem hanc vocis מַעֵי, frequentiori usu receptam, GEIERVS aliique interpretes recte notarunt. Adde, quod illi neglexisse videntur, in loquendi illa formula quid deesse. Commode enim, quod omissum est, verbum נָתַן aut נִכְתָּב si adiungatur, egregiam orationis vim inesse, quisque sentiet. Expressit vtramque vocem IEREMIAS XXXI, 33. pariter omissam Es. LI, 7. ps. XXXVII, 31. Legem vero, animo inscriptam, id efficere, vt semper coram oculis sit posita & redeat in memoriam ac studiosius seruetur, satis constat. Concludo ergo, oracula christi, quae exposui, abunde de obedientia testari, quam ille voluntati patris sui praestitit.

** IESAIAE effatum, quo eadem doctrina recte comprobatur, hoc est: *dominus iehoua dedit mihi linguam eruditorum, vt sciam, apud fessum tempestiue loqui verbum: quolibet mane velit mihi aurem, vt audiam instar eorum, qui erudiuntur: dominus iehoua adperuit mihi aurem: et ego non fui rebellis; nec recessi retro, cap. L, 41.* Haec de christo esse pronuntiata adeoque hunc loquentis gerere personam, contra GROTIUM aliosque satis demonstrarunt viri docti, vt eodem labore iure meo supersedeam: conf. ABR. CALOVIVM *bibl. illustr.*

lustr. tom. II. p. 232. IO. COCCEIVM tom. II. *oper.* p. 1106. CAMP. VITRINGAM *comment. in Ies.* tom. II. p. 608. & IOACH. OPORINVM *libello*, antea memorato, p. 215. Quae de officio doctoris, quo messias, ut propheta, functus est, edicta sunt, in iis iam non moror: ea potissimum premenda mihi sunt, quae de obedientia christi vniuersali agunt. Num illuc reuocari debeant verba: **יעיר בבקר בבקר יעיר לי און לשמוע כלמורם** parum abest, quin valde dubitem; neque omni cedere illa difficultate, satis patet. Disquirendum *primo* est, quid sit, quod dicat, *excitare sibi ichouam aurem*? Mirum sane, interpretes negligere loquendi formulam, nouam & ambiguum. Num *dormiunt aures*, ut excitari eas, dicas? IOANNES CLERICVS *comm. in prophetas* p. 233. non inepte, dum alios sequutus, **יעיר** latine exprimit: *vellit*, hanc vocem perinde *admonendi* vim habere, obseruat, ut apud VIRGILIVM, qui *eclog.* VI. *vers.* 3. canit:

*quum canerem reges & praelia, Cinthius aurem
vellit & admonet:*

at num doctores discipulorum vellunt aures? Mihi in mentem venit, male hoc loco *auris* voci tribui significationem, ei propriam, qua capitis humani partem, qua sonum recipimus, denotat. Quid obstat, quo minus credamus, vatem diuinum uti elegante illa verbi translatione, quam SAL. GLASSIVS *philol. sacr. libr.* V. *tract.* I. *cap.* 12. p. 1792. ita explicat: *auris, perinde ut oculus, ad animum transfertur eiusque attentionem & acceptationem fidelem significat.* Addit testimonia scriptorum sacrorum: *ps.* XXXXVIII, 5. LXXVIII, I. XXXXV, II. *Es.* LV, 3. Consentiant profani. CICERO *pro Cluent.* *cap.* XXIV. *profecto a me nihil dicetur, quod non dignum vestris studiis atque auribus esse videatur*, ac de *orat. libr.* I. *cap.* 26. *qui nihil potest dignum hominum auribus efficere atque edere.* Elegans hinc est vatis sententia, si, quam dixi, significatio cum *excitandi* verbo coniungatur. Deinde diligentius notari debet, comparari messiam cum discipulo:

excitat, inquit, miki attendendi animum, ut audiam, sicut discipuli. Hos vocat למורים id est, non pueros, disciplinae magistri traditos; sed *eruditos, doctos, ad τελειότητα eruditionis vergentes*, vti recte scripsit VITRINGA *loc. cit.* p. 608. Haud inepte hos comparaueris cum תלמידי חכמים quorum frequentissima fit in libris rabbinicis mentio. In officiorum, quibus illi adstricti erant, numero audiendi studium fuit. Quo spectant ebraeorum praecepta: אל תשיח שום שיהת בבית המדרש והט אונך ושמע דברי חכמים ואל תהי בן לכל דבר *ne loquaris quidquam in schola; sed inclina aures tuas & audi verba sapientum; nec quidquam contemne: item: נשתשב בן החכמים יהי רצונך לשמוע יותר מלדבר quando sedes inter sapientes, plura audi; quam loquere*, quae apte GEORG. VRSINVS in *antiquitat. ebraic. scholastico-academ.* p. 336. notauit. Audire certe oportet discentem animo attento, quae a doctore proponuntur, ut capiat recte, quae futuro tempore alios doceat. Ex his *denique* concluditur, propositam hanc sententiam non tam de obedientia christi; quam de doctrinae, quam nuntiabat, origine diuina esse exponendam, ita ut concipiatur mente, pronuntiasse haec messiam de se, ut homine, eoque in statu exinationis constituto; sed partim per vnionem vtriusque naturae ὑποστατικην, partim per vnctionem spiritus sancti perfectissima certissimaque eorum omnium, quae ad salutem nostram necessaria ab ipso, tamquam illustri doctore, patefieri voluit deus, scientia longe instructissimo. Idem ergo hoc loco praedixit, quod postea ipse euentu confirmauit, Ioann. XIII, 10. XV, 15. Rectiore vero argumentatione ea, quae consequuntur: יהוה ארוננו פתח לי און ואנכי לא סרית אחיר לא נסוגותי de obedientia christi perhibere testimonium statuitur. Vtraque huius orationis pars ad hanc rem spectat, hac tamen lege, ut prior fundamentum, posterior actum obedientiae explicet. Dominus iehoua, inquit, patefecit mihi aures, hoc est, concessit mihi aures patulas mihique, qua homini, ab omni labe

immu-

immuni, promptissimam sanctissimamque voluntatem, mandata eius perficiendi. Etenim hanc esse formulae *aperiendi aures* virtutem, ut ad obsequium referatur, vix dubitari potest. Quae extremo loco dixit: *non rebellis fui; nec retrocessi*, elegantissime obedientiam christi declarant. Notes velim, bina a propheta usurpari verba, ad significandum vitium, negligendi dei praecepta & agendi contra eius mandata, adprime apta. De יידיא testantur effata num. XX, 10. deut. I, 26. 43. ps. V, 11. LXXVIII, 8. cet. de יידיא ps. XLIII, 19. LXXVIII, 57. LXXX, 19. Zeph. I, 6. Haec efficiunt, christum obsequium praestitisse *domino ichouae*, id est, deo vero ac summo, quem iudicem suum ac legislatorem esse, ob μεσιτης, quoungebatur, officium confitetur. Atvero licet utraque formula ad designandam obedientiam actiuam spectare videatur; tamen fieri nequit, ut passiuam prorsus excludi, credamus, maxime, si, quae de cruciatibus messiae vers. 6. 7. subiecta sunt, vaticinia sedulo expendamus.

** illustre est, ad quod conuertimur, diui PAVLLI effatum: *ὡςπερ γαρ δια της παρακοης της ενος ανθρωπου αμαρτωλοι καταεαθησαν οι πολλοι, ετω και δια της υπακοης της ενος δικαιοι καταεαθησονται οι πολλοι*, Rom. V, 19. in quo uti primariae sunt quaestiones cum de comparatione Adami & christi recte constituenda; tum de imputatione obedientiae christi, per quam impetramus iustificationem; ita illas in alium locum me differre oportet. Ea vero, quae nunc in disceptationem vocari debent, tribus his potissimum comprehendi possunt capitibus. *Primum* enim extra omnem controuersiam ponendum, Paullum tam de inobedientia Adami; quam de christi obedientia haec pronuntiasse. Quamuis neminem, meminerim, de hac re dubitare; neque vllum ex tot interpretibus verbis nostris aliam adhibere interpretationem; multum tamen interest, recte id fieri, accurate comprobare. Vtitur diuus christi legatus binas Graecorum voces *παρακοη* & *υπακοη*, easque inter se discernit, ut quae sibi opposita sunt, si-

gnificent. Atqui certum est, habere illas *obedientiae* ac *contumaciae* indicandi virtutem. - Obiici quidem nobis possunt tam Graecae vocis origines, quam praestantissimorum scriptorum testimonia, in quibus verbis *παρακχειν, παρακοη, negligenter, parum accurate audiendi*, notio subiecta est. Elegans hanc in rem exstat effatum ARISTOTELIS: *ἐοικε γὰρ ὁ θυμός, ἀκχεῖν μὲν τι τὰ λόγους, παρακχεῖν δὲ καθάπερ οἱ ταχέως τῶν διακόνων, οἱ πρὶν ἀκχεῖν πᾶν τὸ λεγόμενον, ἐκδεῖσιν*, quod LAMBIVS recte ita conuertit latine: *videtur enim ira illa quidem ex parte rationem; sed negligenter & confuse audire, ministrorum praepropere more, qui priusquam id omne, quod dicitur, audierint, exsiliunt*, *ethic. lier. VII. cap. 7. tom. II. oper. p. 91. sq. edit. DUVAL*, ut de aliis fileam. Licet id concedatur; bene tamen simul notandum, easdem voces ab aliis castissimis Graecae linguae auctoribus de iis usurpari, qui obsequii officium negligunt. Sufficiat, testem excitare locum LVCIANI, qui de serpente, e latibulo, uti iusserat incantator, non progrediente, dixit: *ἐλειπετο δὲ εἰς δράκων παλαιός, ὑπο γῆρας, οἶμα, ἐξερπύσας, μὴ δυναμένος, παρακχέας τὰ προσταγμάτος*, id est, ex interpretatione ill. GESNERI nostri: *remanerat draco unus vetulus, qui pro senio, arbitror, non poterat erepere, ac propterea dicto audiens non fuit*, *philopseud. cap. XII. tom. III. oper. p. 40. edit. REIZII*. Similia sunt, quae mihi, haec scribenti, in mentem redeunt, CEBETIS verba: *ὅς τις τοίνυν παρ' αὐτὰ τι ποιεῖ ἢ παρακχεῖ, ἀπολλύται κακὸς κακῶς*, *enchirid. cap. XXVI*. Adde denique scholiasten ARISTOPHANIS, qui ad haec poetae:

*ὁμογνίε Λευ καὶ παρακχῶν δεσποτῶν,
ὅταν λαλῶσι,*

ran. vers. 756. 760. p. 146. oper. ed. KVSTERI ita commentatus est: *τὸ δὲ παρακχῶν ἔχ' ὡς ἡμεῖς εἰωθάμεν λεγῆν, καταφρονῶν τῶν λεγομένων παρὰ τῶν δεσποτῶν*, cet. Bene igitur & eleganter PAVLLVS lapsum Adami, omnium, quae

mente

mente cogitari possunt, tristissimum scelus, παρακοην dixit. Hic non negligenter audiuit; sed violavit legem diuinam. Eadem est ratio vocis ὑπακοης. Non diffiteor, Graecos verbis ὑπακχειν, ὑπακοη, ὑπηκος, tribuisse virtutem *subauscultandi, adcurate audiendi*. Sic HOMERVS:

ἐνδοθεν αἰψ' ὑπακσαι,

odysf. δ. vers. 483. Alibi:

ὅθι ποιμένα ποιμην

ἤπυει εἰσελαων, ὁ δὲ τ' ἐξελαῶν ὑπακχει,

odysf. ω. vers. 83. 84. Item:

ὁ δ' ἄρ' ἐμπαπεως ὑπακσε

odysf. ξ. vers. 485. Idem denotat, act. XII, 13. ad quod oraculum illustrandum viri docti multa, quae huc spectant, congefserunt, laudati a IO. CHRISTOPH. WOLFIO *cur. philol. & critic. tom. I. p. 1172*. At uero quis Graecarum litterarum tam expers sit, ut ignoret, centies easdem voces μετονοματικῶς obedientiam declarare. Piget certe, comprobare rem, pueris notam. Satis erit, bina notasse loca THUCYDIDIS *histor. libr. II. cap. LXIII. p. 136. & libr. VII. cap. 74. p. 494. edit. DVKERI*. Quae si cum aliis argumentis, ex cohaerentibus inter se variis orationis partibus desumptis, rite coniunguntur, rem efficiunt certam. Peccatum enim Adami, hoc loco παρακοην dictum, aperte vocat παραπτώμα, *lapsus* vers. 17. 18. Deinde omnino adfirmandum ac firmiter sibi persuadendum, verba haec de tota obedientia christi tam actiua; quam passiuam esse edicta. Patet id non solum ex rei ipsius indole, siquidem in negotio iustificationis utraque est coniuncta; nec sine crimine potest diuelli; sed etiam ex τη παρακοη Adami, opposita τη ὑπακοη christi. Illa enim quum duas complectitur partes, ita ut Adamus contra leges diuinas egerit, & culpam contraxerit, iustissimis poenis luendam; consequens est, ut haec quoque eisdem partibus contrariis absoluantur, obseruatione praeceptorum ac poenis, quas solui oportuit. Praeter alios, adcurate id monent ac certis demonstrant argumentis

IOANN.

IOANN. GERHARDVS *loc. theol. de iustif. §. LXI. num. 4.* IO. ANDR. QVENSTEDIUS *systemat. theol. part. III. p. 283.* & ven. SIGISM. IAC. BAVMGARTENIUS in *der Ausleg. des Briefes Pauli an die Roemer* p. 349. Denique de voce πολλοι, quae in vtraque orationis Paullinae parte constituit subiectum, recte statuitur, eam vniuersum hominum genus complecti. Quum nemo sapiens negauerit, inobedientiae Adami incommoda ad omnes homines redundasse, ideoque necesse sit, vt in priore propositione πολλοι omnes significant, absolum foret, in posteriore diuersam eidem verbo tribuere potestatem. Accedit, eosdem, qui hic dicuntur πολλοι, a PAVLLO *vers. 12.* aperte vocari παντας. Neque repugnat id loquendi mori, quem diuini scriptores constanti vsu seruauerunt. Legas SAL. GLASSIVM *philolog. sacr. libr. V. tract. I. cap. 15. p. 1910.* atque ex interpretibus nostris doctis IO. CHRIST. WOLFIVM *cur. philol. & critic. tom. II. p. 102.*

- * superest eiusdem PAVLLI de obedientia christi effatum, quo statum exinanitionis christi eleganter descripsit; *ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπαρχων, ἔχων ἀρπαγμον ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσος Θεῷ. ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν ὄντας λαβὼν, ἐν ὁμοιωματι ἀνθρώπων γενομενος, καὶ χήματι ἐξεδείξω ὡς ἀνθρώπος, ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν, γενομενος ὑπηκοὸς μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ θανάτου, qui, christus, quum in forma dei esset, non rapinae habuit suam cum deo aequalitatem; sed se ipsum eousque ad nihilum redegit, vt, sumpta seruili forma, factus sit hominum similis & figura repertus, vt homo, sese adeo deiecit, vt obediens fuerit vsque ad mortem & quidem mortem crucis, Philipp. II, 6. 7. 8.* Missa iam facere, libet, quae nimis longe a proposito recedunt ac sedulo a praestantissimis viris sunt exposita, dum de duplici christi statu disputarent. Primo loco a me notari debet, certum & supra omnem dubitationem esse positum, de christo ea omnia, quae recitavi, esse accipienda. Id quidem neminem negare, credo, modo si legerit, quae ante scripserit PAVLLVS & cum his verbis apte copula-
- uerit,

uerit, *vers. 5.* Consule PETR. VAN MASTRICHT in *theol. theoretico-practic. tom. I. p. 488.* Deinde hoc loco non potest negligi, quod alii abunde demonstrarunt, describi a PAVLLO christum, verum deum ac verum hominem; sed in eo statu positum, quo ut homo per aliquod spatium sese ab usu attributorum ἐνεργητικῶν abstinuit. Eum verum deum esse, declarant verba: ἐν μορφῇ θεῶς ὑπαρχῶν, quae licet ipsi non essentiam; sed maiestatem potius gloriamque diuinam adscribant; necesse tamen esse, quisque intelligit, ut deus ille sit, cui maiestas diuina recte adtribuatur. Simili modo μορφῇ θεῶς non ipsam naturam humanam, quam filius dei sibi adsciuit; sed conditionem eius vilem, abiectam ac seruilem denotat; haec vero talis est, ut non in deum; sed hominem cadat. Vide IO. FRANC. BVDDEVM *instit. theol. dogmatic. libr. IV. cap. 2. §. 20. p. 779.* RICH. ELLISIVM in *fortuit. sacr. p. 180.* & IOANN. MARCKIVM in *exercitat. exegetic. part. II. exerc. 41.* Quae addit de κενώσει, in iis non moror. Accedo potius ad eam orationis partem, quae praecipuo iure ad hunc locum spectat, his verbis expressam: γενομενος ὑπηκοὸς μέχρι θανάτου. Facilis est illius interpretatio. Quid ὑπηκοὸς denotet, nemo licet ignoret; tamen haud memini, quemquam veram eius vocis vim adsequutum esse. Referri enim oportet ad *seruitutem*, paullo ante memoratam. Quamuis enim *formam serui* hoc loco ab ipsa seruitute distinguendam esse, lubens confitear, nefas tamen est, alteram ab alteram penitus separari. Ipsa certe christi *seruitus*, de qua breui post interuallo diligentius commentandi locus erit, in causa fuit, cur serui formam adsumeret. Perinde ut per formulam μορφῇ θεῶς PAVLLVS docuit, christum verum fuisse deum; ita his verbis: μορφῇ θεῶς significat, christum fuisse seruum. Post GOMARVM hoc, quem modo laudaui, MARCKIVS monuit, in *fascicul. dissert. philologico-exegeticar. ad select. textus noui testam. exerc. XVII. §. 3. p. 531.* Atqui ad hanc seruitutem animum habuit adplicatum, quum scriberet, christum factum esse

esse ὑπηκοον, *obedientem*. Seruorum enim hoc est officium, ut heris obtemperent iisque studeant obsequi. Sic PAVLLVS: οἱ δούλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις, *Ephes. VI, 5.* adde *Col. III, 22.* THVCYDIDES aperte opposita sibi esse putat τὴν ελευθερίαν, & τὸ εἶναι ὑπηκοον, *libertatem & seruitutem, histor. libr. VIII. cap. 68. p. 545.* Quid? quod apud veteres Graecos in more positum fuit, ut voce ὑπακοος significarent *seruum & ministrum*, uti ex scholiaste APOLLONII recte notauit DAN. SCOTVS *adpend. ad Steph. thes. ling. Graec. tom. II. p. 1179.* Fuit ergo christus *obediens* isque *γενομενος, factus* perinde ut *γενομενος ὑπο τον νομον, Gal. III, 5.* Qualis fuerit haec obedientia, quam christus praestitit, apertum est. HVGGO GROTIVS *tom. II. oper. theol. p. 912.* edit. Amstelod. vim infert verbis diuini Paulli, quae de obedientia, Romanis & Iudaeis praestita, exposuit. Somnia haec confutauit MARCKIUS *loc. cit. §. VI. p. 537.* ac recte monstrauit, christum obsequii officium persoluisse deo patri, quatenus hoc loco iudicis personam sustineat. Haec certe nihil difficultatis habent. Atuero disceptari potest, num christi legatus de obedientia actiua; an passiuam; an vtraque simul haec velit accipi. *Passiuam* quidem hoc loco nemo omitteret, qui expenderit verba: *μεχρι θανάτου. Mortem* enim ad passiuam recte referri, omnes consentiunt; *particulas* vero huius generis *exclusiuas* id, quod consequens est, haudquaquam excludere, ideoque *mortem* christi inter obsequii eius specimina numerari: immo omnium illustrissimum haberi, supra omnem dubitationem positum est: vid. GLASSIUM *philol. sacr. libr. III. tract. 3. can. 12. p. 960. sqq.* Neque *actiuam* a PAVLLO praetermitti, ex eadem particula *μεχρι* concludimus. Quicumque enim seruus, ut heri voluntati satisfaciat, mortem subit, eum certe, nemo credet, cetera mandata illius neglexisse.

I I I I.

Fundamentum obedientiae, quam christus deo praestitit, duplex esse recte statuitur. *Alterum*, quod *proximum* dixeris, *seruitus* est, cui se vt sponzor nostrae salutis subiecit: * *alterum*; siue *remotius* in pacto positum est, quod deus pater cum filio suo iniit, vt aeterna de felicitate nostra recuperanda consilia ad exitum perducerentur. Haec enim vti seruitutis illius, quam dixi, continet fundamentum; ita simul obligationis causam complectitur, qua filius ad efficiendam dei patris voluntatem fuit obstrictus. ** Quae si animo erectiori expenduntur, facile intelligitur, omnem christi obedientiam ad officium mediatoris, quod suscepit, spectare hincque patrem, cuius voluntati obtemperavit, vt iudicem; christum vero, qui illi obediuit, vt mediatorem esse considerandum. ***

* omnis obedientia, nisi abuti velis hoc nomine, superiori exhibetur, a ciuibz magistratui: a liberis parentibus: a seruis heris. Quare satis recte docent, qui obedientiae christi principium a seruitute eius ducendum esse, monent. Quod si certum est, filium dei tradidisse se patri in seruitutem, necesse fuisse, omnes confiteantur, oportet, vt obediens esset illi ac mandata eius exsequeretur. Atqui luculentis scripturae sacris testimoniis confirmatur, christum fuisse dei seruum. Praeter ea, quae paullo ante ex epistola ad Philippenses adduxi, Pauli verba, testantur hanc in rem effata: ואל תסתתר פניך
מַעֲבֹרֶךְ *ne abscondas faciem tuam a seruo tuo*, ps. LXVIII, 18.
הן עבדך אתמוך בו בחירי רצתח נפשי נתתי רוחי עליו משפט
לְגוֹיִם יוֹצֵא, *en seruum meum, ad quem me adplico, electum meum, quo ego delector: posui super ipsum spiritum meum: ius gentibus proferet*, Ies. XXXII, 1. haec enim de christo dicta esse, discimus ex Matth. XII, 18. item: נקל מהיותך
לי

לי עבד להקים את שבטי יעקב ונצירי ישראל להשיב
vile nimis est, ut sis mihi seruus ad erigendas tribus Iacobi: ad reducen-
dos seruatos Israelis: itaque constitui te lucem gentium, ut sis
salus mea usque ad finem terrae, XXXVIII, 6. מִיִּנְכֶם יֵרָא
 הנה ישכיל עבדי ירום, *ec quis est inter vos timens iehouam,*
auscultans voci serui eius, Ies. L, 10. וְהָיָה שְׁמִעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ
 וְהָיָה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיָה עַבְדּוֹ וְהָיָה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
ecce sapienter ac prospere aget seruus meus,
extolletur, efferetur & valde sublimis euadet, Ies. LII, 13.
 הקִּמּוֹתָוּ *per cognitionem sui iusti-*
tiam adferet iustus seruus meus multis, Ies. LIII, 11. וְהָיָה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 והוא יהיה להן לרעה: ואני יהוה איהלהם לעבדי דוד
suscitabo eis ouibus pastorem unum, ut pa-
scat eas: seruum meum Dauidem, qui eas pascet eritque ea-
rum pastor. Ego vero iehoua ero illis deus; meus autem ser-
uus David erit inter illos princeps, Ezech. XXXIII, 23. 24.
 Eadem fere idem vates repetit *cap. XXXVII, 24.* quibus ZA-
 CHARIAE oraculum *III, 8.* adiungi debet. Seruitutis huius, di-
 ninis oraculis diligentissime nobis commendatae, quales fuerint
 rationes, facile animo adsequimur, si inter hominum seruos
 & christum accurate instituitur comparatio. Quicumque ser-
 uus est, ut herum habeat, necesse est. Hinc patet, quid
 fit, quod messias, quem seruum esse, probavi, haec pronun-
 tiauerit: *אֲדֹנָי אֲתָה dominus meus tu es, psalm. XVI, 2.* Hinc
 efficitur, ut coniungantur inter se herus & seruus. Quare
 quoties deus pater messiam adpellauit; toties fere eum *suum*
seruum, addito possessiuo pronomine, declarauit. Contra eum
 messias non solum adpellat illum *dominum suum*; sed etiam
deum suum, pf. XXII, 2. 3. XXXV, 8. Ies. XXXVIII, 4. 5.
Ioann. XX, 17. Serui porro habent sua praecepta a dominis
 & sciunt, quid faciendum sit; quidue omittendum; neque
 christum ea ignorasse, quae deus ab ipso voluit effici, ex iis
 patet, quae de voluntate dei, cui satisfecit christus, paucis
 inter-

interpositis, adferre, animus est. Quum conditio seruorum humilis est & abiecta, non mirum est, christum tot paupertatis, miseriarum, imbecillitatis & contemptus specimina reliquisse, *psalm.* LXIX, 9. *Ies.* LIH, 2. *Matth.* VIII, 20. XII, 21. *Ioann.* VIII, 41. XVIII, 30. Denique euidens est, seruis ex pacto obtingere ius potestatemque, postulandi mercedem. Idem consequutus est christus, *Ies.* LIII, 10. XXXXVIII, 6. *psalm.* II, 3. *Ioann.* XVII, 4. 5. ac quum praestitisset quaeuis seruitutis officia, impetrauit fidelitatis suae praemia amplissima, *Phil.* II, 9. 10. Quae de seruitute christi a me disputata sunt, fusius explicant illustrantque IAC. ALTINGIVS *heptad.* VII. *diff.* VI, p. 227. *tom.* V. *oper.* 10. GEORG. DORSCHAEVS in *theol. Zachar.* p. 250. PETR. ZORNIVS *biblioth. antiquar. exegetic.* p. 293. CHRISTOPH. MATTH. PFAFFIVS in *dissert. de christo seruo*, Tubingae ann. MDCCCXXXVII. edita; & ven. pater in *miscell. sacr. libr.* II. *exerc.* 3. §. 5. sqq. p. 390. atque ex pontificiis, licet illi parum adcurate hac de re philosophentur, DION. PETAVIVS *dogmat. theol. de incarnat. libr.* VII. *cap.* 7. sqq. *tom.* V. p. 346. & THEOPH. RAYNAVDVS *tr. de attribut. christi sect.* II. *cap.* 5. *tom.* II. *oper.* p. 78.

** ad seruitutem hancque ob causam ad obedientiam nulla lege; nec natura; sed pacto fuit obstrictus. Quamuis enim omni fere tempore fuerint inter christiani coetus doctores, qui quum grauissimum discrimen, quod inter naturam christi humanam ipsam & statum illius; siue conditionem seruilem intercedit, modo ignorarent; modo turpiter negligerent, fundamentum seruitutis in ipsa natura humana positum esse, sibi persuaderent hincque satis impie christum seruum natum, non factum, adpellarent; erroneam tamen esse hanc sententiam, ex iis omnibus, recta concludendi ratione, colligitur, quae de summa personae christi dignitate in sacris litteris nobis sunt patefacta. Legas summe venerabilis PFAFFII *dissertationem*, modo laudatam, qua erudite confutauit *Adoptianorum* cominenta de seruitute christi. Rectius igitur statuitur, factum esse

christum dei seruum: aeternum dei filium, ab omni parendi necessitate liberum nullique legi subiectum, sponte atque incredibili recuperandae hominum salutis cupiditate commotum, se subiecisse seruituti, quum pactum illud cum patre iniret. cuius rationes diligentius a nobis sunt explicandae. Pactum hoc non inter res fictas commentitiasque sententiasque theologorum, ingeniose & subtiliter excogitatas; sed inter ea tenere locum, quae certa sunt ac supra omnem dubitationem posita, non solum totius negotii, quo in pristinum gratiae locum restituti sumus, indoles ac variae partes, apte inter se cohaerentes, docent; sed testantur etiam expressa scripturae sacrae effata. Quamuis enim illa dicendi formula in illa haud commemoretur; satis tamen est, exstare oracula luculenta, quae cum ad rem declarandam; tum ad defendendum, quo uti solemus, nomen sufficiunt. Loquitur christus de διαθήκη siue foedere, quodcum patre fecerit, Luc. XXII, 29. Paulus cum κρείττονος διαθήκης εγγυον, melioris foederis sponso, ebr. VII, 22. dicit: alibi commemorat διαθήκην προκεκυρωμένην ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς Χριστόν, pactum a deo ante sancitum, spectans in christum, Gal. III, 17. Nec spernenda esse, putaueris, argumenta, quae ex conditione & indole officii mediatorii, a christo suscepti, repeti solent. Quodsi enim concesseris id, quod nemo negauerit; nisi expers sit omnis doctrinae christiana; aut impio scelere euertere eam, Socinianorum more, sibi sumat, satisfecisse christum iustitiae diuinae eique infinitae, ab vniuerso hominum genere laesae atque ad iracundiam & vindictam prouocatae: ad perficiendum hoc opus grauissimum illum nulla vi: nulla necessitate coactum; sed immenso, quo in nos ferebatur, amore adductum: sicque soluisse, quae promiserat, seque, quam fecerat, sponsione liberasse, quid, quaeso, obstat, quo minus actus illi voluntatis in patre & filio, per quos omnia haec sunt perfecta, conuentionem & pactum repraesentent. Quibus rite constitutis, rectius pateti huius rationes possunt cognosci. Est vero id consensio inter

ter patrem ac filium, qua genus humanum redimere, ita decreuerunt, ut filius in adsumpta humana natura, pro hominum peccatis infinitum *λυτρον* soluendo, satisfacere ac omnia, ad salutem aeternam consequendam necessaria, promereri vellet; pater autem in christo hominibus peccata condonaret eique regnum ac perfectissimum nomen conferret. Ex hoc intelligitur, omnes, quae pactorum sunt propriae, partes heic intueri. Scimus enim, quinam illud foedus pepigerint, deus pater & eius filius aeternus: scimus, quatenam sit conditio foederis: scimus denique, quid sponsori nostro sit promissum. Id vnum addo, quamvis recte pactum id pater cum filio dei fecisse dicatur; id tamen non ita capiendum, ut spiritus sanctus penitus excludatur. Perinde enim ut necesse fuit, ut spiritui sancto aequae ac filio satisfaceret; ita consequens est, ut uterque sponsonem, a filio dei factam, una cum patre acciperet. At quum per adpropriationem in hac causa iudicis persona deo patri solet tribui, accidit, ut is potissimum pro eo habeatur, qui pactum illud cum filio iunxit. Deinde monendum ac firmiter sibi persuadendum est, utramque partem contrahentem summa esse libertate: neutram ad concludendum foedus coactam: utramque solo erga homines amore commotam fuisse. Hoc de se ipse christus sedulo explicavit & demonstravit *Ioann. X, 17. 18.* Antequam ergo, uti more humano rem concipimus, pactum hoc fieret, nulla in christo fuit necessitas, ea omnia praestandi, quae a sponsore expectabantur; atvero ex pacto, postquam initum esset, orta fuit illa obligatio, quam nos urgemus, servitutem subeundi & infinitam erga dei patris voluntatem exhibendi obedientiam. Haec nobis sufficiunt. Qui plura de gravissimo hoc argumento scire cupiunt, adeant; SAM. PVFENDORFIVM *iur. fecial. §. XXXVII. p. 38.* IO. HENR. HEIDEGGERVM *in corp. theol. christian. tom. I. p. 316.* HERM. WITSIVM *in oeconom. foeder. libr. II. cap. 2. & 3.* IO. FRANCISC. BVDDEVUM *in institut. theol. dogm. libr. IV. cap. I. §. 4. & ven. patrem in der Einleitung in die dogmatische Gottesgel. cap. XIII. §. V. fqq.*

*** quam.

*** quamuis nullam videatur habere dubitationem, christum praestitisse obedientiam, ut mediatorem, deo patri, tamquam iudici; non potuit tamen fieri, quin id in explicanda obedientia christi sedulo obseruandum esse, monerem. Quam certa res sit, facile intelligitur. Quum nulla exstet christi obedientia; nisi quae ex obligatione pacti orta est; ea vero, quae ille per pactum recepit, ad id spectent, ut μεσιτης sit inter deum & homines, 1. *Tim.* II, 5. necesse est, ut omnia, quae ob pacti obligationem praestitit, ad hanc finalem causam referantur. Nulla sane fuit causa, cur pater cum filio iniret pactum; quam ut aeterna hominum felicitas, culpa eorum amissa, instauraretur idque per satisfactionem vicariam, a sponfore, in quo diuina cum humana natura sit coniuncta, praestandam. Haec fuit dei voluntas: hanc exsequi promisit dei filius: stetit ergo suis promissis, ut sponsor ac mediator. Simili ratione patet, patrem iudicis personam hoc loco sustinere. Ipsi enim ut satisfactionem praestaret, obediens fuit filius factusque est eius seruus; satisfactionem vero postulauit atque expectauit, ut iudex iustissimus, cuius legem sanctissimam homines violauerant. Quae uti nulla egent probatione ac per ea, quae infra dicentur, confirmantur; ita tempero mihi, quo minus fusius haec iam exponam.

V.

De voluntate dei, cui filius dei, facta sponsione, obedire debuit, si quaeris, satis patet, generatim eam fuisse, ut ea omnia praestaret, quae ad hominum felicitatem recuperandam fuere necessaria. * Quae-
nam illa fuerint, ex felicitatis illius aeternae rationibus potest colligi. Haec promissa fuit in foedere operum, quod deus cum hominibus, in statu integritatis positus, fecit, addita hac conditione, ut perfectam
legi

legi diuinae praestarent obedientiam; & comminatione, ut si minus essent obedientes, infinitas ferrent poenas. ** Quum Adamus, caput illud foederale totius generis humani, legem diuinam violasset auctorque esset labis naturalis, ad vniuersos posteros eius transmissae, grauissimam non solum contraxit culpam, poena statuta luendam; sed etiam nulla ei relicta spes aeternae obtinendae felicitatis. Hanc ut deus instauraret, necesse fuit, ut cum conditioni seruandae legis satisfaceret; tum poenae illae sustinerentur infinitae sicque ex vtraque parte tollerentur impedimenta, quae homines a possessione salutis excluderent. Vtrumque ergo oportuit suscipere sponsores, qui reconciliare deum hominum generi receperat. *** Consequens est, ut deus voluerit, christum tam pati; quam facere ea, quae pati & facere debuerant homines, sed non poterant. Hoc est discriminis fundamentum, quod inter *obedientiam* christi intercedit *actiuam* & *passiuam*.

ex his, quae de obedientiae fundamento tam remoto; quam proximo, disputaui, sequitur, ut voluntas dei, quam debuit efficere christus, ut seruus dei & mediator, generationem spectata, haec fuerit, ut staret promissis ac satisfaceret iustitiae diuinae pro hominibus. Idem docent luculenta scripturae sacrae effata. Illustria sunt hanc in rem ipsius christi verba: *nemo mihi eripit vitam; sed eam ipse sponte pono. Potestatem habeo, eam ponendi: itemque potestatem habeo, eam rursus sumendi.* Ταυτην την εντολην ελαβον παρὰ τοῦ πατρος μου, hoc praeceptum accepi a patre meo, Ioann. X, 18. Vocat hic mortem suam, omnium eorum, quae ad salutem reparandam requirebantur, caput, summum & principale membrum, praeceptum dei patris; nec fieri potest, ut assentiar

THEOD. HACKSPANIO, qui ἐντολὴν de *promissio* intelligere & ad reditum christi ad vitam referre, maluit, in *not. philologico-theol. part. III. p. 449.* sed miror, in eandem sententiam discessisse WOLFIVM in *cur. philol. & critic. tom. I. p. 991.* Prouocant quidem ad aliud christi oraculum, quod ad nostrum locum pertineat, ita expressum: *ego non mea sponte loquor; sed qui me misit, pater, is mihi in mandato dedit, quid dicturus; aut loquuturus sim: καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν, & scio, mandatum eius esse vitam aeternam, Io. XII, 49. 50.* At si expendimus, christum haec de se pronuntiasse, ut seruo, a deo ad obeundum mediatorium hincque & propheticum officium misso, quisque intelligat, oportet, rectius voci ἐντολὴ hoc loco relinqui *mandatum* significandi vim, illi propriam; voces vero ζωὴ αἰώνιος per μετῴνυσιν de causa; siue instrumento vitae aeternae explicari. Conf. SAL. GLASSIVM *philol. sacr. p. 1454.* FRID. ADOLPH. LAMPIVM *commentar. in Ioann. tom. II. p. 679. & 910.* & summe venerabilem nostrum CHRIST. AVG. HEVMANNVM in *der Erklar. des neuen Test. tom. III. p. 534. & tom. IIII. p. 86.* Addo denique aequae luculentum testimonium, itidem a christo prolatum: *mibi passus est, eius voluntatem exsequi, qui me misit, eiusque opus absolueret, Ioann. III, 34.* Neque enim dubium est, christum missum esse a deo patre, ut perficeret salutare redemptionis opus, *Rom. VIII, 3. 4. I. Io. IV, 9. 10. 14.* Coniungi cum his oportet alia sacrarum litterarum effata, quibus *voluntas* patris de redimendo hominum genere declaratur, *Io. V, 30. VI, 39. Matth. XXVI, 42. Luc. XXII, 42. cet.* adeo ut certum sit, huic dei voluntati christum obtemperasse hancque voluntatem, hoc praeceptum & mandatum obiectum fuisse obedientiae illius, de qua sermo nobis est, generalis.

** quum nimis longum foret, hoc loco de foedere operum fusius disputare ac singulas illius rationes explicare, sufficiat, ea notasse

notasse, quae necessaria sunt, ut intelligatur, qualis sit inter obedientiam christi actiuam & passiuam differentia. Certum est, proposuisse deum homini creato legem: instruxisse eum viribus, legi praestandi obedientiam, quam ab illis postulabat, omnibus numeris perfectam & absolutam: ac promississe immortalitatem & felicitatem aeternam, tamquam praemium obedientiae amplissimum. Haec ab omnibus demonstrantur, qui grauissimum doctrinae salutaris argumentum de statu integritatis atque imagine diuina tractant. *Foederis* symbolum, quo ad rem declarandam vtuntur, perquam illi adcommodatum est; nec sine causa id ab *operibus* sortitum est nomen, quod ea, quae illo promissa sunt, per opera debuerunt impetrari. Hinc recte docemus, exstitisse ante lapsum foedus, factum inter deum, cui summa, creaturis, ratione praeditis, legem praescribendi potestas fuit, & Adamum, ut caput & principem totius hominum generis. Quamuis nonnulli dubitent, ullam huius *foederis* in sacris litteris fieri mentionem; confutari tamen, patet, eorum sententiam his HOSEAE verbis: *ברית והמה כארם עברו*, etiam illi sicut Adam fregerunt foedus, VI, 7. Quale, quaeso, fregit foedus Adamus; nisi hoc, quod cum deo eum fecisse, statuimus? Conf. CHRIST. EBERH. WEISMANNI *institut. theol. dogm. exeg.* p. 1334. & ven. ALB. VOGET in *diff. de foedere operum Adamico*, Ultraieci ann. 1606CCXXXVII. edita. Duplicem, quod hoc loco sedulo obseruari debet, Adamus, dum cum deo contraxit foedus, prae se tulit *ἄριστον*. Fuit enim non solum homo, id est, a deo creatus: voluntati eius subiectus obstrictusque ad parendum ac viribus ad praestandum hoc obsequendi officium instructus; sed etiam caput & principium omnium, qui post eum vixerunt, viuunt, viuentque, hominum, tam *naturale*, a quo ceteri, tamquam patre communi, vitam spiritumque acceperunt; quam *foederale*, ita ut repraesentauerit omne mortale genus: quicquid is fecit, id

omnes habeantur fecisse: quicquid is promisit, id eodem modo omnes putentur promississe: quicquid illi concessum; aut promissum fuit, id omnibus promissum ac concessum esse recte credatur. Qua de re testantur cuncta, quae ab Adamo in paradiso gesta esse, diuinis proditum est, dominium in ceteras res creatas, *gen.* I, 28. 29. leges matrimonii, *gen.* I, 27. sqq. & II. explicatae a christo *Matth.* XIII, 4. 5. mandata de sabbato, *gen.* II, 1. 2. ac de arbore cognitionis boni & mali, *gen.* II, 16. sqq. illustri vero argumentatione id probauit PAVLLVS *Rom.* V, 12. 14. 19. qui talem instituit inter Adamum & christum comparisonem, ut ille caput sit morale in foedere operum; hic in foedere gratiae. Pergimus ad conditionem, quam deus proposuit: obedientiam quippe perfectissimam erga leges naturales & positivas, ab ipso latas: de qua re infra plura dicentur. Additae fuere cum promissio perfectioris & amplioris beatitudinis, post curriculum vitae absolutum consequendae, *Matth.* XVIII, 16. 17. *Rom.* VIII, 3. tum comminatio mortis, tam naturalis; quam spiritualis & aeternae, *gen.* II, 17. Haec est summa eorum, quae de foedere operum in nostra tractatione praemitti, oportuit, quaeue latius exponuntur a GEORG. CALIXTO *tr. de pactis, quae deus cum hominibus iniit*, §. XIV. sqq. HERM. WITSIO in *oeconom. foeder. lib.* I. *cap.* 2. sqq. vna cum ceteris theologis foederalibus & IO. FRANC. EVDDEO *institur. theol. dogmat. libr.* III. *cap.* I. §. 14. sqq. Nostra refert, hoc praecipue urgere, hanc fuisse in foedere operum consequendae summae felicitatis rationem, ut seruaretur lex diuina eique obedientia praestaretur absoluta.

*** quo illustrius fuit summae benignitatis, qua deus homines complectitur, documentum foedus operum, breuiter a nobis descriptum; eo maiorem prae nobis habemus causam, summopere dolendi, fregisse Adamum, caput hoc foederale, sanctissimum pactum: violasse legem seque suosque posteros, id est, homines omnes a possessione vitae caelestis turpi scelere

re exclusisse. Vera esse, quae dixi, nulla eget probatione: loquuntur enim non solum oracula diuina; sed experimur etiam id omnes. Duplex vero fuit effectus lapsus. Quum legem non seruauit ideoque conditioni foederis non satisfecit Adamus, caput totius generis humani foederale, *primum* consequens fuit, vt neque id adsequeretur, quod erat promissum, id est, vitam aeternam, *deinde* is contraxit reatum culpae factusque est poenae reus, quam non potuit non deus, iudex perinde iustissimus ac sanctissimus, ab ipso repetere. At noluit deus, pro summa erga homines benignitate, eos interire; sed eos in pristinum gratiae locum restituere atque aeternae felicitatis reddere participes. Quod vt fieret, consilia erant capienda, quae nec iustitiae, nec sanctitati; nec benignitati contradicerent. Salutari ergo modo constitutum fuit, vt filius dei, tamquam sponsor, praestaret, quae ad consequendam salutem essent necessaria. Atqui iustitiae diuinae dignitas atque excellentia postulauit, vt lex seruetur, id est, conditio illa impetrandae salutis constans ac perpetua, impleretur, aequae ac infinitae poenae sufferrentur, constitutae per comminationem foederis in violatores legis, quae nullo modo sine sanctitatis diuinae periculo potuit esse irrita. Constat igitur, quibus partibus absolui debuerit christi satisfactio, per quam solam gratia diuina nobis reconciliari atque aditus ad caelestem gloriam, interclusus antea, potuit patefieri. Quae quamuis a praestantissimis christiani coetus doctoribus, qui tam de necessitate; quam veritate satisfactionis christi sunt commentati, laudati a CHRIST. MATTH. PFAFFIO in *introd. in histor. theol. litterar. part. I. p. 358.* & parente venerando in *der Einleit. in die dogmat. Gottesgel. p. 613* sqq. abunde fuerint comprobata; nec fieri queat, vt longius ad eadem demonstranda excurrat mea oratio; vnicum tamen, haud abs re erit, obseruare, binas, quas constitui, satisfactionis christi partes, egregie illustrari sacris oraculis, quibus duplex illius declaratur

effectus. Sic PAVLLVS, distinguere aequae ac coniungere videtur, *liberationem a maledictione legis*, hoc est, poenas, per comminationem foederis operum necessarias, & *collationem adoptionis*; siue impetratam promissionem, quae impletam foederis conditionem, perfectam obedientiam, supponit, *Gal. III, 4.* Plura huius generis exempla dabit FRANCISCVS TVRRETTINVS de *satisfact. christi diff. VIII. §. 25. p. 274.*

peruenimus igitur ad rem, cuius causa omnia ista strictim a me sunt disputata. Constat inter omnes, binas constitui obedientiae christi species & passiuam discerni ab actiua. Quarum haec ad ea, quae egit, ut legem diuinam exsequeretur; illa ad ea, quae passus est: quaeuis calamitatum genera mortemque ipsam referri solet. Quis primus huius formulae fuerit auctor, certe definire, non audeo. Hoc recte adfirmatur, placuisse eam clarissimis atque acutis nostrae pariter ac reformatorum ecclesiae theologis. Excipi tamen oportet ex eorum numero BALTH. MENZERVUM, qui iusto acrius contra solemnem obedientiam christi distinguendi rationem pugnavit, ea tamen lege, ut nequaquam a veritate discederet; sed verba potius; quam rem reprehenderet. Ut quatenam illius fuerit sententia, recte percipiatur, recitare, mihi liceat, quae hac de re scripsit: *exquisite loqui si velimus, inquit, nonnisi unam christi obedientiam vocabimus, quam in vita & morte deo patri praestitit. Neque vspiam scriptura utitur plurali numero; sed ubique nobis unam commendat christi obedientiam, nempe in illis omnibus, quae lex diuina requirebat. Obiecta igitur obedientiae diuersa quidem sunt; ipsa vero obedientia una, qua totum diuinae legi christus sese lubens volensque propter nos & nostram salutem conformauit, tum agendo; tum patiendo ea, quae ad officium eius pertinebant, disp. Giesf. tom. III. diff. XV. §. 79. p. 454. sq. &, paucis interpositis: neque sunt duae obedientiae distinctae, ut somniat Piscator; sed obedientia una, nempe perpetua subiectio voluntatis christi ad*
perfe-

*perficiendam voluntatem dei, tam in vita; quam in morte, loc. cit. §. 87. p. 457. Alibi denique ait: nos non nisi unam christi obedientiam eamque perfectissimam ex scripturis & cum illis adgnoscamus, quam in tota vita & morte, agendo & patiando, secundum patris sui voluntatem sanctissime & plenissime praestitit, tom. II. oper. p. 481. Licet tota haec quaestio a me queat hoc loco negligi, propterea quod satis manifestum est, MENZERVUM offendisse potius *passivae*, quam *activae* nomen; breuiter tamen monendum esse duco, formulam hanc, modo si recte intelligatur, omnino posse admitti; nec consultum esse, ea se abstinere, qua omnes fere theologi vsi sunt. Bene hoc vidit IO. ANDR. QVENSTEDIUS, qui quum intelligeret, momenti quid inesse in sententia MENZERI; formulam tamen distinguendi nec fundamento carere; nec utilitate ad explicanda argumenta grauissima, recte addidit, obedientiam passiuam activam non *excludere*; sed *includere*, *system. theol. part. III. p. 244.* Quod facile declaratur, si adcurate definiatur, quale inter utramque constituendum sit discrimen, quoque contra ea coniungantur vinculo. *Obedientiam*, nisi me omnia fallunt, *activam* christi ab *obedientia* eius *passiva* differre, statuendum est I) *ratione fundamenti*, qua *activa* orta est ex obligatione sponsoris, perfectam obedientiam erga legem diuinam, quatenus illa erat conditio foederis operum, praestandi; *passiva* vero ex obligatione sponsoris, poenas infinitas pro hominibus subeundi, vt comminationi legis adeoque iustitiae & sanctitati summi iudicis satisfaceret: II) *ratione obiecti.* *Activae* enim obiectum fuit lex, quatenus erat norma vitae, ad voluntatem diuinam conformandae; *passivae* poenae in eos omnes, qui legi non perfectissime obtemperauerint, constitutae: III) *ratione formae.* *Activa* absolvitur *actionibus* ipsis, legi diuinac conformibus; *passiva* passionibus, & quae eorum praecipua erat, morte ipsa, licet certum sit, christum nulla vi coactum; sed sponte sua illis fuisse adfectum:*

Etum: IV) denique ratione *effectus* in acta iustificationis peccatoris coram deo. Efficat enim obedientia christi *actiua*, homini imputata, ut ipse legem diuinam omni ex parte seruasse putetur; *passiua*, itidem illi imputata, ut ipse peccatorum poenam luisse putetur, sicque ex vtraque parte iustus declaretur & promissorum a deo fiat compos ac particeps. Quae licet ita sint comparata, ut obedientiam christi actiuam & passiuam inter se diuersas esse, quisque intelligat reiue dignitas & *ἀρετῆς* loquendi studium, cui omnino aliquid dandum est, ita loqui, nos iubeant; nihilominus lubens confiteor, peccari posse in definienda vtriusque differentia contra id, quod nimium est. Hoc ne fiat, addo: I) vtramque obedientiam arctissime fuisse coniunctam, non solum *subiectiue*, quatenus in vno eodemque fuit christo; sed etiam saepenumero *obiectiue*. Ut res exemplo declaretur, circumcisio christi recte refertur ad obedientiam actiuam, quatenus per illam legi diuinae positivae satisfecit; nihilominus nemo dubitabit, eam adtulisse christo dolores ideoque inter passionem & obiecta obedientiae passivae esse numerandam. Ita philosophus est CHRISTOPHORVS FRANCKIVS in *diff. de imputatione iustitiae christi*, Kilonii ann. MDCLXXXI. edita, cap. I. §. 2. Contra ea certum est, mortem christi obedientiae passivae esse documentum primarium & illustrissimum; tamen illa ipsa effectus fuit summi erga deum & erga hominis amoris, qui ab obedientia actiua nequit penitus excludi. Praeclare hoc monuit GERHARDVS *loc. theol. de iustificat.* §. LV. adde FRANCISC. TVRRETTINVM *tr. de satisfact.* p. 274. II) obedientiam christi actiuam & passiuam non posse inter se contradictorie opponi; aut a se inuicem diuelli; sed esse duas quasi species vnius generis coordinatas: conf. ABRAH. CALOVII *script. Anti-Socin. part. I.* p. 689. Genus hoc si vis accurate definire, commode id dixeris obedientiam generalem erga voluntatem patris de redimendo generis humano. Haec voluntas vtramque

que speciem complectebatur, ut ne possit quidem altera ab altera vel cogitando seiungi: III) multo minus disiungendam esse in actu iustificationis, ita ut obedientia passiva sine activa; aut haec sine illa imputetur. Ita potius censendum est, utramque homini simul imputari huncque simul liberationem a poenis & ius vitae aeternae consequi. At haec infra copiosius erunt enarranda. Legas PETR. MASTRICHTIVM *theol. theoret. practic. tom. I. p. 626.* & HENR. HOEPFNERVM *de iustific. disp. X. cap. I. §. 18. p. 634.*

VI.

Quae si adcurate expenduntur, facili intelligitur negotio, quatenam *obedientiae christi activae* *, de qua commentari, animus mihi est, indoles sit ac conditio. Est enim, ut omnia generatim amplectar, *modus agendi*, quem christus, ut sponsor pro uniuerso hominum genere, tenuit, *legi diuinae plane congruus*, ut loco nostrum conditioni salutis aeternae consequendae, a deo propositae, satisfaceret.

* *actiua* christi obedientia ab aliis perinde vocatur *obedientia vitae*, uti *passiva* dicitur *obedientia mortis*: conf. IO. GERHARDVS *loc. theol. de iustific. §. LV.* & IO. ADAM. SCHERZERS *system. theol. p. 427. sq.* Num satis adcurate ita loquantur, est, cur dubitem. *Passiva* enim ad solam mortem parum recte refertur. Simili ratione HERMANN. WITSIVS *oecon. foeder. libr. II. cap. 3. §. 14.* significauit, displicere sibi *actiuae* nomen; sed nullam, cur ita sentiret, exposuit rationem. Alios video *actiuam* obedientiam adpellare *iustitiam actiuam*, quo loco est FRANCKIVS *loc. cit. §. I.* sed hos minus recte loqui, certum est. Si habitum dixeris iustitiam illam, omnino differt ab actionibus ipsis, legi consentaneis, quibus obedientia

uitur; sin ad sententiam respexeris, quam deus iudex de christo sponfore ita tulit, vt legem eum impleuisse ideoque voluntati diuinæ satisfecisse, declararet, iustitia illa est effectus obedientiae ipsius. Contra ea non peccare videntur, qui actiuam per eminentiam *obedientiam* dicunt, ex quorum numero virum summum, MART. CHEMNITIVM, nominasse satis est: conf. illius *loc. theol. part. II. p. 100. & alibi passim*. At si vera fateri libet, nulla subest causa, cur discedendum sit a dicendi formula, optimorum & acutorum doctorum auctoritate confirmata.

** paullo liberior fui in definienda obedientia christi actiua; spero tamen, fore, vt nihil in hac definitione reprehendatur, siquidem ea complectitur omnia, quae ad declarandam veram obedientiae actiuae rationem pertinent. Non repugnabo, si malis, obedientia generali constituta genere, vt philosophi loquuntur, rem ita describere, vt obedientia actiua sit *opus christi sponforis, quo voluntati patris, vt iudicis, ita satisfecit, vt actiones suas ad legem diuinam conformaret*. Haec egregie illustrantur verbis BALTH. MENZERI: unde iudicari potest, quomodo recte accipienda sit vulgata illa distinctio inter obedientiam actiuam & passiuam, nempe cum grano salis & diligenti distinctione. Obedientia enim actiua est conformitas cum ipsa lege. Ac proinde proprie & exquisitè vocatur obedientia & per se. Passiua autem dici solet obedientia, permissio poenae violatori legis inflictæ. Quae si obedientia dicenda sit, vocabitur ἐν πλάτει, siue ex consequenti. Certe sola & sine concursu obedientiae actiuae conformitas non est cum ipsa lege & plerique inuiti etiam poenas iustissimas perpetiuntur, disp. Giessens. tom. III. disp. XV. §. 27. p. 441. lq.

VII.

Obedientiae huius actiuæ, si nomen ac formulam spectes, quamvis nullam in scriptura sacra fieri mentionem, non diffitear; rem tamen ipsam omnino in illa esse expositam utque animos nostros penitus in illa defigamus, commendatam, variis oraculis diuinis comprobatur. Quæ quum maximam partem aliis locis a me excitari debent, satis erit, ad bina potissimum prouocare effata. Alterum a christo ipso his verbis est prolatum; *ne putate, venisse me, ut legem; aut vates abrogem: non, ut abrogem, veni; sed ut perficiam;** alterum reliquit diuinus PAVLLVS: *sed postquam, inquit, plenum tempus aduenit, misit deus filium suum, ex muliere natum, qui sub lege fuit, ut legi subditos redimeret, quo adoptionem adipisceremur.***

* tempero mihi, quo minus repetam hoc loco effata scriptorum, diuino actorum spiritu, quæ ad comprobandam doctrinam de obedientia christi generali supra explicauimus. Haec enim recte ad obedientiam actiuam posse referri, nemo dubitabit, quam illa vna cum passiuâ complectitur. Quum instituti rationes postulant, ut testimoniis certis rem esse, efficiatur, antequam qualis sit: quot partibus constet, aliaque, his similia, ostendantur, vltimum fuit, duo, quæ recitati, illustria oracula proferre, in quibus & magnam dictionis perspicuitatem & parem probandi inesse vim, quemque oportet sentire. De *priori*, quod MATTHÆVS dedit, cap. V, 17. haud ignoro, discrepare viros doctos, quænam vera sit illius sententia, ita ut maxime de verborum *καταλυσαι* & *πληρωσαι*, quæ sibi inuicem sunt opposita, notione dissentiant. Somnia

Socinianorum de christo nouo legislatore, quibus ex falsa huius effati interpretatione quaerunt praesidia, iam omitto, confutata a IAC. GVSSETO in *vesperis Groning.* p. 103. aliisque. Commemorare potius me oportet sententiam IOSEPHI MEDE, in *oper.* p. 12. & CAMPEG. VITRINGAE *obseru. sacr. libr. I.* p. 200. qui voci *πληρωσαι* eandem cum Chaldaica *כמלא* tribuunt significandi vim eamque de interpretatione vberiore exponunt. Perinde vt *gemara* dicta mischnae; sic christus effata veteris testamenti explicasse illis videtur. Eadem se ab hoc tempore comprobauit praestantissimis interpretibus, BERN. LAMIO in *comm. in harm. euang.* p. 109. PETRO ZORNIO cum in *opuscul. sacr. tom. I.* p. 288. tum in *der Eroerter. der duncklen vnd schweren Schriftstellen des neuen Test. tom. II.* p. 785. & venerabili HEVMANNO nostro in *der Erklaerung des neuen Testam. tom. I.* p. 36. Nihilominus a me impetrare non possum, vt antiquiorem expositionem spernam, quae efficit, vt hoc testimonio ad probandam doctrinam de obedientia christi liberius utar, exemplo IO. GERHARDI *loc. theol. de iustific. §. LX.* BALTH. MENZERI *disp. Giessens. tom. III. disp. 15. §. 32.* IO. ANDR. QVENSTEDII *system. theol. part. III. p. 245.* IO. HENR. HEIDEGGERI *theol. christian. tom. II. p. 92.* aliorumque complurium excitatus. Vt distincte, quatenus sit mea de hoc oraculo sententia, explicem, *primum* moneo, christum haec non de quibuscumque legibus diuinis, siue vniuersalibus; siue particularibus; nec de quibuscumque vaticiniis, a prophetis editis, pronuntiasse; sed de lege morali vniuersali, cuius haec est natura, vt constans sit, perpetua, neque vnquam permutari queat. Hanc eleganter christus *τον νομον & τας προφητας* adpellauit perinde vt alibi dixit: *παντα εν οσα αν θελητε ινα ποιωσιν υμιν οι ανθρωποι ετω και υμεις ποιετε αυτοις. ουτος γαρ εστιν ο νομος και η προφηται,* *Matth. VII, 12.* Simili ratione de amore erga deum & alios homines haec edixit: *εν ταυταις ταις δυσιν εντολαις ολος ο νομος και οι προφηται κερμανται,* *Matth.*

Matth. XXII, 40. Bene id obseruarunt HENR. HOEPFNERVS de *iustific. disp. III. p. 124.* & HERM. WITSIVS *oeconom. foeder. libr. III. cap. 14. §. 17.* Deinde supra omnem dubitationem positum est, καταλυσαι vocem significare idem; ac *legem abrogare*, euertere, destruere, conf. LAMB. BOS *exercitat. p. 6.* FRID. SPANHEMIVM in *dub. euangelic. part. III. p. 540.* IAC. ELSNERVM *obseruat. sacr. tom. I. p. 23.* Denique consequens est, vt verbum πληρωσαι obtineat obedientiae notionem, qua id, quod lege sancitum est, efficitur. Hanc interpretationem, quam praeter viros doctos, paullo antea me laudatos, amplexi sunt: IAC. ELSNERVS *loc. cit. 10.* CHRISTOPH. WOLFIVS *cur. philolog. & critic. tom. I. p. 91.* ac pater meus in *den Betrachtungen uber das Leben Jesu p. 464.* commendant certe argumenta, in quibus omnino ponderis quid inesse, harum rerum periti facile iudicabunt. Placet certe interpretationis simplicitas, quae nihil admittit difficile, nihil contortum. Certum porro est, in monumentis antiquis tam diuinis, quam profanis saepenumero Graecam vocem eandem habere significandi potestatem. Testimonia scriptorum veterum, quae huc spectant, collegerunt ELSNERVS *loc. commemorat.* & IO. IAC. WETSTENIVS in *commentar. in nou. test. tom. I. p. 294.* licet ipse, more suo, cum Socinianis in exponendis his verbis faciat. Addo illis, ne ἀσυμβολος videar, loca LXX. interpretum: πᾶσαν τὴν βῆλὴν σε πληρώσει, *ps. XVIII, 4.* πληρῶσαι κύριος πάντα τὰ αἰτήματα σε, *ib. vers. 6.* μετὰ τοῦ πληρωθῆναι ῥῆμα κύριε δια σωματός Ieremias, 2. *chronic. XXXVI, 22.* Fauet etiam huic sententiae Syrus, qui πληρῶσαι reddit ܡܠܝܬܐ *ut impleam*, scilicet *ut efficiam.* Ad haec si ad ea, quae consequuntur, animum attendimus, idem confirmari, intelligimus. Quae de impleto dicta sunt *vers. 17.* ea exprinuntur *vers. 18.* πάντα γεννηται & *vers. 19.* opponuntur verba λυειν τὰς ἐντολάς - και διδασκειν ἐγώ, verbis: ποιειν και διδασκειν perinde vt *vers 17.* καταλυσαι & πληρῶσαι

ῥωται, de quibus omnino legenda sunt; quae nuper commentatus est reu. AD. LEBR. MULLERVS in opusculo Germanico *de Mose verbis & factis valente*, Ienae edito. Haec omnia si coniunctim expenduntur, sufficiunt certe ad stabiliendam opinionem, cui maximi nostrae ecclesiae theologi iusfragati sunt, christum hoc oraculo professum esse, venisse sese, ut *impleret legem*, id est, ut obedientiam illam perfectam praestaret, quam dei praecepta requirunt.

** quae ex PAVLLI ad *Galatas* epistola III, 4. §. adduxi, verba nullam fere habent difficultatem, quae nostrae quidem disceptationi adferret impedimenta. Egregie illis omnia contineri, patet, quae de obedientia christi actiua dici possunt. Describitur enim is, qui obedientiam praestitit, ita ut sit *filius dei & ex muliere natus*, ideoque verus deus & verus homo. Explicatur, hunc fuisse ὑπο νομον, id est, *legi subiectum*, ad efficienda ea, quae lex praescribat, obstrictum. Hanc enim vocis ὑπο significandi esse vim, eo minus licet dubitari, quo clarioribus res probatur testimoniis scriptorum veterum, tam diuinorum *Matth. VIII, 9. Luc. VII, 8. Rom. III, 15. 19. 1. Cor. XV, 25. 27. Gal. III, 21. 1. Tim. VI, 1.* quam profanorum. Ex Graecis sufficiat notasse loca THEOPHRASTI *char. mor. cap. XXIV. ὅταν δὲ αὐτῷ δοξῇ, ἔστιαν τῆς Φίλαυς, αὐτὸς μὴ συνδειπνεῖν, ἀλλὰ τῶν ὑφ' αὐτὸν τινὶ συνταξάμεναι αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι & HERODIANI: ὑπο μίαν ἦσαν ἐξέσσεια, libr. II. cap. 9. §. 2. alibi: ἔδε τις ἦν ἀνδρῶν τῶν ὑπο τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, libr. I. cap. 4. §. 20. item: ἡ ὑπο Ῥωμαῖς οἰκισμένη, libr. V. cap. 2. §. 4. Quae satis docent, parendi necessitatem legisque voluntatem exsequendi hoc loco indicari. At bene addit PAVLLVS γενομενον ὑπο νομον, christus enim non natus; sed factus est per pactum, quod sponte sua fecerat, legis seruus. Sic PLVTARCHVS γινονται παλιν ὑπο τοῖς Ῥωμαίοις, in *Fabio tom. I. oper. p. 179.* Pari modo ipse PAVLLVS nostro loco christum dixit γενομενον ἐκ γυ-*

γυναικος & Rom. I, 3. γενομενον εκ σπερματος Δαβιδ. *Factus* enim est christus ex femine Davidis & ex muliere secundum humanam naturam; *natus* vero secundum utramque: conf. GE. RAPHELIVM *adnotat. Xenoph.* p. 193. adde *ebr.* V, 5. VI, 20. VII, 16. 21. Qualis lex sit, cui dei filium, adsumpta humana natura, sese subiecisse, docet sanctissimus christi legatus, haud arduum est, definire. Neceffe enim est, vt eadem lex intelligatur, cui eos, quos ille redemit & adoptionis adfecit beneficio, subiectos esse, addidit PAVLLVS; hanc vero potissimum legem esse moralem, neminem, putem, vniquam dubitasse. Quod superest, causam obedientiae huius perspicue declarat, quippe vt nos redimeret & locum dignitatemque filiorum dei conciliaret. At de his infra vberius differendi nanciscar opportunitatem. Praeter interpretes legas HENR. KLAUSINGII *commentat. de christo sub legem facto*, quae Lipsiae ann. c1610cccxxxiii. lucem vidit publicam.

V I I I.

Quae luculentis his diuinarum litterarum testimoniis proferuntur, ea vera certaue esse, grauissimisque confirmatur argumentis. Officio meo abunde me satisfacturum esse, spero, si cum necesse fuisse, vt christus obedientiam praestaret actiuam; tum eandem omnino a christo potuisse praestari; tum eam reuera fuisse ab ipso praestitam, diligentius demonstrauero.

V I I I I.

Obedientiae christi actiuae necessitatem neminem, credo, vocare in controuerfiam, modo si salutis

tis hominum, nostro communi scelere amissae; at per christum recuperandae. rationes habeat perspectas. Tum confiteatur oportet, *primum* hanc esse dei voluntatem constantem & immutabilem, ut homines erga legem diuinam praestent obedientiam omnibus numeris perfectam & absolutam; neque ullam aliam iis esse relictam spem, aeternam consequendi felicitatem, amplissimum obedientiae praemium: * *deinde*, licet Adamus eiusque posterius huic conditioni satisfacere, potuissent, si permansissent in fortunatissimo illo integritatis statu, in quo istum benignissimus creator esse voluit; nihilominus omnes, vniuersae illius labis, quam Adamus primus contraxit & ad cunctos homines transmisit, corruptela tam deprauatos esse, ut careant viribus, seruandi legem diuinam obedientiamque illi praestandi perfectissimam: ** *denique* christum, quum sponsonem fecisset, de patefaciendo, qui interclusus erat, ad salutem aeternam aditu ac loco nostrum iis perficiendis, quae perfici a nobis debent; at non possunt, nullo modo id potuisse consequi; nisi ipse legem diuinam exsequeretur. *** Haec si vera sunt, uti sunt, consequitur, ut christo, tamquam sponsori, necessitas fuerit imposita, praestandi obedientiam actiuam.

* tria sunt capita, quae hoc loco a nobis probari debent, *primum*, deum hanc praescripsisse rationem hominibus consequendae salutis, ut legem seruent: *deinde*, obedientiam, quam ab hominibus postulat, esse debere perfectissimam: *denique* hanc dei voluntatem esse stabilem; neque vnquam mutari posse. His enim constitutis, consequens est, ut quicumque

que salutis suae aeternae est cupidus, ad seruandam legem sit obstrictus. Antequam de singulis definite agamus, necesse est, ut moneamus, sermonem nos facere maxime de lege diuina morali & vniuersali; hanc vero hoc loco non considerari, quatenus est voluntas summi legislatoris, cui ut obedientiam praestemus, nostra natura, quam deo ipsi creatori acceptam ferimus, obligamur; sed quatenus conditio est foederis operum, per quam ad summam felicitatem paratur nobis aditus. Quae ut recte capiantur, notari oportet, hominem, qua creaturam rationalem, subiectum esse necessitati, legem diuinam seruandi, licet nulla ipsi proposita esset aeternae felicitatis spes. Quamuis haec, quae ex dependentia hominum a deo orta est, obligatio, legi dei parendi, summa sit & perfecta, nostrae tamen disputationis argumentum requirit, ut ad aliam obligationem animum aduertamus, quae ex foedere nata est, quod deum cum homine iniisse, paullo ante demonstraui. Certum igitur est, quod *primo* loco adfirmamus, hanc esse promissae a deo salutis aeternae conditionem, ut praestetur obedientiae legi diuinae. Testantur hanc in rem effata diuina: *custodite statuta mea & iura mea*, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֲדָמָה, *quicumque fecerit ea, ille, viuet, per illa*, leuit. XVIII, 5. *dedi illis statuta mea & iura mea illis declaravi*: אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֲדָמָה וְחַי בָּהֶם, *quicumque fecerit ea, viuet per illa*, Ez. XX, 11. τὰ τοιαῦτα ποιεῖ καὶ ζήσῃ, *hoc fac & viues*, Luc. X, 28. ὁ ποιήσας αὐτὰ ἀνθρώπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς, *quicumque homo illa, quae lex praescribit, facit, viuet per ea*, Rom. X, 5. Gal. III, 12. Paullus denique alibi legem ἐντολὴν τὴν εἰς ζωὴν, *praeceptum ad vitam* vocat, Rom. VIII, 10. Haec diuina oracula tam perspicua atque sibi inuicem consentanea sunt, ut rem omni carere difficultate, quisque sentiat; nisi de *vitae*, quae toties heic promittitur, dubitauerit notione. At nullum locum esse dubitandi, haec de vita aeterna esse capienda, praeter alia euidentia rei argumenta,

abunde probant verba christi, *Matth. XVIII, 16. 17.* Is enim ad propositam quaestionem: *τι ἀγαθόν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον, quid boni faciam, ut obtineam VITAM AETER- NAM,* ita respondit: *εἰ δὲ θελεῖς εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τη- ρησον τὰς ἐντολάς, si vis ingredi in HANC VITAM, serva mandata.* Haec ergo fuit conditio salutis obtinendae hanc- que non demum post lapsum, sed potius ante lapsum, quum foedus operum contraheretur, fuisse praescriptam, patet cum ex natura legis, quam homini ante lapsum fuisse latam, ne- mo sapiens unquam negavit; tum ex promissione foederis, itidem homini ante lapsum facta & a Socinianorum errori- bus vindicata ab HERM. WITSIO *oecon. foeder. libr. I. cap. 4.* *Secunda* quaestio est de obedientia, qualis illa sit, quam er- ga legem exhiberi, deus postulet. Perfectissimam hanc esse, non solum testatur scriptura sacra; sed triplex quoque perfe- ctionis; siue ut alii rem exprimere malunt, totalitatis genus constituit. *Perfectio* enim requiritur *partium, graduum, & durationis.* Perfectio partium refertur *cum ad subiectum;* si- ne hominem, qui ut se totum, tam animam; quam corpus & utriusque partes, siue ut PAVLLI verbis utar, *το ὁλοκλήρον, το πνεῦμα, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, I. Thess. V, 23.* serui- tio dei consecret, necesse est; *tum ad obiectum, id est, le- gem diuinam, ut omnia, quae deus fieri iussit, efficiantur perinde atque omnia, quae omitti cupit, sedulo omittantur.* De *illa,* siue perfectione obedientiae subiectiua haec edixit immortalis deus: *ames iehouam, deum tuum ככל לבבך וכל מאדך ככל נפשך וכל מורךך toto corde: toto animo & tota ope, deut. VI, 5. adde X, 12. XXX, 6. Matth. XXII, 37. Luc. X, 27.* de *obiectiua* vero grauissimum exstat diuinum effatum: *אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אתה, deut. XXVII, 26.* quod PAVLLVS sic expressit: *ἐπικαταρατός πᾶς ὁς ἐκ ἐμμενεῖ ἐν πασὶ τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τῆ νο- μῆς, τὰ ποιῆσαι αὐτά, maledictus sit, quicumque non perma- neat*

neat in omnibus, quae scripta sunt, in libro legis, ut faciat ea, Gal. III, 10. Quamvis haec PAVLLI, qui more suo LXX. interpretes sequutus est, verba ab ebraeis paullulum discrepent; ea tamen veram certamque Moſis ſententiam exprimere, nemo negauerit: confer. RICH. KIDDERVM in *demonſtrat. of the Meſſie part. III.* p. 134. GVIL. SVRENHVSIVM in *βιβλ. κατὰ λ.* p. 568. ven. IO. GOTTL. CARPZOVIVM in *critic. ſacr. vet. teſtam. part. III.* p. 863. aliosque. Idem docet IACOBVS, qui aperte ſcripſit: *ἐς ὅλον τον νομον τηρεσει, πταισει δε ἐν ἐνι, γεγνε παντων ἐνοχος*, qui enim, quamvis alioquin totam legem obſeruet; tamen in uno deliquit, is omnibus tenetur, II, 10. Perſectio graduum ſummam velut omnium virium intenſionem denotat, ut ſtudium obedientiae maximo amoris, quem lex praefcribit, obiecto aequale ſit, id eſt, maximum. Hanc exprimit deut. VI, 5. ebraea vox *לכל דבך*; quam chriſtus, ſanctiſſimus legum diuinarum interpres *ἐξ ὅλης της ισχυος* Luc. X, 37. conuertit. Voci *לכל* licet alioquin aduerbium ſit, omnino hanc eſſe ſignificandi vim, ex origine illius recte colligitur, quam nonnulli perperam a *metiendi* verbo *לכל* repetunt. Rectius deducitur a verbo *לכל* quod apud Arabes certe denotat: *incuruari & inflecti, flexo ac curuato corpore in aliquid conuerti*. Hinc nomini *לכל* niſus intenſioris notio ſubiecta eſt. Conf. ALB. SCHVLTENS *comm. in Iob.* p. 39. & *inſtitut. ad fundam. ling. ebr.* p. 237. & EM. LVC. VRIEMOLT *adnotat. in dicta classica part. I.* p. 65. Eamdem ob cauſſam DAVID ſcripſit: *אלה צויתך לקדך לשמור מצותי* tu praecepisti mandata tua, ut ſeruentur ſummo ſtudio, *psalm. CXVIII., 4.* Accedit denique *perſectio durationis*; ſiue, ut alii rectius loquuntur, *perſeuerantiae*, ut nulla vinqum fiat obedientiae intermiſſio. De qua luculenter exponit EZECHIELIS eſſatum: *ſi iuſtus, omiſſa ſua iuſtitia, nequiter egerit, omnia, quae committunt impii, ſcelera imitatus, iſne*

viuet? omnes eius virtutes, quas exercuerit, non recolentur ei, quin ob commissum a se crimen atque peccatum morietur.
 XXIV, II. Legantur hanc in rem MARTIN. CHEMNITIVS *loc. theol. part. II. p. 5.* ABRAH. CALOVIUS *system. loc. theol. tom. X. p. 436.* IO. ANDR. QVENSTEDIUS *system. theol. part. IX. p. 40.* IO. FRANC. BVDDEVS *institut. theol. dogmat. libr. III. cap. I. §. 17.* & HERM. WITSIVS in *oecon. foeder. libr. I. cap. 3. §. 25.*
Tertio denique loco tenendum est, voluntatem diuinam, vt homo legi diuinæ obedientiam præstet, perfectam hacque ratione, postquam conditioni foederis operam satisfecerit, promissam obtineat salutem, esse æternam atque immutabilem. Variis id comprobatur cum argumentis, ex natura rei desumendis; tum sacrarum litterarum effatis. Patet id, si auctorem legis respicis, ex natura summi numinis, quæ ea est, vt numquam mutari possit: eadem ipsi semper sit sententia, eadem voluntas: quæ semel placuerunt, ipsi semper placeant. Vera hæc esse, ratio humana non ignorat. Si quæ deus decreuit, eadem alio tempore displiceant, aut non potuit vera a falsis: mala a bonis discernere; aut noluit bona anteferre malis. Neutrum in deum cadit, quem & sapientissimum & sanctissimum esse, rectæ de deo cogitationes nobis vt persuadeant, necesse est. Loquuntur in eandem rem insignia dei oracula, ps. CII, 2. sqq. Rom. I, 23. I. Tim. I, 17. Iac. I, 17. Idem intelligitur ex legis diuinæ natura. Quodsi reputamus, legem illam moralem ita esse comparatam, vt summa illius, quæ amore vero erga deum, se ipsum, aliosque homines absoluitur, ex ipsa hominum natura adripiatur, hauriatur, exprimatur; essentias vero rerum, quod philosophi recte docent, esse immutabiles, sequitur, vt quum essentia humana sit stabilis ac constans; nec lex, archissimo vinculo cum illa coniuncta, tolli; aut mutari queat. Simili ratione de obedientiæ fundamento argumentamur, quod in naturæ humanæ ratione positum est. Nisi cesset homo, esse homo

mo, id est, creatura rationalis, imperio dei subiecta, numquam desinet in illo inesse necessitas, legibus ipsius parendi. Denique ad promissam salutem prouocare licet. Etenim de promissi, quod deus fecit, constantia nemo sapiens dubitabit; modo si cogitet, aeternam esse prolixam illam dei voluntatem, ut omnes homines aeternae felicitatis fiant participes, hancque causam esse, cur filius dei iunxerit sibi humanam naturam ac infinitos perpeffus sit cruciatus. At vero promissum hoc non potest seruari; nisi praestita, quam requirit, condicione, quae perinde immutabilis sit, oportet; ut promissum ipsum. Haec omnia confirmantur effatis diuinorum scriptorum, PAVLVS de illis, qui aeuo apostolico noluerunt per fidem in christum; sed potius per legem caerimonialem gratiam dei sibi conciliare, pronuntiat, esse illos *ὁφειλετας ὅλον τον νομον ποιησαι*, Gal. V, 3. At, quomodo dixerit eos obstrictos esse ad seruandam legem totam; si nulla penitus ab hominibus requireretur obedientia? Egregie inprimis idem christi legatus Rom. VIII, 3. 4. philosophatur. Tradit enim, missum esse christum, ut fierent ea, quae per legem non poterant fieri, propterea quod carnis infirmitate, quae efficit, ut illa nequeat seruari, suam vim suamque virtutem amiserit, atque ut *το δικαιωμα της νομου πληρωθη*. Quale est illud *δικαιωμα της νομου*? Bene ad hanc quaestionem respondit THOM. ITTIGIVS, indicari *absolutissimam legis iustitiam, quae ex rigore iuris post lapsum & debitam transgressionis poenam; & perfectam iustitiam requirebat*, in *ennead. exercitat. theol.* p. 703. At de hac PAVLLI sententia postea plura dicendi erit locus. Conferantur IO. GERHARDVS *loc. theol. de lege* §. XIV. MART. CHEMNITIVS *loc. theol. part. II.* p. 313 & IO. ADAM. SCHERZERVUS *system. theol.* p. 262. Addo potius, doctrinam hanc admodum salutarem nequaquam contra ea pugnare, quae alioquin de foedere operum abrogato surrogatoque in locum eius foedere gratiae solent praecipi. Antiquatum certe fuit operum

foedus; at non ita irritum factum est, ut nullae eius partes superessent. Foedus gratiae fuit constitutum; at non ea est illius natura, ut omnia tollat, quae foedere operum fuerint sancita. Hoc non deus violauit; sed homines fregerunt; nec fieri potest, ut scelera hominum fidem dei infirment, *Rom. III, 3.* Quae is pollicetur: quae postulat: quae minatur, eorum omnium auctoritas sancta est atque inuiolata. Ex quo conficitur, quae in foedere operum a deo sunt promissa, quae ab hominibus exiguntur, ac comminationes per foedus gratiae non posse tolli. Contra ea irrita fuerunt, quae promiserat Adamus, atque ita irrita, ut non possent res in pristinum integritatis locum restitui; nisi accederent gratiae coelestis beneficia, in foedere gratiae proposita. Quatenus illa sint, facile intelligitur, si discernantur foederis partes constantes & perpetuae ab iis, quae culpa nostra fuerunt violatae. Constans est lex diuina, nobis praescripta: constans est vita aeterna, nobis promissa, hac conditione, ut legi praestemus obedientiam perfectissimam: constans est mortis poena, in eos infligenda, qui contra legem peccauerint, id est, in omnes homines. At uero deprauata hominum natura perdita fuit atque amissa facultas, legem seruandi. Quo quum id efficitur, ut nemo conditioni foederis satisfaciatur; aut a poena mortis sit immunis, summa hinc orta est necessitas, ut nemo felicitatis aeternae, nobis promissae, fieri queat particeps; nisi utrumque remoueatur impedimentum. Id vero est, quod per gratiae foedus efficitur. Ex hoc intelligitur, nullo modo foedus gratiae tollere, quae nobis imposita est, legi diuinae parendi necessitatem, siquidem illud nec promissionem; nec conditionem; nec comminationem foederis operum abrogauit; sed ea omnia potius confirmauit. Omnino hac de re legenda sunt, quae *HERM. WITSIVS loc. cit. libr. I. cap. 8.* disputauit. Extremo denique loco, ut nullus dubitandi locus relinquatur, non possum non monere, in foedere operum conditionem & comminationem sibi inuicem nequaquam ita opponi, ut
al-

vt alterutra tollatur & alterutra modo sit necessaria. Hoc probe tenendum est, ne erroribus eorum capiamur, quos, vt obedientiam christi actiuam negent, falsa concludendi ratione ex obedientia passiuā, a christo praestita, repetere sibi praesidia, alibi ostendam. Falsam esse hanc atque erroneam opinionem, ex diuersa vtriusque rei natura intelligitur. Bina hanc rem probant argumenta. *Alterum* in rationibus foederis operum est positum. Obedientia, quae legi praestatur, hoc loco refertur ad conditionem foederis & ad praemium constitutum: poena partim ad iustitiam diuinam, quae dum laeditur a peccatoribus, necesse est, vt illi praestetur satisfactio, si sufferatur poena, quam comminatus est; partim ad conditionem hominis, quae ea est, vt imperio dei sit subiectus & ad poenas commissorum scelerum luendas adstrictus. Quare recte statuitur, si deus nullum cum homine de conferenda illi salute aeterna iniisset pactum, id quod diuinae benignitatis; non iustitiae opus est, hincque obedientia erga legem numquam fuisset conditio consequendi praemii; nihilominus hominibus impositam fuisse necessitatem, tam voluntatem diuinam efficiendi; quam poenam subeundi, ne summae dei iustitiae fiat iniuria. *Alterum* ex ipsa poenae natura deducitur, quae ea est, vt malum illi, qui legem violauit, inferatur. At quisnam dixerit, hoc ipsam impleri legem, quae norma est actionum? Nisi absolum id est, necesse esset, vt spiritus maligni, qui infernalibus adficiantur suppliciis, legem dei impleant. Certum ergo est, poenam ab obedientia esse distinguendam. Si ita est, vti est, consequitur, vt obligatio ad poenam ab obligatione ad obedientiam pari modo discrepet, hincque concluditur, licet homines obligentur ad poenam; nihilominus eos simul obligari ad obedientiam. Hoc alia ratione confirmatur. Omnes homines per peccatum obligantur ad poenam mortis. Quodsi tolleretur necessitas poenae necessitatem parendi legi diuinae, recte colligeretur, neminem reuera peccare: nemini

ni peccata actualia posse imputari: neminem propter illa posse puniri. Atqui absurdum est id, quod sequitur. Ergo falsum est, quod ponitur illius principium. Consule BALTH. MENZERVUM *disp. Gieß. tom. III. disp. 15. §. 22. IO. AD. QVNSTEDIVM in system. theol. part. III. p. 9. FRANCISC. TVRRETINVM de satisfact. christi p. 271. sqq. & PETRVM VAN MASTRICHT theol. theoretico-pract. libr. V. cap. 18. p. 626. qui tempestiue monet, hominem, antequam peccaret, id est, in statu integritatis positum, nonnisi ad obedientiam fuisse obstrictum. Hanc postulabat lex; poenam vero minabatur. At post lapsum ad vtrumque tenetur, ad poenam, ob peccata commissa; ad obedientiam ob legis auctoritatem ac vim.*

** ea, quae adhuc de necessitate, legi diuinae praestandi perfectissimam obedientiam, omnibus imposita, disputaui, praeclaram nobis ostendunt futurae & perpetuae felicitatis nostrae spem, cuius certe nos oportet fieri compotes, si conditioni huic satisfaciamus. At prorsus inanem ac vanam esse hanc spem, qua nulla maiorem habet voluptatem, ex eo intelligitur, quod addi debet, neminem omnium hominum, quotquot vixerunt, adhuc in viuis sunt & futuri sunt, vnumquam seruasse legem: neminem posse seruare legem: neminem posse praestare obedientiam illam perfectissimam ac satisfacere conditioni, sine qua nulla nobis relinquitur salutis spes. Altera haec est propositio, quae a me & explicari & comprobari debet. Equidem non ignoro, hominem, in statu integritatis positum, omnino talem obedientiam praestare potuisse, qualem lex postulat: eum, si nunquam a recta virtutis via declinasset, reuera seruasse legem & hac ratione peruenisse ad summum felicitatis gradum, quem deus erat pollicitus. Admiranda fuit in illo sanctitas, quam in numerum ornamentorum, per imaginem diuinam, quae in illo inerat, illi collatorum, ipse PAVLLVS retulit, *Eph. III, 24.* vt alia argumenta, quibus id efficitur, praeteream silentio. Legas IO. FRAN-

FRANC. BVDDEVV *institut. theol. dogm. libr. III. cap. I. §. 5.*
 At de homine, in felicissimo illo statu posito, cuius nihil superest praeter tristem recordationem, hoc loco non facio verba; sed de homine, qui amisit pristinum imaginis diuinae decus: qui perdidit caelestem gratiam: qui communi illa ac naturali labe infectus sibi ipse relictus, tam deprauatus est, ut nullo modo legi diuinae, uti par est, obedire queat. Ex quibus simul colligitur, nostra sententia huius ἀδυναμίας, quam statuimus, causam non in legis diuinae obiecto, quasi illa requirat a nobis, quae per se fieri nequeant; sed in homine eiusque natura & facultatum conditione ac virtute esse positam. Neque admittendum esse, credimus, quod nonnulli perperam hoc loco constituunt, inter homines irregenos & regenos discrimen. Libere potius confitemur, neminem, siue alienus sit a dei gratia; siue cum illo reconciliatus, perfectissimam illam obedientiam erga legem diuinam posse exhibere: neminem adeo conditioni consequendae vitae aeternae satisfacere &, quod est consequens, sua obedientia sibi salutem perpetuam mereri. Patet igitur, haec de obedientia dicta esse perfecta, quam supra descripsimus. Quare licet lubens concedamus, posse hominem externe secundum legem agere; multo magis a regenitis aliquam legi praestari obedientiam, ex fide ortam; neutram tamen quoad formam, priorem nec quoad interiorem obedientiam, dici posse perfectam ac talem haberi, qualis a lege diuina a nobis exigitur, res ipsa testatur. Satis ergo explicasse mihi videor sententiam, fieri non posse, ut homines legi diuinae obedientiam praestent perfectam, quam adductis scripturae sacrae testimoniis aliisque argumentis demonstrandi necessitatem, sentio, mihi esse impositam. Alia generalia sunt, quae nemini tantam virtutem esse, docent, ut legem seruare possit. Sic PAVLLVS ait: το γαρ αδυνατον τις νομος, εν ω ηδυνει δια της σαρκος, ο θεος τον εαυτου υιον υπεκυψας, cet. Rom. VIII, 3. Grauiissima hac sententia omnia
 G com-

complexus est, quae ad locum nostrum pertinent. Ne sine causa longior sit nostra oratio, breuiter ea tantum attingemus, quae ad declarandam rem propositam faciunt. Diuus christi legatus, fuisse quid legi diuinae ἀδυνατον, pronuntiat; nec dubitare licet, capienda haec esse de liberandis nobis a poena peccati & acquirenda salute: quod ex *vers.* 2. & 4. luculenter intelligitur. Legi hoc absolute & per se impossibile non fuisse, cognoscitur ex natura legis, quatenus fuit conditio foederis, sub qua salutem nobis a deo promissam esse, saepius dixi. Aliam ergo, necesse est, fuisse causam huius ἀδυνατίας; nec obscure eam declarant verba PAVLLI: ἐν ᾧ ἡ θεία νόμος διὰ τῆς σαρκος. *Carnem* hoc loco significare naturam hominis corruptam ac multis infirmitatibus obnoxiam, exemplis constat aliorum oraculorum, in quibus eadem notio illi subiecta est. Conf. TH. GATACKERVM de *stilo nou. test.* cap. V. & X. p. 34. & 63. *oper.* CAMP. VITRINGAM *observat. sacr. libr.* III. p. 158. FRID. ADOLPH. LAMPIVM *comm. in euang. Ioann.* tom. I. p. 569. Per hanc carnem, addit, legem fuisse *infirmatam*, id est, amisisse pristinam vim ac virtutem, iis, qui perfectam obedientiam ei praestarent, adferendi obedientiae praemia. De significatione vocis ἡ θεία νόμος, non omnes consentire interpretes, discitur ex iis, quae RICH. SIMONVS in *histoir. critique du nouv. test. part.* II. p. 473. congeslit. At in his non moramur. Constat, significationem, quae vocis propria est, morborum *Ioann.* XI, 1. 2. *Phil.* II, 27. translata esse ad vires legis amissas. Eadem dicendi formula vsus est PAVLLVS, vt legis caerimonialis nullam relictam esse vim atque auctoritatem, indicaret *ebr.* VII, 18. Nec eadem sentiunt viri docti, vti monuit WOLFIVS *cur. phil. & critic. tom.* I. p. 138. de particula ἐν ᾧ, cuius maximum est momentum. Qui cum beato LVTHERO eam pro causali habent, parum a veritate videntur esse alieni. Depravata enim nostra natura est causa, cur obedientiam perfectam legi nequeamus praestare & cur fieri non possit,

possit, vt per legem seruemur. Ex his concludimus, neminem posse seruari, in quo est σαρκί siue corrupta natura, quae legi vim seruandi aufert. Atqui in omnibus hominibus, praeter christum, est illa caro. Ergo nemo ex illis potest obedientiam illi praestare perfectam. Huic recte adiungitur PETRI effatum, legem esse ζυγον, ὃν ἔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, ἔτε ἡμεῖς ἰχθυοῦμεν βασάσαι, iugum, quale nec patres nostri; nec nos ferre valemus, act. XV, 10. quod non de sola lege caerimoni- ali; sed etiam morali capiendum esse, praeter alios egregie docuit beatus vir PHIL. IAC. SPENERVS in *der euangelischen Glaubensgerechtigkeit* cap. IV. §. 34. p. 356. adde IO. MARCKIVM in *syllog. diff. N. T.* p. 429. CHRIST. EBERH. WEIS- MANNVM *institut. theol. dogmatic. exeget.* p. 753. & summe reuerendum CHRISTOPH. VVG. HEVMANNVM in *der Erklärung des N. T. tom. VI* p. 143. Confirmant id praeterea omnia di- uinarum litterarum loca, in quibus legi omnis vis, hominem iustificandi eique salutem adquirendi, inesse, negatur. Vt breuitati inseruiamus, ablegare liceat lectorem ad *Gal. III, 11.* *Rom. III, 20. 26.* Quod ex hoc apostolorum sententia re- peti debet, argumentum magnum certe habet pondus ad demonstrandum id, quod a me probari debet. Causa enim, cur lex nequeat quemquam iustificare, posita est vel in legis ipsa natura; vel in homine, qui illa est obstrictus. Illud vt sit, fieri non posse, ex iis, quae supra hac de re dixi, con- cluditur. Ergo quaerenda est impotentia in homine. Atue- ro supra omnem dubitationem positum est, hominem nulla alia ratione impedire posse, quo minus lex eum iustificet; quam vt eam violet ideoque ei non obsequatur. Concludi- mus igitur ab effectu ad causam, atque efficiamus, si lex po- test neminem seruare & iustificare, neminem ei posse prae- stare obedientiam. Alia *specialia* dixeris, quae de utroque hominum genere, regenitorum & irregenitorum, idem con- firmant. De his fere nullus dubitandi locus; nisi simul de la-

be illa naturali, quae omnibus adpersa est, saltem de vera eius indole dubitetur. Quicumque enim sibi persuasum habet, per peccatum originale, ad omnes homines ab Adamo transmissum, intellectum eorum tam deprauatum, ut vera cognoscendi: bona a malis discernendi ac cupiendi & credendi ea, quae a diuino spiritu proficiantur, careat facultate, *Eph. IV, 18. V, 8. 2. Cor. IV, 4. 1. Cor. II, 14.* voluntatem autem alienam a deo atque ad quaeuis, quae illi displicent, expetenda & perficienda promptissimam ac paratissimam esse, *gen. VI, 5. VIII, 5. Matth. XV, 19. Gal. V, 17.* hincque illos morte spirituali esse oppressos, *Luc. XV, 31. Eph. II, 5. IV, 18. 1. Tim. V, 1. Ioann. III, 14. apoc. III, 1.* & ad seruitutem peccati redactos, *Ioann. VIII, 34. Rom. VI, 17. 20. 2. Petr. II, 19.* ille certe ne cogitabit quidem, fieri posse, ut ab homine, in tam misero statu constituto, perfectissima obedientia praestetur. Quod adinet ad regenitos, licet illi omnino ad legem diuinam actiones suas conforment, donis gratiae sanctificantis instructi; certum tamen est, obedientiam haudquaquam esse perfectam, qualis a lege postulatur. Patet id, si natura & indoles hominis, cum deo reconciliati, & conditio legis diuinae inuicem conferantur, exemplo diui PAVLLI, qui, praeclare de se ipso verba faciens, haec professus est: *οἶδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστίν, ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπρωμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν*, hoc est, *scimus enim, legem esse spirituales; ego vero carnalis sum, peccato mancipatus*, *Rom. VII, 14.* In his enim notari oportet, cum legem esse *πνευματικὴν*, spirituales, id est, non externam tantum; sed internam etiam spiritus obedientiam requirere & talem ac perfectionem postulare, ut nihil carnale sit; aut sentiatur in viribus nostris, quod vel alio inclinet & trahat; vel impediatur, quo minus totus homo sit spiritualis & motus dilectionis ardentissimus, uti recte interpretatur IOANN. GERHARDVS *loc. theol. de lege §. CLXXXIII.* tum Paullum de se ut regenito loqui,

qui, id quod contra Socinianos, Arminianos ac pontificios
 nostrates abunde probarunt, quum se σαρκινον diceret, id est,
 non deprauatae suae naturae inservientem; sed prauum, sibi
 inhaerens, & impotentiam spiritualem sentientem: conf. 1. Cor.
 III, 3. 4. 2. Cor. X, 4. ebr. VII, 16. aeque ac *venundatum sub*
peccatum, id est, necessitati cuidam peccandi, quasi seruum
 voluntati heri, subiectum. Legas, quae ad illustrandum hoc
 effatum disputarunt DIONYS. PETAVIVS *dogm. theol. tom. I. p.*
459. CAMP. VITRINGA *de synag. vet. p. 365.* IO. ANDR. QVEN-
 STEDIVS *system. theol. tom. II. p. 142. sqq.* IO. CHRISTOPH.
 WOLFIVS *cur. philol. & critic. tom. II. p. 128. sqq. & ven.*
 SIGM. IAC. BAUMGARTENIVS *comm. in epist. ad Rom. p. 422.*
 Nos recte concludimus, perinde omnes regenitos, vti PAUL-
 LYM, esse σαρκινος, neque ideo posse seruare legem, quae
 est πνευματικη. Similia huic sunt alia effata virorum, sum-
 ma sanctitatis morum laude conspicuorum, qui ad vnum o-
 mnes confessi sunt, tantum abesse, vt legi obtemperent; vt
 contra eam quotidie peccent: vid. *exod. XXXIII, 7. Iob. VIII,*
2. 3. XV, 15. psalm. XVIII, 13. XXXII, 6. CXXX, 2. CXXX-
XIII, 2. prou. XX, 9. Es. LXIII, 6. Dav. VIII, 4. 7. 18. Ioann.
I, 8. Iac. III, 2. Nec fieri potest, quominus nos omnes,
 quotquot per diuinam gratiam vera fide sumus instructi,
 quotidie, ita esse, sentiamus; nec sine summi doloris sensu
 confiteamur deumque rogemus, vt ignoscat peccatis. Haec
 tam certa sunt, vt nisi legem diuinam cum schola Pharisaeo-
 rum inepte interpreteris; aut peccatum originale in regenitis
 superesse, neges, de illis numquam recte dubites. Equidem
 haud ignoro, de vtraque re grauissimas nobis esse cum ad-
 sentatoribus pontificis Romani & SOCINI adseclis contro-
 uersias; sed abstineo me ab illis explicandis & diiudicandis,
 siquidem hoc loco docendi; non disputandi fungi libet offi-
 cio. Ablego potius lectorem ad MARTIN. CHEMNITIVM *loc.*
theol. part. II. p. 7. IO. GERHARDVM loc. cit. §. CLXXXI. sqq.

IO. ADAM. SCHERZERVUM *colleg. antisocinian. disp. XXXVIII.*
 p. 321. sqq. ABR. CALOVIVM in *der voelligen Entdekung vnd*
Wiederleg. der Socinianischen Secte tom. III. oper. antisocin.
 p. 153. IO. ANDR. QVENSTEDIVM *system. theol. part. IV. p. 10.*
 PHIL. IAC. SPENERVM in *der Glaubensgerecht. cap. IV. p. 280.*
 IOANN. GVIL. BAIERVUM *diff. de ἀδυναμία implendi legem:*
beatum auum in institut. theol. dogm. libr. IV. cap. 5. §. 18. &
patrem venerandum in der Einleit. in die Religionsstreit. au-
ßer der E. L. K. tom. II. p. 597. sqq. & in der Einleitung in
die polemische Gottesgelahrheit libr. III. sect. 2. cap. 8. §. 2.
 *** his ita constitutis, facilis est & certa nostra demonstratio ne-
 cessitatis obedientiae christi actiuæ. Quam, vt quaenam in
 eo insit probandi vis, recte cognoscatur, hac ratiocinatione,
 philosophorum more, libet exprimere: si christum, vt spon-
 sorem generis humani, ea omnia praestare oportuit, quae ab
 hominibus, ad consequendam salutem praestari debuerunt; at non
 potuerunt, sequitur, necesse fuisse, vt etiam actiuam praestaret o-
 bedientiam. Atqui verum est, quod antecedit. Ergo & posterius.
 Homines oportere, si ad salutem peruenire velint, legi praestare
 obedientiam perfectam; eos vero huic necessitati non posse
 satisfacere, abunde, puto, a me fuisse comprobatum. Su-
 perest, vt confirmetur, christum vt sponsorem ea omnia de-
 buisse praestare, quae ab hominibus non poterant praestari.
 Patet id ex natura & indole sponsonis, quam ille de redimen-
 do genere humano fecerat. Breuiter rem explicare satis est:
 I) certum est, filium dei, quum pactum iniret cum patre, pro-
 misisse, loco nostrum iustitiae diuinae satisfacere: II) pertine-
 re id ad officium μεσιτης, quo christus functus est, i. *Ti-*
moth. II, 5. vt, quae a deo a nobis postulabat, ille pro nobis
 perficeret ac sufferret: III) hanc fuisse causam, cur filius dei
 humanam sibi adiungeret naturam ac mortem pro nobis subiret,
 vt nobis reconciliaret dei gratiam & patefaceret ad vitam aeter-
 nam adsequendam aditum, *Matth. XVIII, 11. Ioann. III, 16.*
 17.

17. XII, 47. *act.* IV, 12. 1. *Tim.* I, 19. Hinc concludimus IV) quum eum, qui velit finem, etiam media velle oportet, christum, qui nostram salutem voluit, etiam debuisse salutis nostrae media velle. Atqui sine obedientia actiua non datur salus; neque illa ab homine vlllo potest praestari: E. sequitur, vt eam christus ipse praestiterit. Plura non addimus, siquidem haec quaestioni illustrandae sufficiunt resque ipsa adeo certa est, vt nemo eorum, qui contra obedientiam actiuam pugnant, huic sententiae quidquam opposuerit, omnes vero vel obedientiae necessitatem negent; vel eam a nobis ipsis praestari posse, sibi persuadeant. In eadem re explicanda & demonstranda modo breuius; modo copiosius versati sunt MARTIN. CHEMNITIVS *loc. cit.* p. 313. FRANCISC. TURRETTINVS *de satisfact. christi* p. 272. & ven. CHRIST. GOTTFR. MATHE-SIVS *diff. de obedientia christi actiua* §. XVI.

X.

At vero non solum debuit christus, vt i sponfor, legi diuinae praestare obedientiam illam perfectam; sed potuit etiam huic parti officii mediatorii, quod sponte suscepit, satisfacere. Possibilitas haec certis cognoscitur argumentis, siue ad *rem*, quae praestari debuit; siue ad *eum*, qui eam praestitit, animum & cogitationem referamus. De illa constat, satisfactionem actiuam vicariam perinde fuisse possibilem; vt passiuam, propterea, quod vtrique nec sanctitati; nec iustitiae dei repugnat. * Christus vero, quum obedientiam praestitit, vt i sponfor hincque vt i Θεανδρώπῳς, in quo diuina cum humana natura fuit coniuncta, non potuit non praestare obedientiam infiniti valoris,

ris, omnibus numeris perfectam ideoque talem, qualis a lege postulabatur. **

• absolum foret, multa opera disquirere, num christus, in se spectatus, legi diuinæ potuerit esse perfecte obediens? De hac re nemo dubitauit; nec Sociniani id quidem negare queunt, qui & hominibus tribuunt facultatem, seruandi legem diuinam; & christo nostro, licet deum eum esse negent, summam tamen virtutis laudem deberi, neutiquam infitiantur. Quodsi igitur de possibilitate obedientiae christi actiuæ disputatur, de alia re quaeri, manifestum est. Nos non solum adfirmamus, christum præstitisse obedientiam actiuam; sed etiam addimus, eandem fuisse vicariam. Id quod vti magis opportuno loco demonstrare, est animus; ita de hac obedientia vicaria iam disceptare libet, num fuerit possibilis? Non discedere, licet, a præceptis philosophorum, quibus constitutum est, vt discernatur possibilitas a parte *rei* a possibilitate a parte *agentis*. Vtramque obedientiae christi actiuæ recte tribui, definite exponendum. Vt demonstretur, obedientiam christi vicariam esse possibilem, ita argumentor: si nec dei iustitiæ; nec sanctitati repugnauit, vt voluntati diuinæ legis, nominibus præscriptæ, quæ ab illis nec seruata est; nec seruari potuit, vicaria opera satisfaceret: ipsa hæc obedientia vicaria fuit possibilis. Nulla enim cogitari potest causa, cur obedientia actiuæ vicaria sit impossibilis; nisi eam, credideris, aduersari infinitis dei attributis *iustitiæ & sanctitatis*. Benignitati eam esse consentaneam, quemquam sentire oportet. Non possumus non confiteri, obedientiam christi actiuam egregie conuenire *iustitiæ & sanctitati* dei. Illi certe magna illata fuisset iniuria, si consequuti essent homines salutem, sub conditione legis seruandæ promissam, licet illa penitus non fuerit seruata; hæc vero fuisset læsa, si admitteretur homo, legi diuinæ non solum non obsequens; sed etiam eam omnino violans, ad communionem illam cum deo.

deo. At quum obedientia christi actiua hanc habet vim, vt homines reputentur seruasse legem, hac ratione factam tectamque esse & iustitiam & sanctitatem, recte intelligitur. At obiicis, hanc obedientiam esse alienam, non propriam. Num haec permutatio personarum in iudicio diuino queat admitti, si quaeris, tuto adfirmari potest, satisfactionem actiuam vicariam nullam habere difficultatem. Iustitia diuina hoc respectu nihil postulare potest; nisi vt praestetur legi obedientia, qua conditio foederis spectata, ab omnibus hominibus, qui ad eam obstricti sunt. Augetur hinc perfectio obedientiae, non obiectiue; sed subiectiue spectata. Quodsi vero obedientia christi respectu huius quantitatis tanta fuerit, quanta fuisset, si omnes homines, in statu integritatis positi, eam praestitissent, num iustitiam iudicis, crederes, hac re laedi? Exemplo rem declarabo. Ponas, regem quemdam promittere ciuibus suis, qui ipsi centum imperiales soluant, certos fundos; ciuium vero, imperio eius subiectorum, esse tria millia. Quodsi ergo vnus sponderet, ipsi pro illis soluere tercentena millia imperialium, num, crederes, iustitiam regis violari? Atqui satisfactio christi actiua tanta fuit, quanta fuisset, si omnes homines eam praestitissent: E. iustitiae diuinae fuit consentanea. Quae a Socinianis contra obedientiam passiuam adferri, solent, argumenta ex poenae natura, quam, falso putant, non posse ab alio sustineri, desunta, ea ne in hunc locum quidem possunt reuocari; nisi quis tam ineptus sit, vt qui obedientiam actiuam pro alio praestare spondeat, illum sibi ipsum iniuriam inferre, existimet. Hoc quam longe absit a veritate, nemo non intelligit. Quotidiano vsu ita esse, vti dixi, experimur. Nouum rei exemplum adferam. Fingamus, Caium fidem dedisse hero suo, per aliquod tempus stipendia mereri at quum grauissimis de causis fidem liberare nequeat, Sempronium, fratrem eius, sponte & amore erga Caium adductum, per idem spatium militis officio

H

fun-

fungi: quidni? regem adcules iniustitiae; vel iniuriae Sempronio factae? Ego certe me ipsum iniustum esse, crederem, si ita iudicaret.

* * accedo ad alteram demonstrationis partem, quod obedientia actiua christi fuerit possibilis. Maiorem illa habet difficultatem, non quod de ea dubitandi, grauiore sint caussae; sed ob subtiles ac spinosas quaestiones, quas ad perturbandas huius argumenti rationes nonnulli adtulerunt. Vt omnia accurate proponantur recteque intelligantur, nonnullas constituere liceat sententias breues easque definite explicare & comprobare, quibus id, quod probari debet, efficiatur. Atqui tenendum est: I) *obedientiam christi actiuam ab eo, tamquam sponsore, fuisse praestitam*. Ita esse, docet causa, cur eam praestitit, eiusque indoles, siquidem est vicaria. Quaecumque vero suscepit christus pro nobis agenda & perferenda, ea ab ipso, tamquam sponsore, sunt perfecta. Hoc PAVLLVS significat, dum inobedientiam Adami cum obedientia christi confert: utrumque pro capite foederali generis humani reputat & per consequens christum, ut sponso, obedientiam legi praestitisse, sapienter monet, *Rom. V, 19*. Exemplo denique obedientiae passivae idem confirmatur. Nam si christus uti sponsor obedientiam passivam praestitit, quid est caussae, quare id de actiua negandum sit? Nonnulla, quae huc spectant, habet WITSIVS *oecon. foeder. libr. II. cap. 3. §. 12. sqq.* plura ipse dabo, quum de scopo & efficacia obedientiae christi activae differendi, locus erit. Colligo ex hac sententia, II) *obedientiam christi fuisse opus personae*. Comoda heic suppeditatur occasio, de controuersia illa, num christus homo ad legem seruandam fuerit subiectus? nonnihil dicendi; nec omitterem, ea uti; nisi itidem in alium locum hoc argumentum tractandum reseruare, iuberent, quas mihi praescripsi, differendi leges. Quaestione illa iam in medio relictâ, satis est, notare, sermonem mihi esse de obedientia

edientia christi, qua sponsoris. Profero ergo hoc ratiocinium: quaecumque christus fecit, ut sponsor, ea omnia sunt opera personae ideoque ab ipso, ut Θεανδρωπω peracta. Atqui obedientia christi actiua est opus christi, ut sponsoris. E. est opus personae. Propositio posterior quum iam fuit demonstrata, priorem modo comprobandi, imposita mihi est necessitas. At non opus est, suscipere laborem, quo tot praestantissimi doctores summa laude perfuncti sunt, quum in explicanda vnione vtriusque naturae in christo &, quae ex illa orta est, idiomatum communione, ad tertium genus communicationis idiomatum, quod κοινοποιαν, siue κοινοποιησιν adpellarunt, retulere αποτελεσματα, siue omnia opera christi mediatoria haecque inter vtramque naturam fuisse communia, multa opera confirmarunt. Legantur ex nostris MART. CHEMNITIVS de *duabus naturis in christo cap. XXIV. p. 142.* IOANN. GERHARDVS in *exegef. loc. de christo §. CCLXXXII.* ABRAH. CALOVIVS *loc. theol. tom. VII. p. 294.* IO. ANDR. QVENSTEDIVS *system. theol. part. III. p. 105.* & IOANN. FRANCISCVS BVDDEVVS in *institut. theol. dogm. libr. IV. cap. 2. §. 18.* Quae quum ita sunt comparata: III) possibilem fuisse ex parte agentis obedientiam actiuam, pro universo humano genere praestandam, ex personae christi indole & maiestate recte concluditur. Quum diuina natura non potuit legi subiici, non negare libet, christum secundum humanam naturam seruasse legem; sicque obedientiam hanc fuisse illius propriam; at non exclusa diuina, cum humana semper coniuncta. Haec si obseruentur, duplex constitui potest possibilitatis, de qua disputamus, fundamentum, distincte explicandum. *Primum* in sanctitate humanae naturae positum est. Quodsi enim christus homo tanta fuit sanctitate, ut nec peccauerit; nec peccare potuerit, consequens est, ut obedientiam perfectissimam legi diuinae praestare potuerit. Atqui verum est prius. E. etiam posterius. De maiore pro-

positione nulla est dubitatio. Minorem probant effata scripturae sacrae luculenta, *Ies.* LIII, 9. *Dan.* VIII, 24. *Luc.* I, 5. 34. *Ioann.* VIII, 46. 2. *Cor.* V, 21. *Ebr.* III, 15. VII, 26. 1. *Petr.* I, 19. II, 22. 1. *Ioann.* II, 20. III, 5. adde de ἀναμαρτησία christi inhaesiva ex dogmaticis QVENVSTEDIVM *loc. cit.* p. 77. IO. AD. SCHERZERVUM *system. theol.* p. 189. & BVDDEVUM *loc. cit.* §. VIII, ex iis vero, qui contra Arminii sectatores pugnant, AERAH. CALOVIVM *consider. Arminianism. cap.* VIII. *sect.* 2. §. 17. p. 207. & vener. patrem in *der Einl. in die Rel. Str. ausser der E. L. K. part.* III. p. 633. sqq. & in *der Einl. in die polem. Gottesgel. libr.* IV. *sect.* 2. §. 33. sqq. nec non LAVR. NORINGII *diff. de ἀναμαρτησία christi*, in hac academia ann. CIO IO CC XXXXVIII. in lucem emissam eique subiectam summe venerabilis IAC. GVIL. FEVERLINI *comment. ad verba Chrysostomi & Oecumenii, quibus christus ἀμαρτωλος & σφοδρα ἀμαρτωλος adpellatur.* Secundum ex personae christi dignitate repetendum. Si enim humana natura perfecit illas actiones non sine communione cum diuina, ad illas infinitum pretium accessisse, necesse est. Penitus ergo in animum demittenda sunt, quae supra explicaui, PAVLLI verba, quibus christum obedientem accurate descripsit, ita ut eundem, qui esset ἐν μορφῇ θεοῦ, id est, verus deus, eundemque, qui sibi adsciuerit μορφὴν δούλου, voluntati patri sui ita morem gessisse, declararet, ut non solem praecepta eius servaret; sed etiam mortis poenam sufferret, *Phil.* II, 6. 7. Simili modo *filium dei γενομενον ὑπο νομον*, docet *Gal.* III, 4. Obedientia ergo actiua perinde ut passiva christi accepit ex diuina eius natura dignitatem infinitam. Quicumque vero cum legem servat; tum ei obedientiam praestat infinitam; illum posse legi talem praestare obedientiam, qualis ab omnibus hominibus, coniunctim spectatis, requirebatur, quis est tantae amentiae, ut aut intelligere nequeat; aut si intellexerit, nolit confiteri? Legas BALTH. MENZERVUM *diff. Giess.* vol. III.

P. 439. HERM. WITSIVM *loc. cit. libr. II. cap. 3. § 20. &*
 FRANCISC. TVRRETTINVM *de satisfact. christi p. 275. & 278.*

XI.

Quodsi christus, ob factam pro genere humana sponfionem, debuit & ob maiestatem personae potuit legi diuinae satisfacere eique praestare obedientiam perfectissimam, consequens est, vt eam vere praestiterit. Eo certius id nobis persuademus & complectimur animo, quo illustrioribus scripturae sacrae testimoniis traditum id accepimus confirmatumque.*

* Breuiter nunc probare, animus est, christum omnino legem dei impleuisse ideoque praestitisse obedientiam perfectissimam. Duplex genus est argumentorum, quibus id potest effici: ita vt alterum ex oraculis diuinis apertis expressisque; alterum ex exemplis huius obedientiae repetantur; at de his quum definite agere decreuimus, satius erit, hoc loco attingere effata scripturae sacrae, quibus id sedulo nobis fuit commendatum. Addimus ergo dicto christi *Matth. V, 17. & Pauli Rom. V, 19. & Gal. III, 4.* iamiam explicatis nonnulla alia. Illustria sunt verba dulcissimi seruatoris, ad Ioannem, quum ab hoc se iuberet baptizari, facta: *ἐγὼ γὰρ πρὸς πάντας ὑμῶν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην, Matth. III, 15.* *Iustitiae* vocem, qua vsus est sanctissimus omnium doctor, quoduis mandatorum diuinorum significare genus, nemo dubitabit, modo si ad verbum *πληρῶσαι*, cum qua cohaeret, animum aduertat; nec totius orationis vincula & σκοπον expendere, negligat. Dicta enim haec sunt ad declarandam causam, cur christus baptismi ritu vellet initiari, quam ipse Ioannes ignorabat. Hanc in eo, pronuntiat, esse positam, vt ipse, christus, impleret iustitiam. Licet vox *ὑμῶν* multitudinis nu-

mero sit expressa; malim tamen eam ad solum christum; quam simul ad diuum ioannem referre. Haud ignoro, reiecisse SALOM. GLASSIVM *philol. sacr. libr. III. tract. 3. can. 51. p. 905.* huius generis enallagen, vt responderet Socinianis, qui illa ad euertenda clarissima de mysterio trinitatis effata abutuntur, ac statuisse, christum tam humili tamque demisso animo fuisse, vt abstineret a loquendi formula, quae superbiae suspicionem adferre possit. At si reuocamus in mentem, quae prudentes viri praecipiant, vt ne vsus rei vna cum abusu illius vno eodemque loco habeatur, & cogitamus, alio modo posse Socinianorum nugas conuelli, non dubitamus, christum hoc loco, quem, mirum est, GLASSIVM non commemorasse, & *Marc. III, 30.* de se ipso numero plurali esse vsu. Sed redeamus, vnde digressi sumus, ad *iustitiae* vocem, qua dum christus baptisimi ritum exornauit, retulit eam inter mandata atque instituta diuina, quae omnia exsequendi, impositam sibi esse, sentiebat, necessitatem. Dum hanc tribuimus voci *δικαιοσύνης* significandi vim; necesse est, vt moneamus, eandem confirmari vsu cum scriptorum diuinorum *I. Io. II, 29. III, 7. io. tum auctorum antiquissimae sacri codicis interpretationis graecae, qui illa Ebraeorum nomen צדק exprefferunt, Ies. LXI, 8. Ez. XVIII, 17. 19. 21. Mal. II, 17. prou. XVI, 12. XVII, 24.* Ex interpretibus simili ratione verbum hoc exponunt: IS. FEVERBORNIVS in *anti-Ostrod. p. 473.* HVG. GROTIUS *not. in Matth. tom. I. oper. theol. p. 24.* HERM. WITSIVS *miscell. sacr. tom. II. diff. XV. §. 65.* STEPH. LE MOYNE in *diff. ad Ier. XXIII, 6. p. 220.* IO. ANDR. DANZIVS in *inaugurat. christ. p. 10.* CHRIST. MATTH. PFAFFIVS *not. exegetic. in Matth. p. 78.* AVG. CALMETVS in *comm. litter. sur la bible tom. VII. p. 26.* IO. HARDVINVS *comm. in nou. testam. p. 19* & ven. CHRIST. AVGVST. HEVMANNVS in *der Erklær. des N. T. tom. I. p. 22.* Quae si se recte habent, vti se habent, ad probandam nostram senten-

sententiam, vrgendum nobis est vocabulum, *πασαν*. IO. MARTIANÆVM id *perfectissimi* nomen habuisse, notavit WOLFIVS *curis pb. & critic. tom. I. p. 62.* addo vero, in eadem sententia fuisse CAROLVM MARIAM DE VEIL, theologum Anglicanum in *explicat. litteral. euangel. secundum Matth. & Marcum*, p. 41. qui *omnem iustitiam*, censuit, significare perfectissimum exemplum, a christo editum, vt alios ad sacrum lauacrum adpetendum incitaret & exhortaretur. At quam ieiuna sit haec interpretatio & friuola, non est, cur fusius a me demonstretur. Contra ea omnino ita statuo, a notatione vocis, certa & communi scriptorum vsu confirmata, sine summa necessitate numquam discedendum esse. Hinc recte colligi, patet, ex nostro oraculo, oportuisse christum omnia dei mandata seruare. *Πρεπον* enim diuinum hoc loco notari, quod ex officii mediatorii rationibus ortum esset, hincque, licet ad id christus nulla vi coactus esset, nihilominus ei inferret necessitatem quamdam hypotheticam, cum ex natura pacti, quod is cum patre fecerat; tum ex promissionibus, per vates prisca aevi factis, natam, breuiter monuisse, sufficit, *Conf. Eph. V, 3. I. Tim. II, 10. Tit. II, 1. Ebr. II, 10. VII, 26.* Denuo prouocare, licet, ad PAVLLI effatum, supra a me excitatum, quo docet, ea, quae per legem non potuissent fieri, ob virtutem eius per naturalem hominum labem infractam & labefactatam, a deo effecta esse, quum misisset filium suum, *ἵνα το δικαιωμα τς νομς πληρωθῇ. Rom. VIII, 4.* *Δικαιωμα τς νομς* non potest non ea omnia complecti, quae a lege diuina requirebantur, tam perfectissimam obedientiam; quam poenam violatae legis: id quod viri docti egregie demonstrarunt. *Conf. THOM. ITTIGIVM ennead. dissertat. theol. p. 701. sqq. ABRAH. CALOVIVM bibl. illustrat. tom. III. p. 134. IO. CHRISTOPH. WOLFIVM loc. cit. tom. II. p. 139. & ven. SIGISM. IAC. BAVMGARTENIVM comm. in epist. ad Rom. p. 449.* Nos inde colligimus, si

mise-

miserit deus filium suum, vt satisfaceret postulatis legis diuinae, quae obedientiam exigebat perfectissimam, christum vere hanc praestitisse. Fieri enim non potest, vt christus ea omnia non sit exsequutus, quae exsequi eum oportuit. Denique in hunc locum aliud diui PAVLLI adduci solet oraculum: *τελος γὰρ νόμος χριστός εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστευοντι*, *Rom. X, 4.* Recte enim nonnulli censent, *τελος* idem significare; ac *πληρωμα* siue impletionem. Quamuis enim WITSIVS *miscell. sacr. tom. I. libr. II. diff. I. §. 73.* & STEPHAN. LE MOYNE *loc. cit. p. 221. sqq.* latioribus terminis hanc vocem patere, sibi persuadeant; veram tamen sententiam comprobauit post ELSNERVM, WOLEIVS *loc. cit. p. 206.* Haec interpretatio si admittitur, praeclare ad hoc dictum prouocant GERHARDVS, SCHERZERVS, QVENSTEDIVS alique, qui illud de obedientia christi actiua testimonium perhibere, sibi persuaferunt.

XII.

Haec, generatim a me dicta, egregie confirmantur illustribus obedientiae actiuae exemplis, a christo nobis relictis. Quae quum strictim enumerare, operae est pretium, antequam id fiat, necesse est, vt moneamus, christum seruasse totam legem diuinam, tam vniuersalem, siue sit naturalis; siue positiua; quam particularem, Iudaeis solis datam eamque vel caerimonialem; vel forensem. Hinc omnes actiones, ab ipso tamquam sponse factas, quae omnibus legis diuinae generibus sunt conformes, inter obedientiae actiuae, non dubitamus, referre documenta.* Quascumque vero vt sponsor fecit, eas sponte

sponte peregit, nulla necessitate coactus; nec iure naturae ad eas peragendas obstrictus. **

* accedimus ad quaestionem grauissimam: cuinam legi christus praestiterit obedientiam? rite explicandam. Quod vt accurate fiat, breuiter liceat monere, legem diuinam, qua actiones hominum liberae diriguntur, esse vel *uniuersalem*; vel *particularem*, ita vt hac Iudaei soli, ob foedus diuinum particulare, cum Abrahamo ac tota gente, aetate Mosis, initum; illa vero omnes homines adstringantur. *Uniuersalis* duplex constituitur genus ob duplex cognoscendi principium, ex quo haurienda. *Alterum* amplectitur leges *naturales*, quas ex ipsa humanae naturae indole intelligimus; *alterum* vero comprehendit mandata diuina positiua, quae non possunt percipi; nisi ex reuelatione diuina. *Particularis* itidem duo sunt genera. *Aliae* enim leges dei pertinent ad sacras religiones & cultum diuinum, tempore oeconomiae Mosaicae peragendum; *aliae* vero ad res Iudaeorum ciuiles remque publicam bene ordinandam. Hae dici solent *forenses*; illae *caerimoniales*. Plura hanc in rem dicere, nostra non interest: qui plura scire cupit, adeat scriptores theologiae dogmaticae & moralis. Quaecumque variis his generibus continentur, communi iure esse diuina, nemo dubitabit; nisi de origine sacri codicis diuina dubitare velit. Atqui certum & euidentius est, varia exstitisse legum diuinarum genera eaque admodum inter se diuersa, siue antiquitatem singularum; siue eos, quibus datae fuerint; siue denique tempus, quo suam habuere auctoritatem, cogitemus. Hinc patet, omnino hoc loco subesse causam, disquirendi, cuinam legi christus praestiterit obedientiam actiuam? Generatim quid hac de re sentiam, vt breuiter exponam, hanc, puto, esse constituendam regulam, ad quam cetera dirigantur, christum omnia seruasse dei mandata, quae talem requirebant ab hominibus obedientiam,

tiam, qualem sibi relictī non poterant praestare. Veram hanc esse, ex *σκοπῶ* obedientiae christi actiuae colligimus, qui is fuit, ut pro nobis ea praestaret, quae a nobis non poterant fieri. Speciatim exinde concludimus, seruasse christi legem *uniuersalem*; siue moralem, tam naturalem; quam positiuam. De hac nulla plane potest esse dubitatio, siquidem argumentis, paullo ante a me adlatis constat, omnes homines ad eam obstrictos fuisse seruandam; neminem vero omnium post lapsum Adami eam seruare posse. Testantur idem effata scripturae sacrae de obedientia christi, *τοῦ νομοῦ* praestita, *Gal. IV, 4. Rom. VIII, 3. 4.* De *particulari*; siue lege caerimoniali & forenſi maiore iure disputari videtur. *Primo* enim sunt, qui sibi persuadent, obedientiam, legi caerimoniali & forenſi a Iudaeis praestandam, tam sanctae obedientiae officium haud postulasse, quantam postulauerit lex moralis. In hac sententia ipse fuit IO. GERHARDVS *loc. theol. de legibus caerim. & forens.* § III. qui non interna; sed externa officia a caerimoniali lege praescripta fuisse, scripsit. *Deinde* dubitationem habere videtur, quod leges illae fuerint particulares. Obiici enim potest, legem, cui christus satisfecerit, hoc loco habendam pro conditione, sub qua salus aeterna sit impetranda; at vero quum salus illa sit vniuersalis ideoque promissio foederis operum ad omnes homines spectet, necesse est, ut conditio ipsa sit vniuersalis, ideoque excludantur omnes leges particulares. At commodè hae difficultates queunt expediri. Quod adtinet ad *primum* argumentum, nego, recte ab officiis externis recte concludi ad obedientiam tantum externam. Quamuis enim leges caerimoniales & forenſes spectarent ad actus externos, partim religiosos; partim ciuiles; certum tamen est, oportuisse Iudaeos praestare illi obedientiam perfectissimam tam *obiectiue*, ut nullam legem negligerent, quam *subiectiue*, ut promptissima & sanctissima eorum esset voluntas, illas exsequendi. Hinc Moses
quum

quam Israelitas ad obedientiam legibus illis praestandam adhortaretur, nullum inter obedientiam legis vniuersalis & particularis constituit discrimen. Sic edixit: *וְשֵׁרוּתוֹ* *haec praecepta moralia:* *וְהָאֵלֶּיךָ הַחֻקִּים* *haec statuta caerimonialia:* *וְהָאֵלֶּיךָ הַמִּשְׁפָּטִים* *iura ciuilia,* quae ego vobis hodie tenenda praecipio, deut. VII, II. item: *אָמוּר אֱהִיבָהוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשֵׁרוּתוֹ עֲשֵׂה מַצְוֹתָיו דְּעֻזָּתוֹ יִשְׁמְרֶנּוּ* *ichouam, deum tuum & seruato eius mandata, decreta, iura, & praecepta per omne aeuum,* XI, I. adde XXVII, 26. XXVIII, 29. Quodsi ergo certum est, necesse fuisse, vt obedientiam Israelitae legibus particularibus praestarent, tam ex fundamento; quam ex indole obedientiae verae potest colligi, obedientiam illam debuisse esse perfectissimam. Quamuis enim lubens concedam, fundamentum huius obedientiae fuisse obligationem specialem, ortam ex pacto particulari, quod deus cum gente Iudaeorum fecerat; nihilominus hanc ipsam obligationem vim suam habuisse in necessitate illa parendi legi diuinae, cui omnes homines subiecti sunt, eo rectius statuitur, quo clarius & apertius demonstrari potest, obedientiam ipsam pertinere ad mandata diuina & ad officia, quae nos deo debemus. Hinc nec vlla cogitari potest obedientia, legibus diuinis praestanda, siue vniuersales sint, siue particulares, quae vera sit & perfecta; nisi conformis fit illi dei voluntati, vt pareamus eius legi. At hanc voluntatem non requirere solam actionem externam; sed esse *πνευματικὴν* & referri ad animi habitum, supra omnem dubitationem est positum. De indole vero obedientiae praeci-
piunt morum magistri, eam effectum esse amoris erga deum. Quodsi erga vera fuit obedientia legis caerimonialis, ea ex amore erga deum oriri debuit huncque ostendere & comprobare exemplo. Sola vero actione externa, num credis, recte demonstrari amorem erga deum? Sileo de primario scopo legis caerimonialis, ostendendi futuram salutem, per christum reparandum, qui necessario requirebat obedientiam cum

fide coniunctam ideoque illa non potuit absolui actionibus, mere externis. His praeclare illustrantur perinde ac nostram sententiam egregie confirmant diuinorum vatum testimonia, quibus licet Iudaeos legum caerimonialium seruandarum esse studiosissimos, confiteantur, nihilominus eos negligentiae arguunt & acriter reprehendunt, quod mandatis iehouae nullam praestent obedientiam, talem quippe, qualem lex diuina, tam moralis; quam caerimoniales requirebat, 1. *Sam.* XV, 22. *Ies.* I, 11. sqq. *Ier.* VI, 20. *Amos.* V, 21 22. 23. *Mich.* VI, 6. 7. 8. Ponas enim, postulasse legem caerimonialem nihil praeter actum externum, num iure eos, putaueris, a prophetis potuisse inobedientiae adculari? Haec si ita sunt, uti sunt, velimus, nolimus, fateamur, oportet, legibus caerimonialibus vere eam praestari debuisse obedientiam, quae a Iudaeis non poterat exhiberi, id est, omnibus numeris perfectam. Concludendum ergo, necesse fuisse, ut obedientia christi actiua ad haec quoque mandata dei pertineret; nisi Iudaeos omnes a spe salutis remouendos esse, censeas, quod est absurdum. Pergimus ad argumentum *secundum*, in quo parum esse ponderis, quisque sentiet. Omnis controversia ad rationes foederis particularis, cum Iudaeis facti, reuocatur. Hoc foederi vniuersali non contrarium; sed cum eo coniunctum fuisse, certum est, ita ut contineret tam promissionem; quam conditiones, promissis & conditionibus tam foederis operum; quam gratiae subordinatas. Hinc certum est, obedientiam erga legem caerimonialem ab obedientia erga legem moralem non potuisse separari ac licet illa directe fuerit nonnisi conditio felicitatis consequendae temporalis; nihilominus ea indirecte, ob coniunctionem cum obedientia erga legem moralem, apud Iudaeos ad salutem aeternam sibi acquirendum fuisse necessariam. De christo vero sic statuendum. Fuit is sponsor pro vniuerso hominum genere. Ergo obstrictus fuit ad praestandam satisfactionem pro
vni-

uniuerso humano genere. Iudaei pars sunt generis humani. Ergo obstrictus fuit ad praestandam satisfactionem pro Iudaeis. Ergo non solum obstrictus fuit ad seruandam legem moralem pro uniuerso humano genere; sed etiam caerimoniam & forensem pro Iudaeis. Quae generatim adfirmantur, quaecumque christus praestiterit, ista esse vniuersalia, probari nequeunt. Sufficit, vniuersalitatem meriti christi non tolli, licet statuatur, praestitisse eum quoque legi caerimoniali & forensi obedientiam, licet illius necessitas non omnibus hominibus; sed solis Iudaeis esset imposita.

** non possum mihi temperare, quin hoc loco breuiter perstringam quaestionem, inter viros doctos controuersam: num christus non solum qua mediator; sed etiam qua homo ad praestanda iuris naturalis officia fuerit obstrictus? Sunt enim, qui id adfirmant. De iis iam nihil dicere, animus est, qui hac sententia vtuntur, vt euertant salutarem de obedientia christi actiua doctrinam. Praeter hos, alii, nescio, quid discriminis inter obedientiam christi, tamquam sponsoris, & obedientiam christi, tamquam hominis, intercedere eumque, qua hominem & creaturam, putant, legi naturae fuisse obstrictum. Ex illis HERM. WITSIVS in *oeconom. foeder. libr. II. cap. 2. §. 5.* omnia distincte & perspicue exposuit, quae ad cognoscendam hanc *ὑποθεσιν* faciunt. Discernit primum legis rationes, quatenus illa consideretur vel vt norma naturae & officii; vel vt conditio foederis. Deinde mediatorem ipsum, monet, considerandum, vt deum, vt hominem, vt mediatorem: christum, qua deum, nulli legi fuisse subiectum; qua hominem vero adstrictum fuisse cum legi morali, quatenus sit norma actionum creaturae rationalis; tum legi caerimoniali & forensi, quatenus ipse & membrum ecclesiae veteris testamenti; & ciuis reipublicae Iudaicae fuerit: qua mediatorem sub lege fuisse, vt imperante conditionem foederis & inferente poenam illis, qui eam violauerint. Ab eo pa-

rum recedit FRANCISCUS TYRRETTIVS de *satisfact. christi* p. 277. sqq. licet aliis utatur, eandem rem exprimendi, formulis. Subiectionem legis in christo fuisse, autumat, duplicem, *naturalem* eamque necessariam, quatenus fuerit secundum humanam naturam creatura, deo subiecta & ad hunc amandum obligata; *oeconomicam* vero ac liberam, quatenus fuerit mediator, adde his ANDR. RIVETVM *tom. II. oper. p. 190.* Ex nostris theologis neminem, memini, in eadem fuisse opinione, praeter CHRISTOPH. FRANCKIVM *disp. de imput. instit. christi cap. II. §. 4.* & beatum IO, CASP. HAFERVNGIVM, qui in *disputat. de supplicationibus christi pro semetipso*, Vitebergae ann. MDCCCXXVIII. in lucem emissa publicam, illam defendendam suscepit, ab aliis hoc nomine acriter reprchenus: conf. ven. patris mei *Einleitung in die Religionsstreitigk. der E. L. K. tom. V. p. 439. sqq.* Quibusnam argumentis, haec sententia soleat comprobari, non opus est, a me fusius explicari. Quisque enim intelligit, hoc loco tantam supponi legis naturalis necessitatem, ut qui christum, ut hominem, neget, illi subiectum fuisse, simul veram christi humanitatem negare videatur. Nihilominus nostri theologi omni tempore secus senserunt; nec dubitanter adfirmarunt, christum hominem neutiquam subiectum fuisse legi naturali. Laudasse, sufficiat IOANN. GERHARDVM *loc. theol. de iustific. §. LXIII. num. 2.* ABRAH. CALOVIVM cum in *system. theol. tom. VII. p. 438. sqq.* tum in *oper. anti-Socin. tom. III. p. 264. IO. AD. SCHERZERVVM system. theol. p. 425. & colleg. anti-Socin. p. 456. IO. ANDR. QVENSTEDIVM system. theol. part. III. p. 284.* iisque addere patrem ven. *loc. cit. p. 882. sqq.* Nec fieri potest, quin illis adsentiamus, modo si recte intelliguntur, quae de humana christi natura eiusque cum divina coniunctione *ὑποστατική* credere nos oportet. Humana christi natura non potuit obligari. Quicquid enim legum auctoritate adiungitur, id in statu libertatis positum esse debet, qui lege

lege ipsa auferatur. Si humana christi natura perinde, ut aliorum hominum, fuisset legibus circumscripta, necesse est, ut potuisset christus peccare. Quod quam impium sit cogitare, nemo non intelligit. Humanae certe christi naturae propria fuit ea iustitia inhaesiva, ut omnes eius actiones reuera essent legibus naturae conformes, licet ille ipse legi naturae non esset subiectus. Praeterea omnes philosophi consentiunt, subiectum iuris naturae non esse humanam naturam; sed hominem, quatenus est suppositum; siue persona. Christus vero licet veram sibi iunxerit naturam; nec tamen est persona humana; sed Θεανθρωπος, cuius humana natura in diuina suam habet subsistentiam. Nisi negare velimus subsistentiae communicationem; aut in christo, Nestoriano errore, ἄλλον καὶ ἄλλον discernere, necesse est, ut concedamus, christum, qua hominem, ab obligatione iuris naturae fuisse immunem ac liberum. Idem denique testantur oracula diuina. *Filius hominis*, id est, christus homo, *est dominus sabbati*; siue legis de sabbato, *Matth. XII, 8.* *Filius dei est γενομενος ἐκ γυναικος & γενομενος ὑπο νομον*, hoc est, qua homo, subiecit se legi, *Gal. III, 4.* Quicumque vero sponte se legi subiicit, ille non natura illi est subiectus. Alioquin necessitas & libertas agendi simul coniungerentur. Neque est, quod obiiciant, ius naturale humanae naturae esse essenziale, siquidem rectius dicatur, esse hominis, qua suppositi, siue personae humanae essenziale, non humanae naturae. Multo minus adfirmare licet, christo necessitatem fuisse impositam, seruandi legem caerimonialem & forensem, propterea quod fuerit gente Iudaeus. Leges enim illae datae erant Iudaeis, quatenus per fidem in futurum messiam, per actus illos typicos confirmandam & per obedientiam declarandam, aeternam salutem essent consequuturi. Neutrum in christum cadit. Consequens ergo est, omnes christi actiones, tam legi morali; quam caerimoniali & forensi conformes

mes, fuisse spontaneas & ab ipso tamquam sponfore peractas. His addi possunt, quae ven. CHRIST GOTTFR. MATHESIVS de *obedient. christi actiua* §. XI. sqq. disputauit.

X I I I.

Illustria certe in diuinis de vita iesu christi commentariis ad intuendum atque imitandum proposita nobis sunt virtutis admirandae exempla. Eum nihil eorum commisisse, quae a deo sunt vetita, nulla eget probatione. Simili modo effecit, quae erant mandata. Quum legem, nobis datam, ipse seruare decreuisset, variis officiorum, quae illa praescribit, generibus constanter satisfecit, siue haec deo; * siue sibi ipsi; ** siue aliis *** debeantur. Pariter nec mandata diuina, quae positiua vocantur, neglexit; sed exsequutus est, * vt ad nos haec obsequii gloria cum amplissimis obedientiae fructibus redundaret. **

• christum legem seruasse moralem, non solum testantur sacrae litterae verbis apertis & expressis, quibus traditum est, neminem eum potuisse peccati arguere, *Ioann.* VIII, 46. ipsum potius nullum admisisse scelus; sed reliquisse sanctissimae vitae, quod alii imitentur, exemplum, *i. Petr.* II, 21. 22. verum etiam exhibent rei documenta, a nobis singulatim enarranda. Officiorum, quae lex diuina vniuersalis, natura nobis insita & in sacro codice repetita, exsequi nos iubet, triplex genus recte solet constitui. Alia debemus deo: alia nobis ipsis; alia denique ceteris, qui communis nobiscum humanitatis iure vtuntur. Nihil ex his omnibus neglexit sanctissimus seruator. Quod attinet ad officia, quae erga summum numen exhibere nos oportet, caput & principium eorum est *amor.* Chri-

Christum amasse patrem suum, testatur tota eius vita. Ipse haec edixit: *ἵνα γινῶ ὁ κόσμος, ὅτι ἀγαπῶ τον πατέρα, ut cognoscat mundus, quod amem patrem, Ioann. XIII, 31. add. XV, 10. XVII, 20. 21.* Non solum dilexit; sed cultu etiam ac *honore* eum est prosequutus. Sic enim ait: *τιμῶ τον πατέρα, honoro patrem, Ioann. VIII, 49.* Praestitit ei *obedientiam* effecitque eius mandata. Haec de se ipse dixit: *ποιῶ το θελημα τῶ πεμψαντος με καὶ τελειῶσω αὐτὸ το ἔργον, facio voluntatem eius, qui misit me, & perficiam opus eius, Ioann. III, 34. add. XV, 10.* Admiranda fuit eius in *precibus* fundendis diligentia constantiaque. Vera sunt, quae de se vaticinatus est *אני אדם רב דעות, ego sum vir precum, psalm. CVIII, 4. conf. Matth. XIII, 23. XXVI, 36. 24. Marc. I, 35. VI, 44. Luc. III, 21. V, 16. VI, 12. VIII, 28. sqq. XXII, 45. XXIII, 43. Ioann. XVII, XVIII, 13. ebr. V, 7.* Laudavit porro deum, *Matth. XI, 25. 26. Ioann. XVII, 1.* eique *gratias* egit, *Ioann. VI, 11. XI, 41. Matth. XIII, 19. XV, 36. XXVI, 26. Marc. VI, 41. XIII, 22. Luc. X, 21. XXII, 19. XXIII, 35. Ioann. XI, 41. 1. Cor. XI, 24.* Denique in deo collocavit *fiduciam*, *ps. XVI, 7. 8. XXI, 12. XXII, 11. Matth. XXVII, 43. ebr. II, 13.*

** officia, quibus nobis ipsi obstricti sumus, quum itidem a lege sint praescripta, ea certe non potuit praetermittere sanctissimus servator. Eluxit potius in illa *sanctitas* illa summa, *ebr. VII, 26. 1. Petr. I, 18. 19. abnegatio sui perfectissima, Phil. II, 6. 7. 8. Matth. XII, 47. humilitas animi Matth. XI, 29. XX, 28. XIII, 13. 14. paupertatis tolerantia Matth. VIII, 20. 21.*

*** nec minus ea exsequutus est, quae a nobis aliis exhiberi deus iussit. Incredibilis certe fuit *amoris* adfectus, quo omnes homines est complexus. Quodsi vera sunt, quae ipse pronuntiauit, *μεῖζονα ταύτης ἀγάπην ἔδεις ἔχει, ἵνα τις την ψυχὴν αὐτὸς θῇ ὑπὲρ των φίλων αὐτὸς Ioann. XV, 13.* ille certe omnes

amore superauit, quod bene monet IOANNES I. *ep.* III, 16. & PAVLLVS, qui *την χρηστοτητα & την Φιλανθρωπιαν* eius summo iure praedicauit, *Tit.* III, 4. Amoris huius tantus fuit gradus, vt pro hostibus etiam preces faceret, *Luc.* XXIII, 23. His studiis deditus, innumera in mortales contulit *beneficia*: reconciliauit illis caelestis patris benignitatem ac recuperauit, quae culpa eorum amissa erat, futuram felicitatem: viam, ad illam perueniendi, monstrauit: reuocauit in vitam, qui eam perdiderant: sanauit eos, qui aduersa conflictabantur valetudine iisque multa alia felicitatis genera impertiuit. Salutare inprimis nobis omnibus exstitit, quod constanter administrauit, *intercedendi* officium, *Ioann.* XVII. Inter alia recte hoc loco celebrari debet *obedientia* christi, matri: immo & Iosepho praestita, *Luc.* II, 51.

* superest, vt nonnihil de legibus, quas *positiuas*; siue *hypotheticas* vocare solent morum magistri, addam easque simili ratione a christo seruatas fuisse, ostendam. Hoc loco numeroque merito habetur mandatum diuinum de *sabbato*. Quod quum partim esset vniuersale; partim particulare & caerimoniale, vtrumque hoc loco inter se discerni oportet. Praeceptum, quod morale censetur, postulat a nobis, vt vnum ex septem hebdomadae diebus publico priuatoque dei cultui consecremus aliisque nostris negotiis abstineamus. Huic christus omnino satisfecit, quum frequentaret sabbatis Iudaeorum scholas publicas eosque ibi doceret, *Marc.* I, 16. VI, 2. *Luc.* VIII, 31. VI, 16. XIII, 10. Quod ad partem caerimonialem spectat, eam a christo neglectam esse, nemo sapiens dixerit. Quamuis enim haud ignorem, summam fuisse Iudaeorum in obseruando sabbato seueritatem; christum vero multa sabbatis perfecisse opera, quae Iudaeorum magistris displicerent; ipse tamen satis se a prauis maleuolorum hominum criminationibus defendit ac quaenam opera sabbatis liceat peragi, tam perspicue ostendit, vt nulla in eum cadere pos-

posset violati iuris sabbatici: suspicio. conf. *Marc.* II, 25. sqq. *Luc.* VI, 3. 9. *Ioann.* V, 10. *Marc.* III, 2. *Matth.* XII, 2. 10. *Ioann.* VII, 23. VIII, 4. *Luc.* XIII, 14. XIV, 5. & praeter alios, IOANN. ANDR. DANZIVM in luculenta de *curatione christi sabbatica*, dissertatione, Iénæ ann. MDCLXXXVIII. eique adde viros doctos, laudatos a IO. GOTTL. CARPZOVIO *adpar. antiqu. sacr.* p. 393. Tantum abfuit, vt haud obtemperaret christus legi de sabbato, vt ille, confutatis erroneis sectae Pharisaicae opinionibus, veram illius sententiam proferret in lucem & opera necessitatis perinde ac officia amoris erga alios non posse sine iniuria die sabbati omitti, & verbis, & exemplo comprobaret. Beneficiis, quae sabbatis in homines contulit, ac patratis miraculis, *Marc.* I, 21. *Ioann.* V, 6. *Luc.* VI, 6. *Marc.* VI, 5. *Ioann.* VIII, 14. *Luc.* XIII, 12. XIII, 2. praeclare exsequutus est dei voluntatem, vt *sancte* celebretur sabbatum. His, quae de sabbato obseruavi, obstare videntur &, vt oppositum probabilius sit, efficere verba christi: *κυριος ἐστὶ καὶ τὰ σαββάτα ὁ υἱὸς τῆς ἀνθρώπων*, *Matth.* XII, 8. Quae eum de se ipsum protulisse, non diffiteor; neque id negare lubet, *filii hominis* nomen concreto naturae humanae esse proprium. Facio potius cum GERHARDO, CARLOVIO aliisque, qui hoc effato vsi sunt ad demonstrandam de christo homine, nulla lege obstricto, sententiam, siquidem neminem, memini, dubitare, *κύριον τὰ σαββάτα* eundem esse cum auctore legis de sabbato, qui adeo illa ne utique tenetur. Legas GOTTFR. OLEARIVM *obseruat. in Matth.* p. 376. & IOANN. GEORG. ABICHTIVM *diff. de lege sabbati*, aliosque MATTHAEI interpretes. Quae si expenduntur, facile intelligitur, docere christum, se nec secundum diuinam; nec secundum humanam naturam lege diuina adstringi; at ex hoc non recte conficitur, eum nec qua sponforem sese legi de sabbato subiecisse eamque seruasse. Hac de re hactenus. *Sacramenta* itidem inter mandata referuntur hypothetica,

quae deus vult ab hominibus sedulo obseruari. Vfus illis est
 christus, quum in his terris ageret. Eum fuisse circumci-
 sum: comedisse agnum paschalem & a Ioanne sacri lauacri
 ritu fuisse initiatum, inter omnes constat. Num sacra coena
 sit vsus, inter viros doctos solet disputari, licet non possit non
 maiorem prae se ferre veritatis speciem eorum sententia,
 qui id negant, duce GERHARDO *loc. theol. de sacra coena*
 §. CCXXX. adde IO. CONR. DANNHAVERVM *hodosoph. p. 1135.*
 & IO. CHR. HARENBERGIVM in singulari commentatione, de
 hoc argumento conscripta & nuper a ven. IO. HENR. PRATIE
 in *der Brem- und Verdischen Biblioth. vol. II. part. I. p. 245.*
 sqq. edita. Quum varii sunt sacramentorum respectus, quem
 christus habuerit, quum iis vteretur, merito disquiritur.
 Quamuis eorum maxima sit utilitas, quam, vt *media salu-*
tis, hominibus adferunt; eam tamen christus nec potuit; nec
 opus habuit percipere. Maiori iure ergo considerantur vt
praecepta diuina, quae religiosos quosdam exigunt actus.
 Hinc nostrates bene monent, nullam aliam fuisse causam,
 cur christus sacramenta suscepit; quum vt legi satisfaceret ac
 mandata diuina exsequeretur, & grauissimum suae sententiae
 praesidium in effato christi, de baptismo pronuntiatum: *ἐγὼ*
γὰρ πρὸς τοῦτον ἔτιν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην, Matth.
III, 15. positum esse, credunt. Ita ex nostris statuunt beatus
 auus in *instit. theol. dogm. libr. IV. cap. I. §. 16.* & ven. pater
 in *der Einleit. in die dogm. Gottesgel. cap. XXIII. §. 4.* Secus
 sentiunt reformati doctores, qui praeter obedientiae testimo-
 nium, sacramenta, a christo adhibita, vt sigilla foederis
 fuisse, putant, ita vt deus pater per eorum vsum filio obsigna-
 ret promissionem foederalem de iustificatione a peccatis, non
 propriis; sed alienis, quae vt sponsor susceperat. Quam in
 rem legas GISB. VOETIVM *disput. theol. tom. II p. 160.* & HER-
 MANN. WITSIVM *oecon. foeder. libr. II. cap. 2. §. 11. & cap. 10.*
 At male haec ab illis adfirmari, nemo negabit, modo si per-
 spectum

spectum habeat, quatenus Caluini sectatorum de sacramentis sit doctrina. *Sigilla* esse sacramenta, non diffitemur; at cum PAVLLO docemus, esse ea sigilla *της δικαιοσυνης της πισews Rom. III, 12.* Quis, quaeso, tam absonus sit, ut christo *την δικαιοσυνην της πισews* tribuat. Haec si in eum non cadit, cur opus habeat illius sigillo?

** quae strictim persequutus sum, fusius a doctis viris sunt exposita, qui verae virtutis exemplar, in vita christi expressum, aliis ad imitandum proposuere, laudati a ven. IO. FRID. FRISCHIO *not. in Buddei theol. catechet. tom. I. p. 922.*

XIIII.

Legi caerimoniali quum simili ratione se subiecisset christus, ut praestaret illi obedientiam perfectam, quae a Iudaeis non potuit seruari, non potuit non praecepta, quae illa comprehendebat, sedulo obseruare & exsequi. Quominus hac de re dubitemus, efficiunt luculenta, quae in libris posterioris foederis diuinis nostrae memoriae commendata sunt, exempla.*

* hoc loco de impletionem legis caerimonialis antitypica, a christo facta, non disputare libet; sed breuiter notare, animus est, illustres quosdam christi actus, legi leuiticae, ad sacras Iudaeorum religiones pertinenti, adprime conformes. Praeter ea, quae paullo ante de sabbato & paschate dixi, huc spectat, quod christus, statuto tempore, postquam a Maria, partu admirando, esset in lucem editus, in templum fuerit a matre ac Iosepho adductus, *παρᾶσθαι τῷ Κυρίῳ*, ut domino exhiberetur praesens, *Luc. II, 22.* Lege enim diuina sancitum fuit, ut primogenita omnia deo consecrarentur: nam quidquid Israelitarum esset, quod vuluam aperuisset, id omne,

siue hominum esset; siue pecudum, suum esse, exod. XIII, 2.
 at quum postea leuitae in locum primogenitorum surrogaren-
 tur, ad obeundas cultus sacri eiusque publici partes, *num. III,*
12. 41. VIII, 18. additum fuit mandatum, vt pro primogeni-
 tis quinque siclorum pretium, quippe redemptionis, soluerentur;
leuit. XXVII, 6. num. III, 47. XVIII, 6. Triplici ergo modo
 tum legi caerimoniali christus satisfecit, *primum*, quod tam
 mater eius; quam ille ipse ritum καθαρισμὸς κατὰ τὸν νόμον
 Μωσέως, *Luc. II, 22.* obseruauit. Recte enim legunt verba:
 καθαρισμὸς αὐτῶν codices scripti praestantissimi: male non-
 nulli exhibent αὐτῆς. *conf. IO. CHR. WOLFIVS cur. phil. &*
critic. tom. I, p. 536. eique adde, quae post BENGELIVM, *IO.*
IAC. WETSTENIVS nou. test. tom. I. p. 664. obseruauit. Nec
 christus, qui per se omnis labis erat immunis; nec mater eius,
 quae ex partu isto nihil maculae contrahere potuit, sacris lo-
 tionibus ac lustrationibus opus habuit; sed sufficit diuina le-
 gis auctoritas, cui sponsor semper obtemperare voluit. *De-*
inde non dubito, pro christo pretium quinque siclorum fuisse
 solutum. Quamuis nulla hac de re fiat a diuo LVCA mentio,
 instituti tamen diuini rationes, vt ita sentiamus, a nobis po-
 stulant. Id enim in caussa fuit, cur primogeniti in templo,
 deo consecrati, praesentarentur, iique, qui Leuitica non or-
 ti erant familia, redimerentur. Denique & sacrificia, a puer-
 peris offerenda, a Maria fuere oblata κατὰ τὸ εἰρημενον ἐν
 τῷ νόμῳ, *vers. 24. conf. leuit. XII, 8.* Legenda hanc in rem,
 quae a IOANN. LIGHTFOOTO *tom. II. oper. p. 499.* IO. FRID. MAYE-
 RO in *eclog. ad festum purificationis Mariae*, Vitebergae ann.
 MDCLXXXV. edita, disputata sunt. Addo, christum cele-
 brasse dies festos, a deo institutos, atque ita celebrasse, vti
 leges ferrent. Eum, duodecim annos natum, vna cum pa-
 rentibus Hierosolymam ad peragenda ibi paschatis sacra, pro-
 fectum esse, narrauit LVCAS II, 42. Quum doctoris munere
 fungi coepisset, quater eum pascha Hierosolymis celebrasse,
 itidem

itidem in diuinis monumentis relatum est, ac distincte inprimis a diuo IOANNE II, 23. V, 1. VI, 4. XI, 55. explicatum. Quamuis haud ignorem, in numerandis, a christo celebratis, paschatis doctores discrepare; controuersiam tamen illam a re, mihi proposita, nimis alienam esse, quisque perspicit. Maiori iure quaestio: num christus vltimum pascha cum Iudaeis celebrauerit; nec ne? huc reuocari debet. Nihilominus quum maximis illa implicata sit difficultatibus & magis perturbata; quam illustrata diuersis eruditorum hominum opinionibus, diligentius enarratis a IOANN. CHRIST. WOLFIO in *cur. philol. tom. I. p. 969. IO. REINH. RVSIO harmon. euangelic. tom. III. vol. 2. p. 1163. sqq. & ven. patre meo in histor. eccles. nou. test. p. 157. sqq.* satis esse, videtur, breuiter monere, eos recte sentire, qui non solum coenam christi vltimam paschalem fuisse, antumant; sed etiam eandem a christo ita, credunt, celebratam, vt diuinis de illa legibus omnino satisfaceret. Controuersiam de die definiendo, quo agnum paschalem comederit christus, composuisse videtur CONR. IKENIVS, quum grauissimis argumentis demonstrauit, eo tempore inter rabbanitas; siue phariseos & karaeos, purioris doctrinae legisque Mosaicae vindices, has fuisse de tempore paschatis lites, vt hi illos vno die anteuenterent, hincque argumentatus est, christum vere celebraisse pascha prius; quam Pharisei illo vescerentur; eodem vero die eademque hora cum karacis ideoque legi diuinae adcurate satisfecisse. Haec IKENIVS quatuor *disputationibus de tempore celebratae a seruatore vltimae coenae paschalis* docuit eique suffragati sunt venerabilis noster HEVMANNVS in *comm. in nou. test. tom. I. p. 431. & ill. DAN. GVIL. TRILLERVS in obseru. in Grot. christ. patient. p. 698.* Praeter haec nonnulli sine causa suspicantur, christum, quum accubuerit mensae, contra leges diuinas, *exod. XII. latas*, egisse, quibus cautum fuerit, vt Iudaei agno vescerentur calceati & stantes. Turpiter hi negligunt discrimen, quod inter

ter pascha primum, in Aegypto celebratum, ac cetera, in terra Iudaica peracta, intercessit, in talmudicis & rabbinicis monumentis sedulo expositum. Vid. HERM. WITSIVM in *oecon. foeder. libr. IV. cap. 9. §. 32.* IOANN. FRANC. BVDDEVN *histor. eccles. vet. test. tom. I. p. 452.* THOM. GOODWINVM *Mos. & Aaron. libr. III. cap. 2. §. 25.* vna cum eius interprete celeberrimo, CARPZOVIO, *adpar. antiqu. sacr. p. 376.* & quae de adcumbendi ritu THEOD. DASSOVIVS *diff. de adcubitu ad agnum paschalem veterum ebraeorum* est commentatus. Simili ratione dies festos, qui a tabernaculis nomen sortiti sunt, christus peregit, *Ioann. VI, 10. sqq.* neque eum sese a celebrando encaeniorum festo, licet illud humanae sit originis, abstinuisse, idem IOANNES X, 22. *sqq.* memoriae prodidit.

X V.

Forensium, quas deus genti Israeliticae tulit, legum licet ea fuerit indoles & conditio, vt eas maximam partem christus non posset efficere; nihilominus aliis obedientiae erga magistratum civilem exemplis comprobavit, omnino obedientiae eius actiuae tantam esse vim, vt haec quoque mandata diuina amplectatur. * Idem de aliis legibus censendum est, quas nec christum seruasse, legimus; nec ab illo potuisse praestari, scimus. **

• leges politicae Iudaeorum quum maximam partem ad statum reipublicae liberae referrentur, eas, subiectis Iudaeis Romanorum potestati, nonnihil auctoritatis amisisse, certum est. Aliae vero certum hominum statum requirebant, quo caruit seruator. Nulli ipsi erant fundi: nulli greges: nulli serui: quomodo eum, putes, leges expleuisse, de his rebus latas? Sufficit, eum officiis boni ciuis satisfacisse & magistratui exhibuisse

buisse obsequium. Quamuis vera certaue essent, quae christus Pilatum docuit, huic nullam esse potestatem, de illo, vero summoque deo, dicendi sententiam sumendique supplicium; nisi permissum id fuerit a numine immortali, *Ioann. XVIII, 10. 11.* tamen eum praestitisse, quae magistratus expetebant, officia, illustri exemplo confirmatur, a MATTHAEO XVII, 24. commemorato. Narrat is, accessisse Capernaï ad Petrum eos, qui exigerent didrachmas atque ex illo interrogasse, num pendere soleat christus illas, ac tulisse responsionem, ita eum solere. Equidem haud ignoro, interpretes aliosque viros doctos de didrachmis admodum dissentire; nihilominus vix credo, nostro aevo ullum dubitare, tributum hoc nomine significari, quod caesari pendebatur. Legendi sunt, quos laudauit PETR. ZORNIVS *histor. fisci Iudaic. p. 178.* Hoc si admittimus, intelligitur, christum id pro se soluisse. vid. *vers. 27.*

** quum in ea sumus sententia, christum obedientiam praestitisse perfectissimam legibus omnibus, haec non ita capienda sunt, ac si singula dei mandata ipse actu expleuisset. Variæ certe inueniuntur leges eaeque positivæ tam vniuersales; quam particulares, quas manifestum est, christum nec esse exsecutum; nec potuisse exsequi. Vt exemplis res declaretur, christus nulla obtulit pro se sacrificia, *ebr. VII, 28.* nec potuit seruare leges matrimoniales, de pollutionibus nocturnis, de leuiratu, de decimis huiusque generis alias. Atuero haec non efficiunt, vt christum, dicamus, non praestitisse obedientiam perfectissimam. *Primum* tenendum est, maximam harum legum partem ita comparatam esse, vt satis sit, eas non violari, liceat nequeant actu impleri. Sic neminem, credo, hominem, coniugii vinculis liberum, adcusare, quod leges de matrimoniis non seruet. *Deinde* quisque sentit, obedientiam erga leges illas omnes contineri lege vniuersali absoluta, vt voluntati diuinæ obtemperetur. Quicumque ergo

L

huic

huic mandato generali praestat obedientiam, omnibus numeris absolutam, is etiam specialia seruasse censendus est. Id vero de christo recte dici, quis est, qui neget?

X V I.

Haecenus satis probauimus, christum obtemperasse legi diuinae. Exigua esset huius doctrinae utilitas, si praeter id vnum, nihil quidquam de obedientia actiua sanctissimi seruatoris liceat nobis addere. At bene nobiscum agitur atque ea est diuinae curae, de omnibus, quae scire nos oportet, in sacrarum litterarum monumentis perspicue declarandis, magnitudo, ut christum non solum obedientiam praestitisse; sed etiam eam *pro nobis*, & *nostro loco* exhibuisse, illustribus oraculis habeamus cognitum & erectiori animo, eam *meritoriam* esse, confiteamur.*

* peruenimus ad quaestionem, quam caput caelestis de obedientia christi actiua doctrinae esse, recte dixeris, quam ex causa christus perfectissimam legi diuinae praestiterit obedientiam? In ea declaranda non est, cur longiores simus. Quisque enim intelligit, quid sit, de quo sit nobis disceptandum. Recte statuitur, christum vel sine causa; vel sui causa; vel nostri causa fuisse obedientiam. Atqui certum est, eum nec sine causa; nec sui causa fuisse obsequentem. Ergo eum nostri causa fuisse obsequentem, recte concluditur. Quod primo loco diximus, eum non sine causa obsequii officio fuisse functum, id verum esse, quotquot sani sunt homines, consentire, non dubitamus. Quod secundum est, eum nec sui causa legem seruasse, ex iis, quae paullo ante disputauimus, consequitur. Patet ergo, tertiam propositionem, christum nostri causa fuisse legi diuinae obedientem, solam esse veram.

ram. Atuero haec non sufficiunt. Varias enim possunt admitti formulae: *nostri causa* interpretationes. Quare addi oportet, hanc esse recte sentientium sententiam, ut christus non solum *propter* nos; sed etiam *pro* nobis nostroque *loco* hanc obedientiam praestitisse, firmiter credatur. Haec est salutaris doctrina, qua nemo, qui sibi ipse bene cupit, carere potest. Innititur ea in argumentis, in quibus maximum inest pondus. Quorum bina constituere libet genera. Prius complectitur rationes, quas vocare solemus, theologicas grauissimas & luculentas. Alteram, ut probandi vis facilius cognoscatur, ita exprimere, liceat. Si christus obedientiam legi diuinae praestitit, ut sponzor, praestitit eam pro nobis, pro quibus fecit sponsonem. Atqui quod ante positum est, verum esse probauimus §. VIII. Ergo verum est etiam, postremo loco positum; altera vero haec est: si homines saluantur, vel saluantur sine obedientia, legi praestita; vel praestita legi obedientia. Prius non potest fieri, quia repugnaret & dei sanctitati; & iustitiae. Ergo necesse est, ut posterius concedatur. Si saluantur praestita obedientia, obedientia est vel eorum propria; vel aliena. Propria itidem est *αδυνατος*. Ergo per alienam eos saluari, necesse est. Nulla obedientia aliena existit praeter obedientiam christi. Ergo saluantur per obedientiam christi. Si saluantur per obedientiam christi, haec est causa salutis eorum meritoria. Ergo christus eam pro illis praestitit. Ex hoc sequitur, ut aut nemo saluetur, quod absit a cogitatione nostra; aut quicumque salutem consequantur aeternam, eam per obedientiam christi, pro illis praestitam, obtineant. Ad *posteriorem* classem referre libet aperta atque expressa scripturae effata, quibus idem est traditum. Quae singulatim enumerare, nostrum esse, iudicamus. Prouocamus I) ad luculentum PAVLLI testimonium, quo saepius nos uti, meminimus, *Rom. VIII, 3.4.* Loqui ibi diuinum christi legatum de obedi-

dientia christi actiua, alibi probauimus. Nunc vrgemus ea, quae addidit, *ἵνα το δικαίωμα τῶ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν*. Haec enim aperte explicant causam, cur christus legi dei sit obsequutus. Hanc PAVLLVS docet esse, vt *impleretur iustitia legis*; siue, praeter debitam poenam, etiam perfectissima praestetur obedientia, non *per* nos; nec *a* nobis; sed *in* nobis, vbi christus per fidem est in nobis & nos in christo: vide, quem supra laudauimus, ITTIGIVM in *ennead. diff. theol. phil.* p. 708. II) Simili modo idem PAVLLVS christum, pronuntiat, *γενομενον ὑπο νομον, ἵνα τῶς ὑπο νομον ἐξαγορασῇ*, Gal. III, 4. 5. Cum hoc effato si ea, quae *cap. III, 13.* dicta sunt, comparantur, vera illius sententia facile potest intelligi. Redemit enim nos christus cum per obedientiam passiuam, *γενομενος ὑπὲρ ἡμῶν καταρα*, tum per actiuam, *γενομενος ὑπο τον νομον*, itidem, *ὑπὲρ ἡμῶν*, quae verba recte repeti queunt, *pro nobis, τοῖς ὑπο νομον*. Quae de effectu huius obedientiae adiecit, posthaec attingemus: III) nec iure omitti hoc loco, videntur, verba. messiae ex *ps. XL, 8.* itidem a nobis §. III. explicata. Haec de obedientia christi generali, quae actiuam & passiuam amplectitur, capi debent. Quum ergo ibi declarat messias, se exsequutione voluntatis delectari, coniungenda cum his sunt, quae PAVLLVS adscripsit: *ἐν ᾧ θεληματι ἡγιασμενοι ἐσμεν*, *chr. X, 10.* At vero quis credat, hanc sanctificandi nos virtutem habere illam voluntatem; nisi obedientia esset meritoria. IV) Denique accedunt ea omnia scripturae sacrae testimonia, de iustitia; siue obedientia christi actiua nobis imputata. Quaecumque enim nobis in iustificatione imputantur, ea a christo pro nobis esse praestita nobisque adquisita, supra omnem dubitationem est positum. Lubentes tamen abstinemus a recitandis huius generis effatis, quae vt, breui interposito spatio, diligentius persequamur, huius scriptionis leges postulant. Plura, quae de hoc argumento dici queunt, dabunt: BALTH. MEN-

MENZERVS *diff. Gieff. tom. III. p. 442.* IO. GERHARDVS *loc. theol. de iustificat. §. LXI.* ABRAH. CALOVIVS *oper. anti-Socin. tom. III. p. 264. & system. theol. tom. VII. p. 439. sqq.* IO. ANDR. QVENSTEDIVS *system. theol. part. III. p. 280.* CHRIS- TOPH. FRANCKIVS *disp. de imputat. iustitiae christi p. 55.* HERM. WITSVS *in oecon. foed. libr. II. cap. 5. §. II.* & PETR. AHLWARDVS *in den Betr. vber die Augsp. conf. Betr. VIII. §. 8.* Id vnum addere liceat, obedientiam christi actiuam, perinde vt passiuam, fuisse vniuersalem & pro omnibus homi- nibus praestitam. Quum certum sit, eam esse partem meriti christi, hoc vero vniuersale, quod adcurate nostri doctores contra reformatae ecclesiae addictos demonstrare solent, nulla est causa, cur describamus eorum argumenta, quae huic rei probandae omnino sufficiunt.

X V I I.

Ex his intelligitur, quinam sint obedientiae chri- sti actiuae effectus. Sibi ipse nihil meruit.* Prae- mia obsequii erga legem, quae deus proposuit, no- stra sunt. Quum sponsor nostrae salutis perfectissi- mam praestitit mandatis diuinis obedientiam, satis- fecit conditioni vtrique, tam pacti, quod cum patre iniit, de recuperanda aeterna hominum felicitate; quam foederis operum, quod deus cum vniuerso ho- minum genere pepigit. Hoc efficit, vt non solum ipse in iudicio diuino, quum liberasset se sponsione, declararetur iustus; ** sed etiam iis, qui secundum ordinem, per foedus gratiae constitutum, iustifican- tur, iustitia haec mediatoris actiua imputetur*** hi-

que impetrent beneficia maxima, quae immortalis deus, perfectam obedientiam legi diuinae praestitutis, liberaliter tribuere promiserat.*

* pergitur ad enarrandos fructus obedientiae christi actiuae. Hos non ad sponforem; sed ad eos, pro quibus fecit sponfionem, referendos esse, censemus. Quam obcausam iis omnino adsentimur, qui christum nihil sibi promeruisse docent. Loquimur de christo, qua deo & homine, sine respectu ad officium eius mediatorium. Sunt enim, qui sibi persuadent, praemia obedientiae christi actiuae consequutum esse christum hominem, eaque esse vitam aeternam & summam gloriam: immo, uti Romanenses credunt, adorationem latriae. At erronea haec esse commenta; veram autem certamque, quam nos amplectimur, sententiam, grauissimis demonstratur argumentis. Quia *deus*, capere nequit ullam accessionem gloriae: nulli legi subiectus esse; nec praemia vlla consequi potest. Quia *homo* legi diuinae itidem non fuit subiectus; ergo nec fieri potuit, ut praemia aliqua obtineret. Humanae christi naturae tanta fuit sanctitas tantaque praestantia, maxime ob *ἐνυπὸστασίαν*, ut omnia ipsi cum diuina sint communia, hincque nihil felicitatis potest cogitari, quod ei propter obedientiam potuerit tribui. Ex quo duplicem causam esse, cognoscitur, cur christum sibi quid meruisse, negemus, *partim*, quod legi diuinae non pro se; sed pro nobis satisfecit sicque praemia obedientiae non sibi; sed nobis adquisiuit; *partim*, quod nullo modo concipi queat praemium obedientiae, quo christus ante caruerit, perinde ut ii recte sentiunt, qui statum christi exinanitionis causam status exaltationis extitisse, negant. Consule IOANN. GERHARDVM *exeges. loc. de christo* §. CCCXXX. & IO. AD. SCHERZERVVM *colleg. antisocinian.* p. 454. & 480.

** quodsi

** quodsi christum vti sponforem consideramus, omnino per obedientiam suam actiuam effecit, vt praestaret *satisfactionem*. Formula haec, quae rei exprimendae adprime est adcommodata, vt rite capiatur, monere liceat, in scholis theologorum eam denotare *expletionem exactissimam eorum omnium, quae deus ab hominibus peccatoribus per iustitiam suam secundu[m] summam legis auge[re] postulare poterat, pro hominibus a christo factam*, vt definiuit eam beatus auus meus in *institut. theol. dogmat. libr. III. cap. 2. §. 37.* Eorum, quae deus a peccatore postulare poterat, quum bina sunt genera, vt is quippe *partim* legi diuinae obtemperaret eiue praestaret obedientiam perfectissimam; *partim* poenas peccati constitutas lueret, quas sibi ipse contraxerat, satisfactionem christi ad vtrumque spectasse, nemo dubitabit. Perinde vt duplex est christi obedientia, actiua, qua legem pro nobis seruauit, & passiuam, qua mortem, poenam peccati, subiit; ita nihil obstat, quominus duas satisfactionis constituamus partes, alteram actiuam, qua impleuit obedientiam erga legem perfectam, alteram passiuam, qua sustulit poenas, a lege imperatas. De posteriore iam nihil dicemus. Quod ad priorem adtinet, ex iis, quae supra hanc in rem dixi, constat, deum, quum foedus operum cum hominibus faceret, hanc tulisse aeternae felicitatis consequendae conditionem, vt legi diuinae praestetur obedientia perfecta. Hanc ideo postulauit ab hominibus; nec fieri potuit per iustitiam & sanctitatem summi numinis, quae neque a deo ipso queunt violari, vt quisquam hominum ad salutem perueniret; nisi hanc conditionem sustineat. Atvero postquam tam tristis eorum fuisset fors, cuius ipsi erant auctores, vt nemo omnium conditioni stare posset; filius vero dei, inito cum patre pacto, recepisset recuperare pristinam salutem, ipsi imposita fuit necessitas, legi diuinae praestandi obsequium perfectissimum pro omnibus hominibus sicque explendi obedientiam, quam

quam deus a nobis postulabat. Atqui functus est officio, quod suscepit: praestitit legi obedientiam infiniti pretii ideoque perfectissimam: exsequutus est conditionem, in foedere operum praescriptam. Ergo feliciter praestitit illam, quam diximus, partem satisfactionis actiuam. Abstineo me ab his fusius illustrandis probandisque, siquidem ea sufficiunt, quae de obedientia christi actiua adhuc disserui. Coniungi tamen cum his decet, quae habent IO. GERHARDVS *exegef. loc. theol. de christo* §. CCCXXIII. IOANN. AD. QVENSTEDIVS *system. theol. part. III. p. 244.* IOANN. FRANCISC. BVDDEVS *loc. cit.* §. 37. & innumeros illos de satisfactione christi scriptores, laudatos a patre venerando in *der Einleit. in die polemische Gottesgel.* p. 270. Per hanc ergo satisfactionem satisfecit christus cum conditioni foederis operum, qua vniuersum tenebatur hominum genus; tum pacti patris cum filio, quo ille ad redimendos homines ideoque ad praestandam obedientiam tam actiuam; quam passiuam erat obligatus. Liberavit ergo se, quae fecerat, promissis: satisfecit abunde legi diuinae & adquisiuit sibi illam *iustitiam*; quae in eo est, cuius actiones cum lege sunt conformes. Quare necesse fuit, vt ipse *iustificaretur*; siue a deo patre, tamquam iudice, declararetur iustus. Hinc dicitur ab apostolo PAVLLO *Θεος λόγος δικαίου* *Θηναί ἐν πνεύματι*, 1. *Tim.* III, 16. Hinc deus apud IESAIAM messiam adpellauit *seruum suum* *יְהוָה יָדוּשׁ* *iustum*, id est, non solum iustum essentialiter; siue transcendentaliter, qua deum verum; nec solum iustum inhaesive, qua sanctissimum hominem; sed potius iustum actiue, qua sponforem, LIII, II. & IOANNES *δικαίον iustum* 1. *epist.* II, 1. vt de aliis huius generis testimoniis fileamus, quae sedulo in vnum locum congeffit STEPH. LE MOYNE *dissertat. de iehoua iustitia nostra cap. III. §. 3. sqq.* adde beatum auum *disp. de iustificatione christi in spiritu*, edita Ienae ann. MDCCCXXIII. & ven. patrem, in *miscell. sacr. libr. II. exerc. 6. §. 12.* de eadem iusti-

iustificatione christi disputantem. Atuero haec christi iustificatio ad totum officium mediatorium spectauit. Quum satisfactionem praestitit tam agendo; quam patiando, necesse fuit, vt iustus declararetur, quod & legem seruauit & poenas sustulit. Hinc commode, vt pro nostro concipiendi modo, omnia recte explicentur, haec iustitia christi, per quam vt sponsor in iudicio diuino iustus declaratus est, in *actiuam & passiuam* dispertimus, licet omni cautione opus sit, ne penitus ea diuellamus, quae arctissimo vinculo sunt coniuncta. Vnus idemque est ille iustificationis actus: vna eademque iustitia, quam christus vt sponsor adsequutus est; discriminis vero, quod admittimus, rationes nonnisi in discrepantia obiectorum obedientiae, quam praestitit, sunt positae.

*** iustitia christi actiua perinde vt passiuam in iustificatione nostra coram deo nobis imputatur. Haec est sententia, qua intelligimus, obedientiam christi actiuam, si fide eam adprehendimus, esse nostram. Nostra interest, scire, obedientiam christi actiuam non solum esse *ἡλασικην*, quatenus eadem praestita est pro nobis, sed etiam *λογισικην*, quatenus in iudicio diuino nobis imputatur, ita vt deus censeat, nos ipsos eam praestitisse obedientiam, quam christus pro nobis praestitit. Quaestionem hanc, cuius maximum pondus esse, omnes sentiunt, vt accurate tractemus omniaque, quae ad hunc locum spectant, rite explicemus, per partes eundem esse videtur. Quare *primum* generatim obedientiam christi iis, qui vera fide eam amplectuntur, imputari, iustis argumentis demonstrare, animus est. Petenda illa sunt cum ex rationibus theologicis; tum ex illustribus scripturae sacrae effatis. *Illas* suppeditant nobis ea, quae de natura officii mediatorii christi aequae ac de indole obedientiae christi actinae ante fuerunt exposita. Hinc bina formari queunt ratiocinia, ad rem propositam probandam adprime idonea. *Alterum*

ita exprimendum esse, censeo: quaecumque sponsor, qua sponsor, praestat, ea illi, pro quo sponsonem fecit, imputari, necesse est: atqui christus est sponsor pro genere humano: ergo, quaecumque christus fecit, ut sponsor, ea hominibus, pro quibus sponsondit, imputari oportet. Propositionem priorem veram esse, vel ipsa sponsonis notio declarat ac quotidiano rerum usu confirmatur. Ponas, Caium fecisse sponsonem de soluendo aere creditoribus Titii, quod hic illis debet, seque hac sponsonem liberaffe, numne iudex Titium a retribuendo debito absoluet eaque, quae Caius, ut sponsor, fecit, ipsi imputabit? Posterior nulla eget probatione. Haec si vera sunt, certa sunt, quae ex his consequuntur. Quaecumque enim christus praestitit, ut sponsor, ea hominibus, pro quibus fecit sponsonem, imputari debent: atqui praestitit obedientiam actiuam, ut sponsor: ergo obedientia christi actiua illis imputari debet. Posterius huius syllogismi membrum, abunde iam probatum fuit. Cetera nullam habent difficultatem. *Alterum* hoc est. Obedientia christi actiua est meritoria. Ergo est pars meriti christi. Quicquid est pars meriti christi, illud imputatur hominibus iustificandis. Ergo obedientia christi actiua imputatur hominibus iustificandis. Plura huius generis argumenta addi posse, non infitior atque in his ea inprimis premenda esse, puto, quae ex necessitate obedientiae, legi diuinae perfecte praestandae, ad impetrandam salutem aeternam, deducuntur; sed, ne nimis longa sit oratio, haec sufficere videntur. Accedo potius ad oracula diuina, quae rem dilucide explanant. Spectant huc: I) testimonium PAVLLI, quo, adductis verbis DAVIDIS, *ps. XXXII, 1. 2.* aperte dicit, hominibus a deo λογίζεσθαι δικαιοσύνην, *imputari iustitiam, Rom. III, 6. 11.* Certum est, hoc verbum λογίζεσθαι *imputationem* significare. Quare si iustitia imputatur, ea non est propria; sed aliena; iustitia vero illa non solum ex satisfactione passiva, sed etiam actiua oritur.

oritur. Hinc patet, imputari nobis obedientiam christi tam passiuam; quam actiuam: conf. CAMP. VITRINGAM in *obseruat. sacr. libr. V. p. 53.* II) eiusdem PAVLLI effatum: *sicut per contumaciam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita per unius obedientiam iusti constituuntur multi.* Rom. V, 19. Egregia haec verba rem omnem amplectuntur. De obedientia unius alibi diximus. Iam vrgemus, quae scripsit: *κατεσαθῆσαν ἁμαρτωλοὶ, δίκαιοι κατασαθόνται, constituti sunt peccatores, constituentur iusti.* Comparandi formula, qua diuinus scriptor vtitur, nos admonet, vt concludamus, perinde vt peccatum Adami omnibus hominibus imputatur, vt habeantur a deo peccatores, ita imputari christi obedientiam tam actiuam; quam passiuam, vt habeantur a deo iusti. Haec confirmantur iis, quae *vers. 18.* ante scripsit: *το χάρισμα, vers. 16. donum gratiosum*, beneficium salutis, *δι' ἐνός δικαιώματος, per unius, christi, satisfactionem*, actiuam & passiuam, *redundare in omnes homines, εἰς δικαιοσύνην, in iustificationem*, actu factam, *ζωῆς, ad vitam aeternam impetrandam*, perinde vt *το κατὰκριμα, sententia condemnatoria, δι' ἐνός παραπτώματος, per unius, Adami, lapsum redundet ad omnes, εἰς κατὰκριμα, ad damnationem aeternam sustinendam.* Quomodo, quaeſo, putes, *το δικαίωμα christi* redundare ad omnes *εἰς δικαιοσύνην ζωῆς*, nisi imputetur? Consule WOLFIVM *cur. philolog. & critic. tom. II. p. 100.* III) verba PAVLLI: *το δικαίωμα τῆς νόμου impletum esse, ἐν ἡμῖν, Rom. VIII, 4.* quae iam explicauimus. Rigorem legis, tam agendo; quam patiando, impleuit christus, vt haec satisfactio sit *in nobis*, per imputationem, qua efficitur, vt nos eodem modo legem seruasse, deus reputet: IIII) alius eiusdem apostoli locus, quo pronuntiat: *christus ἐγεννηθῆ ἡμῖν σοφία ἀπο θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός. I. Cor. I, 30.* Etenim quum absolum sit, christum fieri nobis iustitiam per inhaesionem, sequitur, vt sit nobis iustitia per imputationem; haec

vero iustitia, quae nobis imputatur, itidem est tam activa; quam passiva: V) ea omnia testimonia, quae de *iustificatione* hominum, *ex fide*; siue *per fidem* agunt, Rom. III, 22. 25. 26. IV, 5. V, 1. X, 4. Eph. II, 5. Gal. II, 16. Phil. III, 9. Obiectum fidei est meritum christi, quod illa adprehendit. Quidquid vero adprehendit, id illi imputatur. Atqui adprehendit obedientiam christi activam. Ergo ei imputatur. VI) Neque omittenda sunt illustria, quae in divinis prioris foederis monumentis exstant, huius rei documenta. Difer-
tissimum habemus IESAIAM huius rei interpretem. Loquitur apud eum XLV, 24. 25. messias de se ipso: *certe in iehoua, de me dicet* omnis lingua, haec enim verba ex *vers. 23.* repetenda esse, iudico, *sunt iustitiae & robur: in iehoua iustificabuntur & gloriabuntur omnes posteri Israelis.* Quae si inter se comparantur, patet, vocem *יהוה* nullam aliam significare; quam *την δικαιοσύνην τῆς Θεοῦ* a PAVLLO diligentissime commenda-
tam: hanc ergo in *iehoua* coque messia, tamquam causa & fonte, non in homine ipso inhaesive, positam; sed illi impu-
tatam. Alibi *cap. LIII, 11.* recitantur verba patris de filio spon-
sore; *per cognitionem sui*, certam illam viamque, *iustitiam adferet*, siue *δικαιοσύνη* illud, utraque obedientia adquisitum, efficienter ergo perinde ac meritorie, *multis.* Nec negligi, fas est, carminis sacri partem, quo coetus piorum *cap. LXI, 10.* beneficia, quibus ornatus est, caelestia celebrat: *induit me iehoua vestibus salutis & amicum me pallio iustitiae.* Hac enim eleganti vestium imagine imputatio meriti christi, per quod salus nostra fuit reparata, & iustitiae expressa est. Simili modo de eadem re testatus est IEREMIAS: *hoc erit*, inquit, *nomen eius*, messiae, *quod illi imponetur: iehoua iustitia nostra*, XXIII, 6. id est, qui non solum essentialiter habitualiterque est iustus atque ut sponsor iustitiam activam & passivam per satisfactionem praestitam consequutus est; sed etiam id effecit, ut *iustitia* eius sit *nostra* ac talis esse in iu-
dicio

dicio diuino cognoscatur; siue nobis imputetur. DANIEL denique quum salutare aduentus messiae effectus enumeraret, inter eos retulit, futurum esse, vt adduceret *iustitiam aeternam*, non sibi; sed iis, quorum peccata essent expianda, VIII, 24. Quae si iunctim sumuntur & inter se conferuntur, egregie nostram confirmant sententiam, imputari hominibus obedientiam christi actiuam, vt illi eandem praestitisse putentur & a deo, iustissimo iudice, habeantur. Legantur ex nostris: MARTIN. CHEMNITIVS *loc. theolog. part. II. p. 293.* IOANN. GERHARDVS *loc. theol. de iustificatione §. CCXXXIII.* HENR. HOEPFNERVS *de iustificat. disp. X. p. 634.* IO. ANDR. QVENSTEDIVS *system. theol. part. III. p. 534.* ABRAH. CALOVIRVS *consider. Arminianismi p. 217. & oper. anti-Socin. tom. III. p. 355.* CHRISTOPH. FRANCKIVS *de imputatione iustitiae christi cap. III.* PHIL. IAC. SPENERVS *in der euangelisch. Glaubensgerechtigk. cap. VIII. §. 7. sqq.* IO. CHRISTOPH. PFAFFIVS *binis dissertat. de imputatione iustitiae christi, Tubingae ann. 1700 CCXII. & 1700 CCXIII. editis: IOANNES FRANCISC. BVDDEVS institut. theol. dogm. libr. IV. cap. 4. §. 6. alique cum theologiae dogmaticae; tum polemicae scriptores, ex reformatis adde IO. HENR. HEIDEGGERVM *corp. theol. christian. loc. XXII. §. 33. sqq. tom. II. p. 274.* & HERM. WITSIVM *oeconom. foeder. libr. III. cap. 8. §. 28. sqq.* Accedimus ad *secundum* huius argumenti membrum, quod complectitur quaestionem: quando homini peccatori obedientia christi imputatur? Quam vt rite capias, ante omnia obseruare te oportet, in eo omnes consentire, quod obedientia christi actiua & passiua simul fide adprehendatur ideoque inter imputationem obedientiae passivae & imputationem obedientiae activae ne ullum quidem intercedere temporis momentum, non solum quod imputatio ipsa sit actus voluntatis diuinae, in quam nulla cadit successio temporis; sed etiam quod obedientia christi actiua & passiua in hoc a-*

At numquam possunt separari. Hac de re nulla est virorum doctorum controuersia. Nec dissentiunt, quotquot puriori doctrinae fauent, imputationem iustitiae christi, tam actiuae; quam passiuae, pertinere ad iustificationem. At num ad formam iustificationis sit referenda; nec ne, non conueniunt inter se nostrates. Sunt enim atque in his viri, immortalis meritorum gloria illustres, qui quum formam iustificationis describunt, binas eius constituunt partes, *imputationem iustitiae christi & remissionem peccatorum*. Hi aperte imputationem obedientiae christi, tam actiuae; quam passiuae, partem *formae iustificationis* esse, credunt idque claris apertisque verbis praecipiunt. Ita statuunt, vt paucos ex multis nominemus, MARTIN. CHEMNITIVS *loc. theol. part. II. p. 311.* LEONH. HVTTERVS *loc. commun. theol. art. XIII. p. 474.* BALTH. MENZERVVS *disp. Giess. tom. III. p. 433.* IO. GERHARDVS in *loc. theol. de iustif. §. CXCVIII. & CCIII.* HENR. HOEPFNERVS *de iustificat. p. 38.* IO. ADAM SCHERZERVVS *system. theol. p. 440.* IO. ANDR. QVENSTEDIUS *system. theol. part. III. p. 540.* SEB. SCHMIDIUS in *disp. V. de iustific. §. 17.* GEORG. CALIXTVS; siue potius CHR. SCHRADERVS *disp. de gratuita per fidem iustific. §. XV.* PHIL. IAC. SPENERVS in *der euang. Glaubensgerechtigk. cap. VIII. §. 4. & ven. IO. FRID. BVRGIUS in instit. theol. thet. part. III. cap. 6. §. 17. sqq.* Ab his alii nonnihil discedunt aliaque vtuntur, eandem rem exprimendi, ratione, in qua maiorem inesse loquendi *ἀνεξάρτητον*, facile intelligitur. Quum iustificationis definitionem recte amplectuntur, in libris ecclesiae nostrae symbolicis ita traditam: *iustificare hoc loco forensi consuetudine significat reum absolue- re & pronuntiare iustum: sed propter alienam iustitiam, videlicet christi, quae aliena iustitia nobis communicatur per fidem, apolog. August. confess. art. III. p. 132. edit. ven. patris: item: vocabulum iustificationis in hoc negotio significat iustum pronuntiare: a peccatis & aeternis peccatorum suppliciis ab-*
soluere

*soluere propter iustitiam christi, quae a deo fidei imputatur, in form. concord. eiusque solida declarat. art. III. p. 631. inde recte colligunt, pro nostro concipiendi modo, imputationem iustitiae christi ordine esse priorem remissione peccatorum illamque ad hanc referri, ut causam impulsivam & fundamentum, cuius intuitu nos deus a peccatis absoluat & iustos pronuntiet. Hinc censent, nonnisi unam esse iustificationis causam formalem, eamque, remissionem peccatorum; siue declarationem iudicis, reum nihil eorum, quae contra legem fecit, commisisse; nec quidquam eorum, quae facere debuit, omisisse; causam vero, addunt, impulsivam eamque externam, propter quam deus nos omni culpa liberos esse, iudicet, esse iustitiam christi, nobis imputatam. Huic sententiae addicti sunt IO. MVSÆVS, qui eam multa cura expoluit, in *der Ienisch. Theologen ausführlichen Erkläer. quaest. LXIII. p. 589. sqq.* IO. GVIL. BAIERVS in *comped. theol. posit. p. 758. sqq.* IO. FABRICIVS in *amoenit. theol. p. 492.* IO. FRANC. BVDDEVS in *instit. theol. dogm. lib. IV. cap. 4. §. II.* venerabilis noster GVIL. IAC. FEVERLINVS in *comp. theol. dogm. p. 190.* & pater meus cum in *der Einleit. in die Religionsstr. der E. L. K. tom. I. p. 515.* tum in *der Einleit. in die dogm. Gottesgel. cap. XVII. §. 17.* Ex his facile patet, inter utramque partem nullam interesse discrepantiam rei, siquidem omnes vno ore confitentur, imputari hominibus iustitiam christi, & propter hanc eos iustificari; sed discrimen modi, rem concipiendi animo, & formulae, eandem exprimendi; eos vero, qui imputationem christi iustitiae non formalem; sed impulsivam externam causam esse, dicunt, ceteris maiorem servare loquendi *ἀκριβειαν.* Tertio denique loco a me monendum est, nemini imputari iustitiam christi, tam activam; quam passivam; nisi credenti eandemque vera fide amplectenti. Fides enim requiritur, ad impetrandum iustificationis beneficium, quae chri-*

christum eiusque meritum totum per adsensum specialem & fiduciam sibi vindicat, adseritque hocque velut suum vindicat. Quum haec clarissimis scripturae sacrae testimoniis constant, pro instituti nostri rationibus, satis erit, demonstrare, inter ea, quae fides sibi vindicat, omnino locum tenere obedientiam christi actiuam eamque propter fidem, qua eam amplexi sumus, nobis imputari. Patet id ex omnibus testimoniis, quibus traditur, iustificari nos per fidem *Rom. III, 22. 25. 26. III, 5. V, 1. X, 4. Eph. II, 5.* Quicumque iustificatur, iustificatur ob meritum christi, ei imputatum. Iustitia christi actiua est pars meriti christi. Quod recte dicitur de toto, idem de parte eius recte affirmari, nemo negat. Ergo sequitur, ut quicumque iustificetur, ille etiam iustificetur ob iustitiam christi actiuam, ipsi imputatam. Meritum christi nemini imputatur; nisi ei, qui fide vera illud sibi vindicauerit. Ergo fide vera opus est, ut obedientia actiua ei imputetur. Ut paullo distinctius rem explicemus, certum est, hanc esse iustificationis naturam, ut, qui iustificatur, a deo iustus declaretur ac pronuntietur, eum nihil eorum, quae facere debuit, omisisse; nec quidquam eorum, quae vetita erant, commisisse, id est eum perfectissimam praestitisse dei legi obedientiam. Haec obedientia, quam deus iudicat praestitisse peccatorem, non est, propria; sed aliena; id est, christi, ipsi imputata. Atuero nihil imputatur; nisi credenti. Ergo neque obedientia actiua potest imputari; nisi vera fide praedito. Idem PAVLLVS aperte docet: *τελος νομῆς Χριστος εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πισευοντι, Rom. X, 5.* adde *Phil. III, 9.*

* quum omnes, vera fide praediti, propter meritum christi, ideoque etiam propter obedientiam christi actiuam, illis imputatam, iustificantur, fructus quoque iustificationis inter fructus obedientiae christi actiuae, quos deriuatiuos dixeris, recte numerari, quis non intelligit? Eosdem, licet certum sit,

fit, communes esse obedientiae tam christi actiuae; quam passivae; nihilominus tamen pro nostro concipiendi modo, quaedam singulatim constitui possunt beneficiorum diuinorum genera, quae proprio iure per obedientiam actiuam christus nobis adquisiuit quaeue per iustificationem obtinemus. Huc referri, decet, I) *liberationem a lege*. PAVLLVS scripsit de iustificatis: *ὅτι γὰρ ἔσε ὑπο νόμον*, Rom. VI, 14. Quum enim christus legi perfectissimam obedientiam praestitit, quae per imputationem nostra facta est, non potest fieri, ut deus eam a nobis ipsis fieri, denuo postulet; aut nos condemnet, quod eam praestare non possumus: II) *adoptionem diuinam*. Sic enim ratiocinatur PAVLLVS: *misit deus filium suum, natum ex muliere, factum sub lege, ut redimeret eos, qui legi erant subiecti*, *ὡς τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν*, Gal. IV. 4. III) *ius hereditatis caelestis*, non solum quatenus est consequens adoptionis diuinae, Rom. VIII, 17. sed etiam quatenus vita aeterna est praemium obedientiae in foedere operum propositum, uti supra diximus. Quicumque fecit legem, ille consequitur vitam aeternam, Matth. XVIII, 16. 17. Atqui nos fecimus legem, quia quae christus pro nobis fecit, ea nos ipsi fecisse putamur. Ergo habemus ius, consequendi vitam aeternam. At plura hac de re non addo, siquidem nemo nostrorum theologorum, qui salutarem de iustificatione peccatoris coram deo doctrinam curatius exposuerunt, de fructibus illius commentari neglexit.

XVII.

Denique obedientiam christi actiuam non solum meritoriam; sed etiam ad exemplum nobis esse propositam, in quod intueamur: quodue imitemur, sedulo cogitandum nobis est ac penitus in animo designandum.

gendum. * Quamuis enim obedientia christi actiua efficiat, vt quibus ea fuerit imputata, liberi sint a necessitate, praestandi erga legem obedientiam, quatenus est conditio salutis consequendae; praescripta tamen illis est, vt norma, ad quam suas actiones dirigant & conforment & praesidio gratiae sanctificantis muniti, eam seruare studeant. **

* opportune venerabilis CHRIST. MATTH. PFAFFIUS in *den Reden vber die Grundlehren der christl. Religion* p. 309. sqq. praecipit, obedientiam christi actiuam non solum esse meritoriam; sed etiam exemplarem, id est, christum praestitisse perfectissimam obedientiam legi diuinae, non tantum vt sponcioni, quam fecerat, ex omni parte satisfaceret; sed etiam, vt illustrissimum nostrae imitatione dignissimum relinqueret virtutis exemplum. Idem in diuinis monumentis sedulo commendatur. Ipse seruator nos ite adhortatur: μαθετε ἀπ' ἐμῆς, ὅτι πραὺς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, *Matth. XI, 29.* alibi: ὑποδείγμα ἐδωκα ἡμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιήτε, *Ioann. XIII, 15.* PAVLLVS pios homines cupit esse συμμορφῶς τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ θεοῦ, *Rom. VIII, 29.* alibi monet: περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς *Ephes. V, 2.* τὸ φρονεῖσθαι ἐν ὑμῖν ὁ καὶ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, κ. τ. λ. *Phil. II, 5.* sqq. PETRVS ait de christo: ὑμῖν ὑπολιμπανὼν ὑπογράμμον, ἵνα ἐπακολουθήσετε τοῖς ἰχνεσὶν αὐτοῦ, *1. ep. II, 21.* Hinc factus nobis est christus per obedientiam suam actiuam, non modo δικαιοσύνη, verum etiam ἀγιασμός, *1. Cor I, 30.*

** quamuis certum sit, christum pro nobis legem seruasse: neminem, siue regegnatus sit; siue minus, tantam praestare posse legi diuinae obedientiam, quanta esse debet, vbi per eam salutem consequi velimus: hinc necesse esse, vt obedientia christi actiua ei imputetur, qui in iudicio diuino cupit declarari iustus; nihilominus

hilominus ex hoc non sequitur, vt prorsus nulla piis hominibus, quibus obedientia christi imputata, imposita sit necessitas legem dei seruandi. Tantum abest, vt ita sit, vt potius eo maiore iure ad studium sanctitatis, & ad bona opera praestanda ii, qui iustitiam veram adsequuti sunt, teneantur, quo maiora deus in illis collocauit beneficia. conf. beatum auum, in *institut. theol. dogm. libr. IV. cap. 5. §. 18. & 20.* Nec dubium est, quum omnia bona opera, hoc nomine vere digna, legi diuinae debent esse conformia, recte dici, fideles seruare debere legem diuinam & officiis erga deum, se ipsum aliosque satisfacere. Nihilominus haec inter se nequaquam pugnare, quisque intelliget, modo si iustificationem a sanctificatione rite distinxerit. In iustificatione spectatur lex non solum quatenus est norma actionum; sed maxime quatenus est conditio foederis, sub qua salus aeterna est promissa. Deus iudex iustus requirit ab omnibus hominibus obedientiam perfectissimam. Hanc praestitisse fideles censentur in iustificatione, licet sit non eorum propria; sed aliena. Quum imputatur illis obedientia christi, haec sola sufficit ad impetrandam iustificationem. Propriam praestare nec debent; nec possunt: ideo hoc respectu liberi sunt a necessitate, seruandi legem, quatenus est conditio salutis. Atvero in sanctificatione longe alia est ratio legis. Proposita illis est lex, non vt per obedientiam, ei praestandam, consequantur salutem, quam attulit illis iustificatio; sed vt actiones suas ad illam dirigant. Quod licet omni opera exsequi studeant, nihilominus opera eorum bona sunt imperfecta ideoque nec per illa quidquam mereri possunt. Praeter haec aliae sunt rationes, quibus obedientia, quam lex requirit, ab obedientia discrepat, quam euangelium rege[n]itis praescribit. Haec praestatur sponte; illa coacte: haec oritur ex fide; illa hoc principio caret: hanc praestant filii; illam serui: haec deo placet, quia ex fide, tamquam fonte, manat; illa, quia est perfectissima. Hinc fa-

cile colligitur, obedientiam christi actiuam non tollere studium sanctitatis, ad quod sectandum illa nos admonet & vires suppeditat amplissimas. At plura dabunt scriptores theologiae moralis.

X V I I I.

Haec certe, si quid iudicamus, magnam habent vim ad persuadendum nobis, dogmatis de obedientia christi actiua, pro nobis praestita nobisque, vt iusti a deo declaremur atque ad aeternae felicitatis perueniamus possessionem, imputanda, summam esse & utilitatem; & necessitatem, vt nemo eius scientia recte carere queat. Quare nec miramur, hac quoque arte, homines perdendi, vsum esse constantem illum veritatis omnis hostem, vt eos ad negandam huius doctrinae veritatem deduceret atque amplectendos grauissimos, illi oppositos, errores impelleret. Eorum, qui hac in re a vera certaue nostra sententia secesserunt, tria iam constituere liceat genera. Alii dum omnem satisfactionem a christo pro nobis praestitam esse negant, non possunt ea, quae de obedientia christi actiua credi oportet, non reiicere. Quo loco numeroque suo iure habentur *Socini* sectatores, * ac nonnulli ex *fanaticis*. ** Alii licet satisfactionem aliquam a christo pro nobis factam esse, concedant; secus tamen de satisfactione actiua sentiunt, saltem eam nobis imputari, infitiantur. Ad hanc classem referuntur *pontificii* *** atque *Arminiani*. * Ab his denique eos discerni licet, qui ex *reformatorum* ** ac nostro

stro *** coetu eandem opinionem, manifesto falsam, fouerunt ac defendendam susceperunt. Eam vt variis argumentis comprobarent, omnes illi summa opera laborarunt; nec tamen eorum tantam esse vim, vt falsum verum esse, efficiant, facili negotio intelligitur. *

* doctrinam de obedientia christi actiua, quam haecenus exposui, a variis doctrinae caelestis hostibus impugnari, historiae ecclesiasticae monumentis abunde comprobatur. Qui ad euertendam eam, infauis consiliis, operam suam adhibuere, ad varias classes queunt reuocari. De iis quidem, qui omni religioni christianae infensos animos prae se ferunt, quales Iudaei sunt ac nonnulli alii; nec minus de antiquioris aevi haereticis, qui nefanda dogmata de optimo seruatore commenti sunt, fusius hoc loco disserere, quum nimis longum foret, satis erit, eos notasse, qui licet credere se ea, quae de christo diuinitus tradita sunt, profiteantur; nihilominus obedientiam christi actiuam in controuersiam vocarunt. Hanc vero mihi ipse praescripsi legem, vt quidnam quique sentiant, accurate explicem, antequam de argumentis dispiciam, quae in vnum locum congerere, placuit. Ne nimis longa fiat oratio, visum fuit, angustioribus terminis quaestionem, de qua cum illis nobis intercedit lis, circumscribere; nec modo ad obedientiam christi actiuam, generatim spectatam, quam nec Sociniani negare ausi sunt; sed potius ad obedientiam christi actiuam, quatenus illa a nobis vicaria, meritoria & iis omnibus, qui futurae felicitatis cupiunt fieri participes, imputanda esse recte adfirmatur, reuocare animum. In hac enim totius argumenti parte omnem eius utilitatem ac necessitatem positam esse, quisque sentit. Hoc credi oportet: hoc, nos decet, toto animo complecti; hoc fidei nostrae continet fundamen-

damentum atque egregia spei nostrae adfert alimenta. Quid, quaeso, mirum, eandem rem ab aduersariis purioris doctrinae negari: opponi illi prauos errores hosque argumentis, licet nihil ad probandum, quod probari debet; tamen multum ad decipiendos simplices valentibus, confirmari? At vero impium foret, omnes, qui contra obedientiam christi actiuam pugnant, vno eodemque loco habere, siquidem omnino maximum inter eos intercedit discrimen, si causas expendimus, quibus ad tam peruerse sentiendum commouentur. Quare tria, placuit, constituere genera. *Primum* complectitur eos omnes, qui tam malo erga se ipsos sunt animo, vt christum nihil quidquam pro illis egisse; aut passum esse, sibi persuadeant atque, vt paucis multa exprimam, satisfactionem christi vicariam & meritoriam omnem inter res falsas fictasque numerare, audeant. Hos, necesse est, perinde de satisfactione, de obedientia, de iustitia actiua; ac de satisfactione, de obedientia christi passiua dubitare; siue, vt verius loquar, vtramque negare. In horum numero primum locum, suo scelere, obtinet SOCINI familia. Neque ignoro; neque infitior, exstare nonnulla FAVSTI SOCINI effata, quibus effici videtur, vt absoluator a suspitione grauissimi huius erroris. Inter alia quum sententiam veram, contra quam dimicare sibi sumserat, satis adcurate explicaret, haec scripsit: *imputatio illa vestra iustitiae christi non modo apud vos perfectissimae diuinorum mandatorum conseruationis, id est, obseruationis, vicem supplet, quod aliquo modo ferri potuisset; sed efficit, vt ea sanctitate, sine qua, etiam post iesu christi beneficium, deo placere nequimus, coram ipso deo praediti censeamur, licet reuera ipsa careamus.* Sic vtramque partem dogmatis veri de christi obedientia recte capit; at male de vtraque sentit. Doctrinam enim, obedientiam christi fuisse vicariam, aliquo modo ferri posse, fatetur; sententiam vero, eam nobis a deo imputari, *absurdam atque*
impiam

*impiam & intolerabilem esse, ipse impie adiicit, de christo seruator. part. III. cap. I. tom. II. oper. p. 214. Eadem loc. cit. cap. 8. p. 229. repetit ac docet, ferri posse doctrinam de imputatione iustitiae christi, ut perpetua per totam vitam diuinæ legis obedientia nobis adtribuatur; nihilominus eam falsam & absurdam esse, more suo clamat. Atuero sicut haec ipsa, quae ad excusandum eum facere videntur, vere eum eiusdem erroris arguunt; ita alia relictæ nobis sunt documenta sententiae Socinianae. SOCINVS in praelection. theol. cap. XVIII. tom. I. oper. p. 573. copiose ac data opera hoc argumentum tractauit, ut demonstraret, christum nec potuisse pro nobis legem diuinam seruare; neque eam reuera praestitisse. In eadem re impiam collocauit diligentiam libr. III. de christo seruat. cap. 5. tom. II. oper. p. 203. ubi christum eorum, quae nos ex dei lege facere debebamus, praestatione diuinæ iustitiae pro nobis satisfacere non potuisse, probare, sibi sumsit. Quare non mirum est, eandem opinionem, falsam certe & perniciosam, sectatores eius esse amplexos ac licet pletisque satis fuerit, cum contra omnem satisfactionem vniuersæ disputare, tum satisfactionem inprimis passiuam impugnare; fuerit tamen ex illorum ordine, qui magistri sui sententias earumque rationes, ne dicam, verba describerent. conf. VAL. SMALCIVM in examin. CLVII. error. p. 35. & refutat. thes. Franzii p. 104. CHRISTOPH. OSTORODVM in der Vnterricht. von den Hauptpuncten der christl. Relig. cap. XXXVI. & 10. VOLKELIVM de vera relig. libr. V. cap. 21. ****

** Fanaticos maximam partem, satisfactionem a christo deo pro nobis praestitam esse, negare, inter omnes conuenit. Confule venerandi patris *Einleitung in die polemische Gottesgelehrtheit* libr. II. cap. 5. §. 46. Quare fieri non potest, quin peruerse de obedientia christi actiua statuant eamque nec vicariam; nec meritoriam esse, nec imputari nobis, aperte declarent. In eorum numero fuit VAL. WEIGELIVS, qui hanc in

in rem ita scripsit: *weit sey das von allen gerechten und frommen Christen, daß sie sich wolten behelffen vnd decken mit der imputatiua iustitia des Antichrists vnd sagen: Christi Tod, und Leiden solle sie gerecht machen, von aussen an zugerechnet, in postill. part. I. p. 173. item: ein treflicher Irrsaal ist es bey den falschen Christen, daß sie einen andern lassen das Gesetz thun, leiden, sterben, loc. cit. part. III, p. 16. Quid? quod ne seruasse quidem christum legem diuinam, autumauit WEIGELIVS: durch den Glauben, inquit, heben wir beydes das Gesetz auf vnd halten es durch den Glauben, wie wir an Christo, vnsern Meister, sehen, daß er durch das Nichtthalten des Gesetzes eben dem Gesetz gnug gethan, loc. cit. part. II. p. 270. Similia docent Quackeri. GVIL. SCHWELIVS in libello: eines wahren Christen Glaube und Erfahrungheit, cap. VIII. p. 894. contra fidem nostram ita declamauit: *er bildet sich eine zugeeignete Rechtfertigung ein vnd appliciret; oder eignet sich die Gerechtigkeit vnd Heiligkeit Christi, welche außser ihm vor sechszehnhundert Iahr geschehen, selbst zu, da er doch noch selbst unrechtfertig, unheilig vnd ungerecht ist.* Nec non CHRISTIANVS DIPPELIVS tam absona tamque impia de christo, de satisfactione eius meritoria & de huius imputatione somniauit, vt nimis longum foret, singula eius, quae edixit, nefanda effata recitare. Legas ven. patris *Einleitung in die Religionsstreitigk. der E. L. K. tom. II. p. 750. & tom. V. p. 1000. sqq.**

*** pergimus ad pontificios. Arduum est, adcurate definire, quid hi de obedientia christi actiua sentiant. Nullam quidem habet dubitationem, eos christo vitam tribuere sanctissimam omnesque eius actiones legi diuinae fuisse conformes, recte credere. At num haec obedientia ex illorum sententia fuerit vicaria, & meritoria, & nobis imputetur, vt ipsi censeamur a deo legem praestitisse, dispiciendum est. Quod vt adcurate fiat, haec monenda esse, duco: I) quum pontificii nullam

nullam admittunt imputationem iustitiae christi, nobis faciendam, ut declaremur a deo iudice iusti, sequitur, ut neque admittant imputationem iustitiae christi actiuae, ita ut nos ea, quae christus adseruandam legem diuinam praestitit, ipsi a deo praestitisse censeamur. Hoc nulla eget probatione. Audiamus ea, quae in concilio Tridentino sess. VI. can. II. sancita sunt: *siquis dixerit, homines iustificari vel sola imputatione iustitiae christi; vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & caritate, quae in cordibus eorum per spiritum sanctum diffundatur atque illis inhaereat; aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum fauorem dei, anathema sit.* Quae licet tam captiosis & fallacibus formulis sint expressa, ut admittere videantur interpretationem benigniorem, quasi aliquis iustitiae christi imputatio statuatur; ipsa tamen doctrina pontificiorum de iustificatione ita est comparata, ut plane nullam patiatur concedi imputationem iustitiae alienae. Satis erit, hanc in rem legisse ROB. BELLARMINVM *libr. II. de iustificat. cap. 3. p. 892. & cap. 7. p. 914.* ubi contra veram ac diuinam sententiam de imputatione christi nimis operose pugnauit; adde ABR. & PETR. WALENBVRCHIOS de *iustific. cap. LVI. §. 5. & FRANC. COSTERVVM in enchirid. controuers. cap. VI. p. 219.* Ne recentiore aetate pontificis Romani sectatores pristinos errores reliquisse videantur, liceat vnicum locum notare *conspectus theologiae dogmaticae & scholasticae*, a Treuirensibus publica auctoritate ann. MDCCCLII. editi, qui de iustificatione haec praecipunt: *quamuis nemo possit esse iustus; nisi cui merita passionis domini nostri iesu christi communicantur; id tamen in hac impii iustificatione fit, dum eiusdem sanctissimae passionis meritum per spiritum sanctum caritas dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhaeret, tract. III. part. III. sect. 5. dogm. 2. p. 94. & p. 95. addunt: errorem Lutheri & Caluini, adstruentium iustitiam mere exteriorem, puta iustitiam dei, christi fide ad-*

O

pre-

prehensam nobisque imputatam, quibus verbis quam inepte nostra sententia peruertatur, nemo non intelligit. II) pontificii meritum christi non negant: eum pro nobis nostrisque peccatis satisfecisse, concedunt: immo iustitiam christi causam iustificationis esse meritoriam, fatentur; atvero, num haec satisfactio, hoc meritum, haec iustitia complectantur vtramque eius obedientiam, tam actiuam, quam passiuam; siue num christus pro nobis non solum passus sit ac mortuus; sed etiam pro nobis seruauerit legem, non satis aperte declarant. In concilio Tridentino sess. VI. cap. 7. quum varias iustificationis causas definite explicant, inter alia haec constituunt: *meritoria est dilectissimus dei vnigenitus, dominus noster, Iesus christus, qui quum essemus inimici, per nimiam caritatem, qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit.* Simili modo, quem paullo antea excitaui, ROBERT. BELLARMINVS libr. I. de iustificat. cap. 2. p. 815. non solum breuiter dixit: *caussa efficiens*, scilicet iustificationis, *per modum meriti est christi passio*; sed etiam paullo fusius rem explicat: *est autem hoc loco breuiter adnotandum, christum non esse causam meritoriam, quasi pater in gratiam filii nobis peccata dimiserit, quomodo saepe reges in gratiam amicorum petentium reos absoluunt; sed quoniam pretium redemptionis exacte persoluit & ex rigore iustitiae pro nostris omnium sceleribus satisfecit*, adde libr. II. cap. 2. Omnia haec effata ita sunt comparata, vt licet de satisfactione passiuam sola expresse loquantur; nihilominus actiuam penitus excludi, diserte quidem non significant. Nec memini, quemquam ex ceteris Romanae ecclesiae doctoribus post BELLARMINVM planius & apertius hac de re fecisse verba. Quare nec miror, IOANN. GERHARDVM benignius de illis iudicasse. Hic enim quum obseruasset, Tridentinos loqui de *passione christi sanctissima*: BELLARMINVM libr. V. de christo cap. 9. scripsisse: *christum suis operibus ac laboribus nobis*
omni-

omnibus gratiam & gloriam adquisiuisse: COSTERVVM denique operum christi loc. cit. p. 298. expressam facere mentionem, concludit tandem: *nolumus sinistri quidpiam de illis hac in parte suspicari*, loc. theol. de iustificat. §. LVII. III) nihilominus si animo liberiori rem expendo, omniaque, quibus doctrina Romanensium continetur, capita inter se comparo, fieri nequit, ut illos ab hac suspitione liberem & absolvam. Rationes, cur ita sentiam, faciles sunt ac perspicuae. Etenim quis, quaeso, credat, christum praestitisse obedientiam actiuam, si eam & necessariam; & possibilem, nobisque utilem fuisse; neget? Necessitatem negant pontificii, cuius duplex fundamentum esse, supra demonstraui, ita ut alterum in necessitate obedientiae perfectissimae, legi diuinae praestandae, sine qua nemo salutem potest consequi; alterum in *ἀδυναμία* illa, quae in omnibus hominibus inest, obedientiam perfectissimam praestandi, rite constitueretur. Vtraque sententia displicet iis, qui pontifici Romano sese obstrictos esse, cupiunt. Insitiantur enim, a lege diuina requiri talem obedientiam, qualem descripsi, id est, omnibus numeris absolutam, dum simul sibi persuadent, eam posse a hominibus piis seruari. Sic decreuerunt Tridentini: *si quis dixerit, dei praecepta etiam iustificato & sub gratia constituto, esse ad obseruandum impossibilia, anathema sit*, sess. VI. can. 18. Idem sedulo praecipit BELLARMINVS: *legem dei*, inquit, *iustis hominibus absolute esse possibilem, fatentur omnes catholici, non quidem per solas vires liberi arbitrii, ut haeretici nos dicere, calumniantur; sed per auxilium gratiae dei & spiritum fidei & caritatis, in ipsa iustificatione nobis infusum*, libr. IV. de iustific. cap. 10. item: *non timemus adserere, posse hominem, per gratiam dei iustificatum, eiusdem gratiae adiutorio & legem implere & vitam aeternam promereri*, libr. III. de Rom. pontif. cap. 23. antith. 6. Ex his consequens est, ut si homo possit seruare legem, nulla fuerit

fuerit necessitas sponsori nostro, eam pro nobis seruandi. Accedit, esse pontificios in hac opinione, vt negent, potuisse christum vicariam praestare obedientiam. Ita quidem DURANDVS existimauit, quum haec scriberet: *christus secundum strictum iustitiae rigorem non potuit satisfacere, quia quidquid erat in christo secundum humanam naturam, erat obligatum deo & ei debitum, libr. IV. sentent. distinct. 15.* Denique certum est, de obedientia christi actiua ea praedicari, quae efficiunt, vt illa omni careat vtilitate, quae ad nos referatur. Negant enim, christum sibi nihil meruisse; credunt potius, eum per bona opera sibi, non nobis, meruisse aeternam gloriam: conf. PETRVM LOMBARDVM *libr. III. sentent. distinct. 18.* THOMAM AQUINATEM *part. III. qu. XLIX. art. 6.* & ROB. BELLARMINVM *libr. V. de christo cap. 9.* adde IO. GERHARDVM *confess. cathol. p. 507.* Contra ea inter omnes conuenit, illos bonis operibus tantam tribuere vim, vt per illa, merito de condigno, vitam aeternam iustificati consequantur. Tridentini certe haec edixerunt: *nihil iustificatis amplius deesse, credendum est, quominus plene illis quidem operibus, quae in deo facta sunt, diuinae legi probuius vitae statu satisfecisse & vitam aeternam promeruisse, censeantur, sess. VI. can. 16.* Idem loquuntur BELLARMINI verba, a me recitata; nec discedunt Treuirenses, qui ita docent: *homo iustus vere & de condigno per bona opera mereatur coronam iustitiae; siue vitam aeternam, loc. cit. tract. III. part. 3. sect. 5. dogm. 2.* Recte quidem sic statuunt, necessariam esse ad impetrandam salutem aeternam obedientiam actiuam, quae legi praestatur diuinae; at perperam credunt, hanc esse piorum propriam, non alienam, id est, obedientiam christi, nobis imputatam. Quae si iunctim cogitamus, manifestum est, nullam iniuriam fieri pontificiis, si iis adnumerantur, qui obedientiam actiuam christi non solum nobis imputari; sed etiam vicariam ideoque meritoriam esse, negant.

gant. Parum abest, quin *πρωτον* hoc *ψευδες* esse, credam, quod vim obedientiae christi actiuae ignorent; aut saltem de illa detrahant. Quodsi enim hanc vicariam esse: hanc pro nobis esse praestitam & per hanc vitam aeternam nobis adquisitam, certe sibi persuaderent, aut deum duplicem ab hominibus postulare obedientiam actiuam, alteram propriam; alteram alienam, quod absonum est atque absurdum; aut christi obedientiam solam sufficere hincque bona sua opera omni, vitam aeternam merendi, virtute carere, velint, nolint, fateantur oportet. Id vnum addimus, IAC. BENIGN. BOSSVETVM in *histroir. des variat. des eglis. Protest. tom. II. p. 272.* inter eos nomen profiteri, qui obedientiam christi actiuam pro nobis praestitam esse negant, ac simul propositae quaestionis rationes male perturbare, siquidem nos adculat sententiae, christi obedientia actiua liberari nos a necessitate pie viuendi, licet saepenumero declaratum fuerit, ex nostra sententia, quae certa ac vere diuina est, auferri obligationem, non pie viuendi; sed per piam vitam salutem aeternam consequendi.

* ARMINII sectatores plerosque grauissimis erroribus de satisfactione christi esse deditos, satis notum est. Quare vix fieri potest, vt recte de obedientia christi actiua sentiant. Exstant quidem nonnulla eorum effata, qui licet non satis recte; nec tamen prorsus inepte hac de re philosophantur. Huius generis verba esse videntur *confessionis Remonstrantium*, quae in SIM. EPISCOPII *oper. tom. II. part. 2. p. 69. inuenitur, cap. VIII. sect. 9. ceterum hinc pater iesum christum non vna ratione seruatorem nostrum esse, puta, non solo praeconio, exemplo martyrioque suo; siue non ideo tantum, quia aeternae salutis viam nobis adnuntiavit ac miraculis, item exemplo vitae & morte sua confirmavit sibi hanc via supremam nos saluandi potestatem ac virtutem adquisiuit; sed vero erga deum merito & efficacia, hinc orta & immediate nos respicien-*

te. Merito quidem, quia salutem aeternam nobis obedientia sua promeruit; seu quia hac mediante, praesertim violenta & cruento ipsius morte, veluti *λυτρω* seu redemptionis pretio ac sacrificio propitiatorio. Quae heic de exemplo vitae & de obedientia, cuius partem esse volunt cruentam eius mortem, dicunt, ea certe admittere videntur obedientiam christi actiuam tamquam partem eius meriti, ideoque meritoriam. Apertius loquutus est ASVER. MATTHISIVS, qui in *consider. catech. Heidelb.* quae in *acta & scripta synodal. ministror. remonstrant.* sunt translata, p. 130. ait: *& annon potius toti obedientiae tam vitae; quam mortis christi omnium peccatorum ablutio indistincte tribuenda sit; quam ut hinc sanctae conceptioni adscribitur ablutio peccati conceptionis; ita obedientia actiua dicatur in specie facere ad tollenda peccata omissionis; mortis vero ad tegenda illa, quae nos ipsi in propriis personis commisimus.* Haec si esset communis Arminianorum doctrina, hoc quidem loco non esset, cur illos reprehendamus. At longe alia eos sentire, certis documentis habemus cognitum. Transmiserunt enim ad posteros clarissimi illorum doctores testimonia, quibus aperte docent, obedientiam christi actiuam nec vicariam; nec meritoriam fuisse; nec denique nobis imputari, ut nostra esse a deo censeatur. Qui dux atque auctor huius familiae exstitit, IAC. ARMINIVM neutiquam a tam pravis erroribus fuisse liberum, abunde probatur longa eius ad VYTENBOGARDVM epistola, quae inter *epistolas Arminianorum theologicas* est septuagesima p. 128. Hac enim fusius exponit, quid de controuersia IO. PISCATORIS statuendum esse, autumet; nec obscure declarat, huius sententiam, verae de obedientia christi actiua doctrinae aperte contrariam, sibi videri certam ac rectam. Inter alia credit, nullam aliam fuisse causam, cur christus sanctitate vitae eluxerit, nisi ut iustus esset sacerdos ac sanctissima pro nobis victima. Tollit ergo praecipuam obedientiae actiuae vim, quae

quae ea est, ut efficeret in mandata dei, quae debuimus; sed non potuimus seruare perfecte. Magistrum suum sequuti ceteri. In *considerat. circa cateches. Heidelb.* in laudatis actis & scriptis synodalibus Remonstr. p. 110. ita differunt: qui scripturae locus; vel quae ratio, inde desumpta, probet, iesum christum innocentia sua & perfecta sanctitate, in qua nimirum conceptus & natus sit, uti habet haec interrogatio, peccata nostra, in quibus concipimur & nascimur, in conspectu dei legere? STEPH. CVRCELLAEVS libr. VII. institut. cap. I. §. 7. euertitur, inquit, necessitas sanctimoniae per dogma de imputata christi sanctitate. Nam si imputatur electis, obedientia, quam christus legi morali exhibuit, & eius sanctitate, tamquam pallio, tegatur eorum impuritas coram deo, adeo ut, etiamsi nullum ex eius mandatis seruauerint & adhuc in omnem nequitiam prouisi sint; deus tamen ipsis ex mera gratia perfectam christi iustitiam & sanctitatem donet & imputet, non est necessarium, ut illi propria sanctitate sint ornati. Praeter hunc, PHILIPP. LIMBORCHIVS non solum omnem iustitiae christi imputationem reiecit, *theol. christian. libr. VI. cap. 4. p. 701. sqq.* sed etiam *libr. III. cap. 21. §. 2.* iusto acrius contra obedientiam christi actiuam pugnavit. Inter alia haec eius sunt verba: *an non ingratitudo est peccatum & gratitudo officium debitum. Si ergo christus totam pro nobis legem obseruauit, etiam gratitudinis officium pro nobis praestitit. Et sic nulla obligatio est, quae nos ad illud constringat. Quo iure enim deus a nobis potest exigere officium, quod christus iam pro nobis praestitit quodque perfecta legis impletionem per christum, nobis imputata, iam pro praestito habetur?* Denique audiamus IOANN. DRIEBERGIVM, qui nostra aetate magna eruditionis laude inter Arminianos floruit. Hic in *libris duobus, altero de bonis noui foederis & futuro hominum statu; altero de baptismo & sacra coena libr. I. cap. 2. §. 34.* ait: *ab apostolorum doctrina alienum est, propter iustam*

stam vitam, quam christus in terris egit, nos pro iustis haberi atque hoc pacto iustitiam christi nostram fieri iustitiam: item: nusquam legimus, christum iustam vitam in terris egisse eo consilio, ut deus eam peccatoribus imputet. Haec, quae recitavi, Arminianorum dogmata licet abunde probent, verum esse, quod de illorum de obedientia christi activa sententia tuli, iudicium; magis tamen confirmatur ceteris, quos fouent, erroribus, arcto vinculo inter se coniunctis atque ita comparatis, ut vere omnem tollant obedientiam christi activam. Etenim quum negant, in christo tantam fuisse sanctitatem, ut nec posset peccare; sed eum omnino peccare potuisse, statuunt, non possunt, quin simul negent, obedientiam christi fuisse meritoriam, quae ex ἀναπαρτησία eius maximum accepit pondus & robur. Eos tam impie cogitata verbis proferre, exemplo nobis sunt SIMON EPISCOPIVS tom. I. oper. part. 2. p. 214. & 288. STEPH. CVRCELLAEVS institut. relig. christian. libr. V. cap. 6. §. 12. & PHILIPP. LIMBORCHIVS in theolog. christian. libr. IV. cap. 13. §. 18. Quae de satisfactione generatim, de iustificatione ac de acceptilatione illa solent comminisci, ea iam praetermitto, omnibus nota & manifeste veritati nostrae opposita. Noto potius, eos credere, posse legem diuinam perfectissime a piis hominibus seruari. Patet id ex EPISCOPII verbis: *atque hoc quidem occasione huius quaestionis responsum etiam volo ad id: an homo, diuina gratia adiutus, mandata dei omnia, etiam, quoad perfectum praestationis modum praestare possit, id est, ut dilectionis voce iam generatim utamur, pro mandatorum observatione, an diligere possit, quantum ex praescripto euangelii; aut iuxta foedus gratiae debet diligere: ego enim nullus hac de re dubito, respons. ad LXIII. quaestion. tom. I. oper. part. 2. p. 18.* quae confirmantur tota Arminianorum de sanctificatione doctrina, late exposita a patre venerando in *der Einleitung in die Religionsstr. ausser der E. L. K. tom. III. p. 664.*

664. Atqui haec tollit, quam nos recte vrgemus, necessitatem obedientiae christi actiuae. Priusquam de Arminianis disputare desinam, non possum mihi temperare, quo minus pauca de HVGONE GROTIO addam. Eum enim omnino eodem errore se capi passum esse, effata eius testantur, apertis verbis concepta expressaque: *iustitia illa, inquit, quae siue imputatiua; siue imputata dicitur, non est in sacris litteris. Et quod sub eo nomine latet, dogma gratum est carni; ita animis est noxium. Nam si iustitia christi plenissima & perfectissima ita nobis imputatur, quasi nos eam praestitissimus, satis in eo solo est ad vitam aeternam consequendam. Nostra pia operatio, siue adsit; siue non adsit; nihil adiciet, nihil demet, in dissens. Riuetian. apolog. tom. III. oper. p. 701. alibi vero haec habet: de iustitia christi imputata nobis, quasi eam omnem praestitissimus, & de fide, quae illam iustitiam sic imputatam amplecti debeat, nullum est verbum in sacris litteris, in voto pro pace, artic. IV. p. 1042. Quae quum ita se habeant, non est, cur mireris, GROTIUM, quum primarium christianae doctrinae caput de satisfactione christi a criminationibus Socinianorum suscepisset vindicandum, ne vnum quidem verbum de satisfactione; aut obedientia actiua fecisse: quo nomine merito eum reprehendit vir summus, CHRIST. MATTH. PFAFFIVS in examine libelli Grotiani de satisfactione christi p. 10. ac quum notasset locum, quo GROTIUS ait, vim satisfactionis esse etiam in ipsa actione, cap. V. tom. III. oper. theol. p. 322. praeclare monuit, actionis voci tribui a GRO- TIO vim, significandi obsequium, patiundo & moriendo deo patri praestitum.*

* * quum ad reformatos accedo, breuiter liceat monere, ple- rosque illorum doctores, quum vniuersalitatem totius satisfac- tionis christi negant, in doctrina de obedientia christi acti- ua simili modo peccare, ita vt eam particularem ac pro solis electis praestitam esse, manifesto errore, sibi persuadeant.

Hoc tamen loco in hac doctrina diu morari, non libet, si-
quidem controuersia illa ita est comparata, vt rectius de tota
satisfactione, de toto merito; quam de singulis eius partibus
disputetur. Nec defuerunt praestantissimi theologi nostrates,
qui in defendenda nostrae sententiae de gratia diuina vniuer-
sali ideoque de merito christi vniuersali veritate & in expli-
candis ac confutandis Reformationum opinionibus tam prae-
clare versati sunt, vt a me, breuitatis legibus adstricto, com-
mode haec queant omitti: conf. ven. patris *Einleit. in die
polemische Gottesgel. libr. IV. sect. I. §. 50. sqq.* Satis nobis
est, theologos huius familiae, si ab hoc vno discesseris, quod
contra vniuersitatem obedientiae actiuae peccent, maximam
partem de illa bene & recte sentire. Laudauit hanc in rem
GERHARDVS noster CALVINVM, BEZAM, MARLORATVM,
MARTYREM, BVCANVM, POLANVM aliosque: adde ex recen-
tioribus PETR. VAN MASTRICHT, *theol. theoretico - practic.
libr. V. cap. 18. §. 36.* HERM. WITSIVM *oecon. foederum lib. II.
cap. 3. §. 14. cap. 5. §. II. 10.* HENR. HEIDEGGERVM in *corp.
theol. christian. tom. II. p. 283. sqq.* & ven. DAN. GERDESIVM
in *elench. veritat. §. CCXXVI.* vt alios iam praeteream. Ni-
hilominus alii ex eodem coetu ab his longe discesserunt om-
niaque studia in confutanda veriore de obedientia christi
actiua doctrina collocarunt, quam pro nobis non praesti-
tam, non vicariam; nec meritoriam; neque a deo nobis im-
putari; sed meritum christi, nobis ad salutem impetrandam
imputandum, nonnisi obedientia passiva; siue cruciatibus
morteque christi cruenta absolui, contendebant. Proximo
seculo hanc sententiam erroneam non modo amplexus est;
sed aliis quoque persuadere studuit IO. PISCATOR, theologus
Herbornensis. Nec solum eam in scholis suis tradidit; sed
etiam in variis, quae conscripsit, ingenii monumentis publi-
ce exposuit ac defendit, ex quorum numero praeter commen-
tarios in libros noui foederis, inprimis memoranda sunt: *con-
sideratio*

fideratio dictatorum Menzeri, quantum ego scio, nondum typorum formis expressa: *epistola ad Gallos*, satis longa & in *epistol. Arminian* p. 121. edita: *vol. III. thes. theol. loc. XXV. ibes. 18. loc. XXVI. th. 40. loc. XXXII. thes. 27. respons. ad parasceu.* p. 157. *dissertatio apologetica de caussa meritoria iustificat.* Herborn. ann. ClO IO CXVIII. edita, aliaque eius loca, bene multa. Antequam ulterius progrediar, operae pretium fore, existimo, quaenam eius fuerit sententia, adcurate explicare. Libet ergo transcribere PISCATORIS verba, quae antea ex illius *consider. dictator. Menzeri ipse MENZERS disp. Giess. vol. III. p. 437.* ita recitavit: ego obedientiam christi distribuo in obedientiam vitae & obedientiam mortis. Obedientiam vitae nomino, quam praestitit legi, sancte secundum illam vivendo. Obedientiam mortis voco, quam praestitit speciali mandato patris de patiendo & moriendo pro electis. Mortis obedientiam hanc adpello κατ' ἐξοχην, passiones alias christi non excludens; sed a principali eam, idque ductu scripturae denominans. Hae duae, ut ita loquar, obedientiae adcurate sunt discernendae & nequaquam confundendae. Nam plurimum differunt. Quippe ad obedientiam vitae obligatus fuit christus iure naturae; siue creationis, tamquam verus homo & filius Adae, quantum ad legem moralem; nec non iure foederis, a deo facti cum posteris Abrahami & Israelis, quantum ad legem, tum moralem; tum caerimonialem: quippe quum fuerit, sicuti adhuc est, filius Abrahami & Israelis. Ad obedientiam vero mortis neutro ille iure fuit obligatus; sed iure diuerso, nempe voluntariae sponsonis. Nisi enim voluntarie spopondisset, se pro peccatis electorum esse satisfacturum morte sua, iustitia dei non tulisset, ut ei mortem istam mandaret, nempe ut ipse innocens moreretur pro nocentibus. Hactenus PISCATOR, qui licet non primus omnium inter Reformatos huius sententiae sit auctor; primus tamen eam omni opera defendit ac quum sua aucto-

ritate effecisset, ut multi ei adsentirent, turbas fecit maximas in coetu christiano aliosque commouit, ut ei se opponerent. Inter illos, qui ante PISCATOREM ita crediderunt, eminent: VRBANVS PIERIVS, ZACH. VRSINVS, DAVID PAREVS, CASP. OLEVIANVS; eum vero sequuti sunt: LVDOVICVS CROCIVS, MATTH. MARTINIVS, HENRIC. WETZELIVS, IACOBVS STRACKIVS, RVDOLPHVS GOCLENIVS: id quod, adductis eorum testimoniis, comprobant theologi Darmstadienles in *der grundlichen Ausfuhrung wider die Cassel. Wechselschriften* p. 50. sqq. His accesserunt ABRAH. SCVLTTETVS, qui in *narrat. apologet. de curriculo vitae suae* p. 41. hac de re egit: DAVID BLONDELLVS, IAC. CAPELLVS, HENR. ALTINGIVS, MARC. FRID. WENDELINVS alique, enumerati ab ABRAH. CALOVIO in *exegem. Aug. conf. art. IV. cap. III. §. 2. & 10.* ANDR. QVENSTEDIO in *system. theol. part. III. p. 281.* Magnus certe est Reformationum numerus, qui cum PISCATORE faciunt; nihilominus non defuerunt, qui ei resisterent ac falsam esse, quam illi amplectebatur, opinionem, luculenter ostenderent. Ex theologis Lutheranis opera ista functi sunt Marpurgenses antea, post Gissenses, IOANNES WINCKELMANNVS, BALTH. MENZERVVS, teste eodem MENZERO *loc. cit.* p. 436. HENRICVS ECKHARDVS, qui singularem libellum de *caussa meritoria iustificationis contra Piscatorem* Ienae ann. 1606 in lucem emisit publicam, & IO. GERHARDVS *loc. theol. de iustific. §. 57. sqq.* Inter reformatos primo loco nominari oportet IOANNEM A MVNSTER, qui licet ipse a theologico vitae genere esset alienus; nihilominus variis scriptis, quibus Reformationum dogmata tantum non nimio animi feruore defendere studuit, clarissimum nomen est adeptus: *conf. fortges. Sammlung von alten und neuen theologischen Sachen ann. 1632 p. 198.* Edidit is libellum de *iustificatione*, Germanice conscriptum; sed a me numquam visum, quo PISCATORIS novas opiniones docte confutauit, eumque quod

quod mireris, BALTH. MENZERO commisit, vt sententiam de eo diceret publicam. Qui, ne deesset officiis suis, luculentam illam composuit *disputationem de iustificatione hominis peccatoris coram deo & imprimis caussa eius meritoria, in disp. Giff. vol. III. p. 434. sqq. editam.* Praeter hunc, contradixit PISCATORI, LUDOVICVS LVCIVS Basileensis atque singularem edidit libellum de *caussa meritoria nostri coram deo iustificationis*, cui PISCATOR respondit in *dissertat. apologetica* iam commemorata. LVCIVS, vt suam: immo veritatis causam ageret, opposuit: *notas; siue replicationem ad responsiones D. Ioannis Piscatoris.* Opuscula haec quum in Angliam adferrentur, venerunt in manus celeberrimi viri, THOMAE GATAKERI. Legit illa & nonnullas eis adscripsit *animaduersiones* atque in illis animum, PISCATORI magis addictum; quam LVCIO haud obscure significauit; hac tamen ratione, vt nouam proferret obedientiam christi actiuam distinguendi formulam, spinosam certe, subtilem & controuersiae, vti ille quidem sperasse videtur, componendae minime adcommodatam. Operae pretium est, vt quid senserit, recte intelligatur, ipsum audire, ita disputantem: *ad quaestionem propositam ego respondendo distinxerim. Consideratur christi obedientia dupliciter, vel vt actus legi diuinae conformis, ab interna sanctitate profluens; vel vt actus humiliationis, quoad christi, per se considerati, personam indebitae: potuit enim christus perfecte iustus ac sanctus exstitisse, etiamsi in caelos a partu ortuque statim receptus, nullos eiusmodi seruiles actus praestitisset. Obedientiae meritum hoc respectu consideratae nobis imputari, libens concesserim, vt quae iustificationis rationem ex parte constituat: illo minime, haud magis; quam puritatem naturae, quae ad integritatem personalem; siue formalem necessario requirebatur.* Hac ergo *modus* vsus est GATAKERVS regula, ad quam ea, quae inter LVCIVM & PISCATOREM disputata

erant, diiudicaret. Heluetii nonnulli, qui tum in Anglia commorabantur, exhortati sunt GATAKERVUM, vt transmitteret, quae conscripisset, L V C I O. Hic suum esse, putauit, componere *vindicias pro disceptatione supra causa meritoria nostri coram deo iustificationis, aduersus censuram & animaduersionem D. Thomae Gatakeri Angli*, easque, nisi fallor, manu exaratas Anglo committere; tulit vero ab illo, *ad easdem, in animaduersionum suarum defensionem modestam responsionem*. Singula, quae adhuc commemorauit, vtriusque partis monimenta, coniunctim prodierunt in lucem, hac inscriptione ornata: *D. Ioannis Piscatoris Herborensis & Ludouici Lucii Basiliensis scripta quaedam aduersaria de causa meritoria nostri coram deo iustificationis, una cum Thomae Gatakeri Londinatis animaduersionibus in utraque, Londini clō 16 cxxxix. 12. & Basileae clō 16 cxxxix. 8.* Quamuis vero GATAKERVUS a PISCATORIS staret partibus, alii tamen Angli secus fenserunt & veriore doctrinam praeclare explicarunt, ex quorum numero satis est, laudasse THOM. HALLVM, cuius elegans exstat *dissertatio de iustitia christi actiua*, adiecta illius *salutariae; siue apologiae pro ministerio euangelico*, Francofurt. ann. clō 16 clviii. 8. editae. Ex Anglia in Galliam traieci-mus. Reformati, qui tum ibi degebant, multam dederunt operam, vt PISCATORIS errores a suis prouinciis arcerent. Quum synodum ann. clō 16 ciii. Vapini, quod Galli Gap dicunt, celebrarent, inter ea, quae de doctrina fidei sanc-tuerunt, haec sunt: *art. II. la compagnie exposant les 18. 20. & 22. articles de la dite confession de foi, touchant notre iustification deuant dieu, deteste tout ce qui se propose aujourd'hui de contraire aux dits articles & particulièrement l'erreur de ceux qui nient que la iustice actiue & l'obeissance parfaite, par laquelle notre seigneur, Iesus-Christ, a accompli la loi, nous soit imputée a justice.* C'est pourquoy les synodes pro-uinciaux, les colloques & les consistoires auront l'oeil sur ceux qui

qui seront imbus de telles erreurs, soit pasteurs ou autres, pour leur imposer silence par l'autorité de cette compagnie & meme pour deposer ceux qui aiant des charges dans l'eglise, persisteront opiniatremment dans leurs sentiments erronés. conf. IOANN. AYMONTII synodes nationaux des eglises reformées de France tom. I. p. 257. Additum fuit, litteras scribendas esse cum ad PISCATOREM, quibus ad deponendos errores admoneretur, tum ad academias Anglicanas, Scoticas, Sedanensem, Geneuensem, Heidelbergensem, Basileensem & Herbornensem, ut adiungerent se hac in re Gallis, ac libellum a IEREMIA FERERIO & BERNARDO SONISIO componendum, qui publico nomine PISCATORI obiiciatur. Litterae quidem ad PISCATOREM fuere conscriptae, editae in *epistol. Armin.* p. 121. quas IO. REINOLDVS, in Germaniam profectus, PISCATORI reddidit & cum eo colloquutus nihil omisit, quod eo faceret, ut hunc ad derelinquendum errorem commoueret; sed nihil eum effecisse, testatur *epistola* PISCATORIS, qua Gallis respondit, supra a me commemorata. Quare quum ann. 1610 CVII. Rupellis cogerent conuentum sacrum, non solum litteras PISCATORIS recitandas curauerunt; sed etiam eas nihil continere, quod ad excusandum ac probandum errorem spectaret, declararunt; admonuerunt potius suos doctores, ut constantes sint in doctrina veriore de obedientia christi actiua. Denuo PISCATORI respondere decreuerunt; libellum autem FELICIS HVGNETI, Geneuensis, contra PISCATOREM confectum, improbarunt senatumque Geneuensem rogarunt, ut eius exempla addicerent fisco, propterea quod violauerat leges, quibus est cautum, ut nulla huius generis scripta prodeant; nisi fuerint ab aliis, quibus haec potestas est commissa, accurate lecta & adprobata. IOANNES, comes Nassouienfis, litteras dederat ad Gallos eosque rogauerat, ne pacis & concordiae conseruandae causa, publice contra PISCATOREM agerent. Quare nec SONISIO permis-

sum

sum fuit, quem ille composuerat, licellum typorum formis describendum curare; sed consultum fuit ductum, ab utraque parte fieri hac de re silentium. conf. AIMONIVM *loc. cit. tom. I. p. 301. sqq.* Idem, quod Galli prae se ferebant, pacis studium in conuentu Priuatensi ann. Clō Io CXII. habito, eos ad id adduxit, vt nec PETRO MOLINAEO concederent facultatem, quam illis obtulerat, *enucleationem controuersiae de imputatione iustitiae christi* publicae luci exponendi, licet ad vnum omnes eam summis laudibus exornarent. Hoc quidem loco a proposito argumento nonnihil me oportet digredi, vt moneam, MOLINAEI libellum, licet numquam fuerit litterarum formis descriptus, nihilominus a IOANNE CAMERONE fuisse confutatum & PISCATORIS sententiam denuo propugnata; at causam MOLINAEI suscepit agendam SEBAST. BECKIVS, theologus Basileensis, ac reliquit *considerationem refutationis*, quam Camero scripto Petri Molinaci opposuit. Binos hos libellos, itidem *à vendors*, laudauit IOANN. BVXTORFIVS in *catalect. philologico-theolog.* p. 269. sqq. At redeo ad Gallos, qui licet publice PISCATORI bellum indici nolent; adiectam tamen video actis istius synodi commentationem breuem Gallicam, qua PISCATORIS doctrina XLV. argumentis confutatur, apud AIMONIVM *loc. cit. tom. I. p. 457. sqq.* Simili ratione in synodo Toniniensi, celebrata ann. Clō Io CXVI. forti animo rectam sententiam confessi sunt & praescripserunt formulam, qua doctores in explicando hoc argumento vterentur; vid. AIMONIVM *loc. cit. tom. II. p. 13. 14.* At nonnihil eodem tempore animos videntur remisisse, quum litteras acciperent a IACOBO I. magnae Britanniae rege, quibus significauit, huiusmodi decretis dissidia, siquae orta fuerint, non componi; sed ali & augeri & satius esse, silendi necessitatem utrique parti imponi. Has dedit AIMONIVS *loc. cit. p. 62.* vna cum responsis Gallorum p. 63. ex quibus cognoscimus, eo tempore MOLINAEVM & TILENVVM publicis scriptis inter se diuini-

dimicasse. Ab eo tempore, haud memini, ullam in conventibus istis Gallicis huius controuersiae factam esse mentionem. Quae de PISCATORE & doctrina eius de obedientia christi actiua ex historiarum monumentis congeffi, licet exigua sint; neque vlla ex parte perfecta; sufficiunt tamen ad excitanda aliorum studia ad diligentius conquirenda ea, quae huic controuersiae inseruiunt illustrandae, monumenta resque, inter vtrasque partes eo gestas, adcuratius enarrandas. Coniungantur tamen cum his, quae dederunt historici: IAC. BEN. BOSSVETVS in *histroir. des variat. eglises protest. tom. II. p. 268.* caute legendus, & IAC. BASNAGIVS in *histroir. de l'eglise tom. II. p. 1533.* & in *histroir. des eglises reformées tom. IV. p. 132. sqq.* adde CHR. MATTH. PFAFFIVM in *schediafm. de formula consensus Heluetica p. 18. sq.* Quum lis haec, a PISCATORE commota, finita esse videretur, eam nostro seculo IOANNES LA PLACETTE, vir eruditionis lande clarissimus, renouauit. Reliquit breuem *commentarium de iustificatione*, Gallica lingua exaratum & postquam is ex hac vita decessisset, a IO. ALPHONSO TVRRETTINO Amstelodami ann. *clō lccc xxxiii. 8.* in lucem editum publicam. Quum is *libr. II. cap. 7. p. 167.* hanc protulisset quaestionem, *quaenam sit iustitia christi, quae nobis imputetur?* sedulo argumenta, quae in vtramque partem de obedientia actiua solent adduci, enarrauit ac tandem *cap. X. p. 201.* ita conclusit: *apres toutes ces reflexions, je ne fais aucune difficulté d'avouer, que les raisons de ceux qui soutiennent qu'il n'ya que la iustice passive de son fils que Dieu nous impute, me paroissent les plus pressantes.* Contradixerunt ei laudatus PFAFFIVS in *diss. de christo seruo p. 8. sqq.* & beatus CHRIST. EBERH. WEISMANNVS in *institut. theol. exeget. dogm. p. 823. sqq.*

*** habeo

Q

*** habeo sane, cur summopere laeter, in coetu nostro, qui doctrinam christianam, a diuo LVTHERO pristino nitori restitutam, profitetur, nonnisi vnum exstitisse doctorem, qui de veritate sanctissimae nostrae sententiae de obedientia christi actiua dubitaret; at ita dubitaret, vt errorem, quo captus erat, lubens sibi eripi pateretur. Haec de GEORGIO KARGIO; siue PARSIMONIO, marggrauii Onoldini a sacris, dicta sunt, qui ann. **CLCCLXIII.** nonnullas conscripsit theses de iustificatione iisque obedientiam actiuam a christo non pro nobis; sed pro se praestitam hincque nobis non posse imputari, statuit. Ab aliis tamen, maxime beato BRENTIO admonitus & Vitebergam missus, vt de hac re cum theologis colloqueretur, facili negotio ad id adductus est, vt non solum ad mentem rectam veramque sententiam rediret; sed etiam solemnem formula errorem, quem antea fouerat, condemnaret. Plura dabit venerandus pater in *der Einleit. in die Religionsstreit. der E. L. K. tom. I. p. 170. & tom. IV. p. 360. sqq.* vbi alii quoque laudantur, qui in hac controversia enarranda versati sunt. Praeter hunc, ANDR. OSIANDER grauitur a veritate doctrinae de obedientia christi actiua discessit. At quum is non solum actiuam; sed etiam passiuam christi iustitiam nobis imputari negauit; iustitiam vero eius essentialem nobis infundi, crederet, nimis longum foret, in huius generis erroribus enarrandis studia mea collocare. Qui scire hoc cupit, adeat patrem *loc. cit. tom. I. p. 86. sqq. & tom. IV. p. 137. sqq.* GEORG. denique CALIXTVM eiusque adseclas a nonnullis in suspensionem vocari, quod cum Socinianis christum pro se obligatum fuisse ad legem seruandam, crediderint, CALOVII exemplo constat; sed abunde ab illa patrem suum liberauit FRID. VLR. CALIXTVS in *pietatis officio p. 9. sqq.*

* ne partium studii videamur suspecti, argumenta iam enarrare, decreuimus, quibus enumerati a nobis doctrinae salutaris de obedientia christi actiua hostes ad stabiliendos suos errores v-
tuntur. Pleraque iis omnibus sunt communia: pauca Socinia-
nis & pontificiis propria. I) *Pugnare*, credunt, *obedientiam chri-
sti actiuam, si meritoria illa sit, cum passiuam, ita ut altera al-
teram tollat.* Ita enim ratiocinantur: si christus pro homini-
bus seruauit legem, illa a deo reputantur seruasse legem: si
seruasse reputantur legem, non possunt reputari, quasi non
seruassent legem: ergo reputantur omnis culpae expertes: er-
go nulla in eos cadit poena: ergo nec cadit in eos poena vi-
caria, quam christus pro illis per obedientiam passiuam pertulit.
Atqui falsum esse postremo loco dictum, consentiunt omnes,
qui christum pro nobis mortuum esse, credunt. Ergo fal-
sa esse, quae antecedunt, colligunt. Aut inuerso demon-
strandi ordine ita disputant: si christus vicario nomine pro
hominibus poenas pertulit, eas homines pertulisse, censetur:
qui poenas perfert, ille peccasse, censetur: ergo legem non
seruasse, censetur: ergo non potest per obedientiam christi
actiuam simul censi legem seruasse. Omnia ista innituntur
hac sententia, fieri non posse, ut homo in iudicio diuino
censeatur simul legem seruasse & non seruasse. Vt haec du-
bitatio rectius capiatur, addi oportet alterum argumentum,
cum hoc arctius cohaerens. Dicunt quippe II) *legem diui-
nam postulare alterutrum, aut obedientiam; aut poenam.*
Quum poena fuerit per christum data, iniustum fore, putant,
si quoque postularetur obedientia actiua. Licet haec argu-
mentatio veritatis speciem prae se ferat; nullius tamen est
ponderis. Distinguamus hominem, in statu integritatis con-
stitutum, ab homine lapso. Illum certe lex diuina adstrinxit
ad alterutram partem, scilicet aut ad obedientiam, qua con-
ditio-

ditionem foederis; aut ad poenam, si fuerit eam transgressus. Post lapsum utrumque postulat; nec sine causa. Exigit enim poenam, quia lex fuit violata; exigit obedientiam actiuam, quia est haec conditio foederis, sine qua nulla existit salutis spes. Nisi ergo absurdam amplectaris sententiam, praestare eum legi obsequium, qui poenas violatae perpetiatur, concedere te, oportet, omnino recte utrumque a lege postulari: si hoc verum est, uti est, sequitur, ut utraque obedientia a christo praestari debuerit: utraque nobis imputetur; neque absonum sit, peccatores censeris in iudicio diuino simul legem seruasse & conditioni salutis satisfecisse, propter imputatam illis obedientiam actiuam, eandemque non seruasse, quia opus habent imputatione obedientiae passiuae, ut poenas, quas lex peccatoribus irrogat, ipsi sustinuisse, reputari queant. Haec neutiquam ita sibi esse contraria, ut alterum tollatur, usu quotidiano discimus. Fingas, patrem liberis dedisse mandata, hac conditione, ut qui illa effecerit, consequatur praemia statuta; qui vero neglexerit, suae negligentiae det poenas: atvero filios eius violasse praecepta ideoque iusta poena esse adfectos: numquid hos, putes, expectare posse praemia, quae non illis, qui peccauerunt ac puniti sunt; sed iis, qui fecerunt iussa, sunt proposita: III) *christum*, progrediuntur, *qua hominem, natura sua fuisse obligatum ad seruandam legem dei, cui ut creatura subiectus: ergo non potuisse eam pro nobis seruare.* Si hanc sententiam, more philosophorum, in syllogismi formam redegeris, propositionem constitues eius minorem, christum secundum humanam naturam fuisse iuri naturae subiectum. Quam quidem falsam esse, iam ostendi: nunc addo, nonnullos, quod WEISMANNVS *loc.cit.* eleganter monuit, propositionem maiorem itidem habere erroneam. Hi obiiciunt, quum certum sit, christum pro nobis fuisse natum hominem & humanam naturam pro nobis sibi adiunxisse;

se; nec negari posse, humanam eius naturam, si fuerit subiecta legi diuinae, ei pro nobis fuisse subiectam, ac si hoc sit, sequi, vt pro nobis seruauerit legem. Verum illis haud adsentior. Demonstrant quidem, christum pro nobis, id est, nostro bono, non vero, christum pro nobis; siue nostro loco legem seruasse. Illud concedent omnes Sociniani, hoc negant. Certe potius persuasus sum, non solum vnionem *ὑποστατικὴν* vtriusque in christo naturae, quae efficit, vt christus sit verus homo; at non suppositum hominis; sed etiam officium sponsoris, quo functus est quoue ad praestandam vtramque obedientiam obstrictus erat, postulare, vt in christo nulla fuerit necessitas, legi diuinae parendi; nisi illa, quae ex pacto mediatorio oriebatur: III) *vnus factum*, clamant Sociniani, *non posse esse alterius: multo minus plurium factum*. Eandem opinionem, manifesto falsam, opponunt omni satisfactioni vicariae. At falsam hanc esse criminationem, nos omnes scimus, qui cogitamus, partim quotidie facta sponsoris, qua sponsoris, imputari iis, pro quibus fecit sponsonem; partim discernenda esse ea, quae priuatus homo facit, ab iis, quae publico nomine publicaue reipublicae auctoritate faciunt, ne de infinita illa nostri sponsoris dignitate quid moneam: V) *doctrinam nostram grauiter adcusant, quod virtutem omnem ex orbe expellat & vitia in societatem christianam introducat omnesque sceleratos & impios quasi recipiat in tutelam*. Quae enim est causa, inquiunt, cur pie viuant homines, si praemia vitae piae, quam christus egit, consequuntur? At bene res se habet. Non negamus, necesse esse, vt homines pie viuant atque obseruent mandata dei; sed negamus, necesse esse; siue, vt verius loquamur, fieri posse, vt ipsi per bona opera vitam consequantur aeternam. Qui tam impie de nobis sentiunt, probent illi, aut se posse perfectam prae-

praestare obedientiam legi diuinae; aut sine hac obedientia spem illis esse relictam consequendae felicitatis aeternae. Neutrum recte dici, si confitebuntur, intelligent, licet pii homines obtemperent legi diuinae, nihilominus eos opus habere perfectissima obedientia christi actiua: VI) *christum, hominem*, porro monent, *sibi ipsi adquisiuisse vitam aeternam: ergo necesse esse, ut obedientiam actiuam pro se ipso praestiterit.* Falsam esse hanc ὑποθεσιν, supra iam demonstraui. VII) *nulla exstare in diuinis monimentis testimonia*, autumant, *de obedientia christi actiua, quod pars sit meriti christi:* contra ea omnia, quae christus pro nobis praestitit nobisque adquisiuit, tribui satisfactioni & obedientiae passivae. Sic, ut exemplo res declaretur, prouocant ad illustre PAVLLI effatum: *deum comparasse sibi ecclesiam δια τῆς ἰδίας αἱματός, act. XX, 28.* & ad verba IOANNIS: *το αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ὕλης αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπο πάσης ἀμαρτίας, I. epist. I, 7.* Atuero mentiri eos, qui sacras litteras nihil de obedientia christi actiua, tamquam parte eius meriti, tradere, criminantur, ex iis, quae ipse ad confirmandam hanc doctrinam adtuli, abunde patet. Ea oracula, quibus obedientiae passivae tantummodo fit mentio, ita esse explicanda, ut obedientiam actiuam a satisfactione & merito prorsus excludendi, vim habeant, iure nostro negamus. Quis enim artis hermeuticae tam ignarus sit, ut frequentissimum esse in scriptura sacra τῆς συνειδήσεως usum, nesciat? Legenda imprimis sunt, quae beatus SAL. GLASSIUS *philol. sacr. libr. V. tract. I. cap. 14. sqq.* docet. Haec, quae illi adducunt, diuina testimonia, ad confutandas has nugas multum valent. Etenim perinde ut non solum sanguis, a christo profusus; sed etiam alia, quos perpeffus est, cruciatuum genera ad satisfactionem passiuam referuntur, quae hac formula neutiquam excludi possunt; ita nec ex mentione obedientiae passivae facta decet colligi, christum obedientia sua actiua

actiua nihil nobis meruisse: VIII) quid? quod *expressa scripturae sacrae testimonia nobis obiiciunt*. Putant enim, christum non obtemperasse legi, qua omnes adstringuntur homines; sed mandatis patris, ipsi soli datis atque a christo *Io. XII, 49. XIII, 31. XV, 10.* memoratis. Concedimus, habuisse christum, ut sponforem, mandata, quae ipsi, ut seruo, pater, ut herus, dederat; at negamus, praecepta illa efficere, ut non potuerit pro nobis seruare legem. Voluntas dei, cui satisfacere christum, ut seruum, oportuit, haec fuit, ut reconciliaret vniuersum hominum genus cum deo idque efficeret per obedientiam actiuam & passiuam. Habuit christus mandatum patris, *ut vitam depneret, Io. X, 18*; habuit vero etiam mandatum, ut seruaret legem regiam de amore, *Io. XV, 10.* Aliis nonnullis abuti solent oraculis; sed quum illos iis abuti, quisque percipit, non est, cur in illis vindicandis simus longiores: VIII) denique ex nostra doctrina confici putant, *ut nec pii in vita aeterna praemia pietatis consequantur; nec varii exstent vitae aeternae gradus*. Quod adtinet ad prius membrum, negamus, vitam aeternam recte haberi pro praemio bonorum operum, quatenus illa ab hominibus perpetratur. Talia enim bona opera, quae apta sint ad consequendam vitam aeternam, quasi mercedem & praemium laborum, a nemine possunt peragi. Quodsi vero loquaris de bonis operibus, quatenus sunt fructus fidei verae ac viucae, tunc ipse intelliges, posse vitam aeternam haberi illorum praemium, licet nulla in his, illam merendi, sit vis. De posteriori nulla est dubitatio, differentiam graduum vitae aeternae in differentia fidei & sanctificationis nostrae habere fundamentum. Vna eademque est gloria, quoad eius essentiam, quam christus omnibus per obedientiam suam adquisiuit actiuam; at hoc non est impedimento, quod in distribuendis vitae aeternae gradibus ad varios sanctificationis gradus deus respiciat. Le-

gas inprimis, quae ven. ADAM. LEBR. MVLLERVS in commentatione Germanica de *gradibus vitae aeternae* cap. II. §. 4, & cap. IV. §. 8. eleganter disputauit. Haec sufficiant. Praeter viros doctos, quos superiore seculo contra PISCATOREM pugnasse, dixi, legantur: IO. GERHARDVS *loc. theol. de iustific.* §. 57. sqq. ABRAH. CALOVIVS in *system. theol. tom. VII.* p. 438. IO. ANDR. QVENSTEDIVS *system. theol. part. III.* p. 285. sqq. aliique laudati a PFAFFIO de *form. consens. Helu.* p. 20.

X X.

Commemoranda denique est summa immortalis dei benignitas, qua effecit, vt omni tempore grauissimi ciuitatis christianae doctores salutarem de obedientia christi actiua doctrinam sedulo explicarent eamque, sine omni erroris corruptela, ad nos transmitterent. * Quamuis peruersae illae sententiae, quas pontificis romani adientatores introduxerunt, illam non modo vehementer infringerent; sed etiam obliuioni penitus tradidisse viderentur; conseruata tamen fuit integra: ab iis, qui diuina oracula iure suo scholasticorum nugis praeferebant, reuocata in lucem ** ac, ne vlllo tempore illius fructibus careant christiani homines, in libris ecclesiae nostrae symbolicis diligentius exposita & posteritati commendata. ***

* animus non est, singula recitare doctorum sacri ordinis testimonia, quibus magna orationis vi de variis doctrinae, hactenus expositae, partibus differuere. Etenim vt constet, nostram

nostram de sanctissimo hoc argumento sententiam esse eandem, quam omni tempore purioris doctrinae christianae magistri ac vindices & animo sunt amplexi; & aliis tradiderunt, satis nobis est, ad primarium huius dogmatis momentum, quod in vicaria & meritoria obedientiae christi activae virtute eiusdemque imputatione est constitutam, studia nostra nostrasque cogitationes referre. Quare consulto abstinebimus nos a recensendis summis iustisque laudibus, quas patres prisci sanctitati vitae, qua christus eminuit, tribuerunt; nec libet notare loca, quae uniuersas perinde satisfactionis christi; ac iustificationis nostrae coram deo rationes adcurate & perspicue exposuere. Quamuis haec non prorsus a loco nostro sint aliena; breuitatis tamen studio dare quid nos oportet ac lectores, qui ea scire cupiunt, ad aliorum doctorum virorum monumenta ablegare, quorum notitiam suppeditant IOAN. FRANC. BVDDEVs in *instit. theol. dogm. libr. III. cap. 2. §. 45.* CHRISTOPH. MATTH. PFAFFIVS in *respons. ad Scheffmachers epistol.* p. 1016. edit. Germanicae & vener. pater in *der Einleitung in die dogmatische Gottesgel.* p. 607. & 676. Primus, quem dare libet, veritatis testis est IUSTINVS martyr, cuius illustre exstat hac de re effatum, dignum certe, quod a nobis describatur: αὐτός τον ἰδίον υἱόν ἀπέδοτο λυτрон ὑπὲρ ἡμῶν, τον ἁγίον ὑπὲρ ἀνομῶν, τον ἀκακόν ὑπὲρ τῶν κακῶν, τον δικαίον ὑπὲρ τῶν ἀδικῶν, ἀφθαρτον ὑπὲρ τῶν φθαρτῶν, τον ἀθάνατον ὑπὲρ τῶν θνητῶν. τι γὰρ ἄλλο τὰς αἰμαρτίας ἡμῶν ἠδυνήθη καλυψαί, ἢ ἐκεῖνος δικαιοσύνη; ἐν τίνι δικαιωθῆναι δυνατόν τὰς ἀνόμους ἡμᾶς καὶ ἀσεβεῖς, ἢ ἐν μονῷ τῷ υἱῷ τῆς Θεοῦ; ὡς τῆς γλυκείας ἀντάλλαγης, ὡς τῆς ἀνεξίτητης δημιουργίας, ὡς τῶν ἀπροσδοκῆτων ἑυεργεσιῶν. ἵνα ἀνομιᾶμεν πολλῶν ἐν δικαίῳ ἐνὶ κρυβῇ, δικαιοσύνη δὲ ἑνὸς πολλὰς ἀνόμους δικαιώσῃ, proprium ipsē filium dedit pretium redem-

tionis pro nobis, sanctum pro iis, qui legem transgressi erant: nihil minus quam malum pro malis: iustum pro iniustis: corruptionis nescium pro obnoxiiis corruptioni: immortalem pro mortalibus. Quid enim aliud peccata nostra potuit tegere; quam eius iustitia? In quo alio nos iniqui & impii iustificari possumus; quam in solo dei filio? O dulcem permutationem! o inperuestigabile artificium! o beneficia, expectationem omnem superantia! ut iniquitas idem multorum in iusto uno abscondatur; iustitia autem unius faciat, ut multi iniusti iustificentur, *epistol. ad Diognetum, cap. VIII. p. 238. oper. edit. MARANI.* Obserues velim, IVSTINVM non solum generationem de iustitia christi, tamquam causa nostrae salutis, facere verba; sed etiam illum adpellare *τον ἅγιον, τον δίκαιον*, quae nomina, quid obstat, quominus de sanctitate & iustitia, non tam essentiali & habituali; quam sponsoris, capiamus? Nec possum mihi temperare, quin addam testimonium insigne, quod doleo non a IVSTINO; sed a scriptore *expositionis rectae fidei*, quae IVSTINVM mentiri solet auctorem, esse profectum. Quisquis illius sit auctor, vere certe haec scripsit: *ἐπειδήπερ αἰμαρτων ὁ Ἀδάμ, θανατῶ το γένος ὑπεβάλε, καὶ τὴν φύσιν ὅλην ὑπευθύνον τῷ χρεεὶ πεποίηκε, θεὸς ὑπάρχων ὁ υἱὸς καὶ ἀνθρώπος, ἀνακαλεῖται τὸ Ἀδάμ τὸ παραπτώμα. καὶ ἡ μὲν ἀνθρώπος, ἀμεμπτῶς πολιτευόμενος καὶ θανατὸν ἐκθσιον καταδέχεται, διὰ μὲν τῆς ἀκράς πολιτείας, ἀφανίζων τὸ παραπτώμα, διὰ δὲ τῆς μὴ χρεώστμενθ θανατῶ καταγων τον ὀφειλόμενον, quandoquidem Adam delinquens morti genus suum subdidit & uniuersam naturam debito obstrinxit, filius, & deus existens & homo, reparat Adae lapsum: & quatenus homo sine peccato viuit & voluntariam mortem obit, sanctissimo viuendi genere lapsum abolens & indebita morte debitam destruens, cap. 10. 427. adpendic. oper. IVSTINI.* Haec legens non potest, quin admiretur, quam accurate obedientia actiua

actiua cum passiva coniungatur. Qui IVSTINO aetate fuit super,
 IRENAEVS Lugdunensis, si quisquam alius, perspicue
 grauiissimum de obedientia christi actiua, pro nobis praestita
 nobisque imputanda, caput tradidit. Egregia sunt haec eius
 verba: *deum in primo quidem Adam offendimus, non facien-*
tes eius praeceptum; in secundo autem Adam reconciliati su-
mus, obediens usque ad mortem facti, aduers. haeres. libr.
V. cap. 16. §. 3. p. 313. oper. edit. MASSVETI. Paucis inter-
positis, cap. 17. §. 1. haec subiecit: cuius & praeceptum trans-
gredientes, inimici facti sumus eius. Et propter hoc in no-
uissimis temporibus, in amicitiam nos restituit dominus per
suam incarnationem, mediator dei & hominum factus: pro-
pitians quidem pro nobis patrem, in quem peccaueramus, &
nostram inobedientiam per suam obedientiam consolatus. Si-
milia his sunt, quae idem IRENAEVS antea scripsit: quemad-
modum per inobedientiam unius hominis, qui primus de terra
rudī plasmatus est, peccatores facti sunt multi & amiserunt
vitam; ita oportuit & per obedientiam unius hominis, qui
primus de virgine natus est, iustificari multos & percipere
salutem, libr. III. cap. 18. §. 7. p. 211. His addo
scriptorem confutationis quarundam propositionum, inter A-
THANASII opera relatae; qui aperte dixit: ἀναγκαῖον πιστεῦ-
σαι ταῖς ἁγίαις γραφαῖς καὶ τὴν πληρωσὶν τῶ νόμου τὴν δια-
τὴς ἀρχῆς γενομένην ὅλῳ λογιζέσθαι τῷ φερεσμοῦ, neces-
sarium est credere sacris scripturis & impletionem legis, a
primitiis factam, toti massae adscribere, cap. XV. tom. II.
oper. ATHANASII p. 579. edit. Benedictinor. Primitias, quas
memorat, christum; totam massam autem genus humanum
significare, res ipsa loquitur. IOANNES Chrysostomus di-
ligentissimus fuit in explicanda hac doctrina. Quum inter-
pretaretur verba christi, quibus supra ad eam probandam v-
si sumus, a MATTHAEO III, 15. litteris consignata, haec protu-

lit: πως ἐν πρεπον ἐστὶ; ὅτι τον νομον, πληρεμεν ἀπαντας, ὅπερ ἐν δηδηλων ἐλεγε, πασαν δικαιοσυνην. δικαιοσυνη γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν ἐντολῶν ἐκπληρωσις. ἐπεὶ ἐν πασας τας ἀλλας ἐντολας ἠνυσσαμεν, Φησι, τὸ το δε ὑπολείπεται μονον, δεῖ προσεξῆναι καὶ τὸ το. καὶ γὰρ ἤλθον λύσαι τὴν ἀράν, τὴν ἐπὶ τῇ παραβάσει τῆς νομῆς κειμένην. δεῖ τοίνυν προτερον μα αὐτον παντα πληρῶσαντα καὶ ἐξελομενον ἡμῶς τῆς καταδικῆς, ἕτως αὐτον ἀναπαύσαι. πρεπον ἐν ἐστὶν ἐμοὶ πληρῶσαι τον νομον ἀπαντα, quomodo igitur decet? quia legem totam implemus, id quippe significavit, dicendo: omnem iustitiam. Iustitia enim est mandatorum observatio. Quia igitur, inquit, alia omnia mandata implevimus; hoc autem unum superest & illud quoque adiungi oportet. Veni quippe solvere maledictum, ex transgressione legis impositum. Oportet igitur me ipsum, quum totam legem implevero & vos a damnatione liberavero, sic illam abrogare, decet ergo me totam legem implere, homil. XII. in Matth. tom. VII. oper. p. 161. edit. MONTEFALCONII. Alibi praeclare vrget comparisonem christi cum Adamo, a diuo PAVLLO Rom. V. factam, atque adiicit: ὅτα λεγῇ σοι ὁ Ἰσδαῖος, πως, ἐνος καθορῶσαντος τῆς χρεῖς, ἡ ὀκνημένη ἐσωθῇ; δυνήθης αὐτῷ λεγεῖν, πως ἐνος παρκαθσαντος τῆς Ἀδαμ, ἡ ὀκνημένη κατεκριθῇ, ut, quum tibi dixerit Iudaeus: quo modo, uno christo recte agente, orbis salutem est adeptus? possis ipsi dicere, quomodo, uno inobediente Adamo, orbis condemnatus est? hom. X. in epistol. ad Rom. tom. VIII. oper. p. 521. Idem praeclare ait: μη τοίνυν φοβηθῆς, Φησιν, ὡς τον νομον παραβαινων, ἐπειδὴ τῇ πισεὶ προσήλθες. τότε γὰρ αὐτον παραβαίνεις, ὅτε δὲ αὐτον τῷ χρεῖς μὴ πισευθῆς. ὡς ἀν πισευθῆς αὐτῷ, κακείνον ἐπληρῶσας καὶ πο. λῶ πλεον ἢ ἐκέλευσε. πολλῶ γὰρ μείζονα δικαιοσυνην ἐλάβες, ne ergo timeas, inquit, quasi legem transgrediens, postquam ad fidem accessisti. Tunc enim illam transgredieris, quum propter ipsam

ipsam christo non credis: contra, si christo credideris, legem impleuisti multo magis; quam illa iussit. Multo enim maiorem iustitiam accepisti, homil. XVII. in epist. ad Rom. p. 602. Neque omittenda sunt verba BASILII magni, qui breuiter, sed adcurate: ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, inquit, δικαιοσύνη ἀκέραια ἡμῖς μεταλήψει τῆς δικαιοσύνης δικαιοί, filius dei iustitia vocatur; nos vero participatione iustitiae iusti sumus, homil. de poenitent. §. 2. tom. II. oper. p. 605. edit. GARNIERII. AVGVSTINVS ea de causa commemorandus est, quod non solum de iustificatione multa praeclare scripsit; sed etiam de obedientia christi, tamquam causa nostrae salutis, egregie testatus est. Quum contra Iulianum, Pelagii sectatorem, disputaret, veram rectamque verborum PAVLLI Rom. V, 19. de contumacia Adami & obsequio christi sententiam ab illius peruersis interpretationibus vindicauit, quibus cum vniuersales esse obedientiae christi fructus negauit; tum obedientiam nonnisi de imitatione obedientiae christi intelligi voluit, libr. II. oper. imperfecti contra Pel. cap. 146. p. 753. & cap. 215. p. 773. tom. X. oper. edit. Benedictinorum Antverp. LEO magnus ex rationibus officii mediatorii, quod christus administravit, demonstrare sibi sumit, necesse fuisse, ut humanam sibi adiungeret naturam, his usus verbis: veram igitur christi generationem crux vera confirmat, quoniam ipse in nostra carne nascitur, qui in nostra carne crucifigitur, quae, nullo interueniente peccato, nisi nostri fuisset generis, non potuisset esse mortalis. Vt autem repararet omnium vitam, recepit omnium causam & vim veteris chirographi, quod solus inter omnes non debuit, pro omnibus soluendo vacauit: ut sicut per unius reatum omnes facti fuerant peccatores; ita per unius innocentiam omnes fierent innocentes, epist. LXII. ad Iuuenal. p. 143. oper. edit. Lugdun. CASSIODORVS his adsentitur: ad-

buc

huc in eadem, inquit, probatione persistit PAVLLVS; nam per Adam, dicit, suscepisse mortem genus humanum; sed per dominum christum aeternae beatitudinis praemia consequutum & sicut per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi; ita & per unius obedientiam iusti constituuntur multi, complex. in epistol. & a T. apost. & apocalys. quas illustrissimus SCIP. MAFFEIUS Florentiae ann. MDLCCXXI primus in lucem emisit, p. 11. Accedit IOANNES Damascenus, qui libr. III. de orthod. fid. cap. 24. tom. I. oper. p. 248. edit. LEQVIEN. de utraque obedientia, passiva & activa, breuiter dixit & utramque meritoriam ac vicariam esse, confessus est. Idem testatus est THEOPHYLACTVS. Ut omittamus ea; quae ex Chrysostomi monumentis descripsit, recitare, sufficiat, quae ad illustrandum christi oraculum Matth. III, 15. adscripsit: τον νομον λεγει δικαιοσυνην. επικαταρατος, φησιν, ην η ανθρωπινη φύσις, ότι τον νομον ην ηδυνατο τελειωσαι. εγω τοιουν ετελεσα και ταλλα της νομου. λειπει δε μοι τστο το βαπτισθηναι. τστο τοιουν τελεσας, απαλλαξω την φύσιν της καταρας. τστο γαρ εμοι πρεπει, legem dicit iustitiam. Maledicta, inquit, erat humana natura, quia legem non poterat implere. Ego ergo impleui cetera legis; restat mihi autem hoc, ut baptizer. Hoc ergo perficiens, liberabo naturam a maledicto. Huc enim me decet, interpret. quatuor euangel. p. 14. edit. Rom. Alterum christi effatum Matth. V, 17. ut explicaret, triplicem esse modum, tradidit, loc. cit. p. 20. quo christus legem impleuit: primum, quum vaticinia de messia comprobaret euentu: secundum: τας της νομου εντολας πατας επληρωσε, quum mandata omnia legis seruaret: tertium, quum ea vere exhiberet, quae typi non nisi figuris repraesentauerant futura. Quum ad tempora recentiora progredimur, BERNHARDI Claraeuallensis merito recordamur, qui arctiorem illam obedientiae passivae cum acti-

na coniunctionem bene habuit perspectam & adfidue explicavit. Inter alia, haec habet: porro iam de voluntate quis dubitet? qui enim nostram & induit carnem & subiit mortem, putas: suam negabit iustitiam? Voluntarie incarnatus, voluntarie passus: voluntarie crucifixus, solam a nobis retinebit iustitiam? Quod ergo ex deitate, constat, illum potuisse, ex humanitate innotuit & voluisse? ac, paucis interpositis, ait: porro mors in christi morte sugatur & christi nobis iustitia imputatur. Verum quomodo mori potuit, qui deus erat? Quoniam nimirum & homo erat. Sed quo pacto mors hominis illius pro altero valuit? Quia & iustus erat, exhortat. ad milites templi cap. XI. vol. I. oper. p. 559. edit. MABILLONII tertiae. adde tract. de error. Abaelardi, qui alias inter epistolas num. CLXXX. exstat, cap. IX. p. 663 serm. XXXXI. de diversis § I. p. 1176. aliaque huius generis loca. ANSELMVS Cantuariensis libr. I. cur deus homo cap. 3. sqq. p. 75. sqq. oper. edit. GERBERONII copiose hoc argumentum tractavit, ac licet nonnumquam a veritate discederet, ubiuis tamen de necessitate obedientiae christi, pro nobis factae, testatur, atque alibi meditat. XI. de redemptione humana p. 222. adcuratius philosophatur, ita ut obedientiam illam generalem, quam christus servus deo iudici & agendo & patiando praestitit, ab actiua & passiva bene distinguat & quantum pretii ac dignitatis passiva ex actiua quasi accesserit, recte explicet. Scholastici doctores licet peruersa illa, quam fouebant, de merito bonorum operum doctrina salutarem de obedientia christi actiua, pro nobis praestita nobisque imputanda, sententiam admodum infringerent ac penitus negligerent; ea tamen fuit veritatis vis, ut vel inuiti de illa testarentur. Exemplo nobis sit THOMAS Aquinas, qui non solum passim de iustificatione nostra recte praecepit; sed etiam cognovit, fieri non posse, ut homines atque in his ne renati quidem, legem seruarent omnia-

que

que, quae illi praestant, bona opera numquam perfecta esse omnique carere vitio, id quod sedulo comprobavit IO. GEORG. DORSCHÉVS in *Thom. Aquin. confessor. veritatis euangel. sect VIII. cap. 4. distinct. 2. p. 495. distinct. 4. p. 531. & distinct. 5. p. 548.*

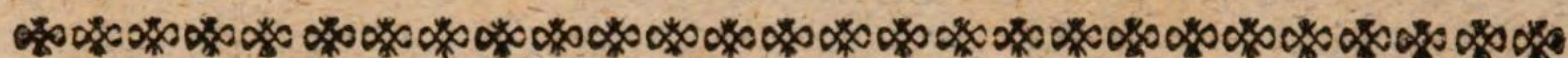
*** ante LUTHERVM, & IO. WICLEFVS & IOANNES HVSSVS, quos, constat, peruenisse ad cognitionem aliqualem veritatis de iustificatione, quae ex imputatione iustitiae christi oritur, non-nihil de obedientia actiua praeclare dictum reliquerunt. Ille in *dialogis libr. III. cap. 25. p. 154.* bene docuit, necessitatem incarnationis christi ex necessitate infinitae satisfactionis esse concludendam, ac simul ostendit, sponforem, qui illam suscipere voluerit, oportuisse omni culpa esse liberum & summa commendari vitae sanctitate. Contra hanc sententiam quam obiici posse, monuisset & circumcisionem; & baptismum christi, ad hanc dubitationem tollendam expedite respondit: *fuit baptisatus a Ioanne, sicut fuit circumcissus die octauo, ad implendam utramque legem & dandum exemplum fratribus suis taliter faciendum, cap. 26. p. 159.* HVSSI vero bina loco notasse sufficiat, quae *tom. I. oper. p. 460. & tom. II. p. 236. edit. Norimb. exstant.*

*** nihil superest; quam ut ea, quae de obedientia christi actiua disputavi, omnino in libris nostrae ecclesiae symbolice diligentius fuisse explicata, rite demonstretur. Quum in illis caput illud doctrinae christianae de iustificatione nostra admirando studio ac perspicue traditum fuit omnemque salutis spem non in bonis operibus; sed in imputatione meriti christi reponendam esse, adductis apertis scriptorum diuinorum dictis, comprobatum; non potuit fieri, quin distinctius de obedientia christi, passiva & actiua: utraque vicaria, memoria

ritoria & a deo hominibus, per veram fidem illam sibi vindicantibus, imputanda facerent verba. Audiamus ea, quae in *apologia confessionis Augustanae* p. 106. *libri concordiae*, a patre meo editi, contra aduersarios inonentur: *praedicant, se legem implere, quum haec gloria proprie debeatur christo.* Sequitur ergo, vt christum legem pro nobis impleuisse, statuatur. Alibi p. 132. haec leguntur: *legi numquam in carne satisfacimus. Ita igitur iusti reputamur, non propter legem; sed propter christum, quia huius merita nobis donantur.* His eadem proferuntur, quibus tota nostra disputatio absoluitur: scilicet necesse esse, vt legi obediamus; sed quia hoc est *πίστεως*, itidem oportere christi iustitiam nobis *actiuam* imputari. At his longe clariora sunt *formulae concordiae* effata. In *epitom. art. III.* p. 553. haec sancita sunt: *ad refellendum utrumque errorem credimus, docemus & confitemur vnanimiter, quod christus vere sit iustitia nostra; sed tamen neque secundum solam humanam naturam; sed totus christus, secundum utramque naturam, in sola videlicet obedientia sua, quam patri ad mortem usque absolutissimam praestitit eaque nobis peccatorum omnium remissionem & vitam aeternam promeruit, & nonnullis interpositis: ille donat atque imputat nobis iustitiam obedientiae christi: item: ipsi confidimus, quod videlicet propter solam ipsius obedientiam, ex gratia, remissionem peccatorum habeamus.* Haec, nisi omnia me fallant, bene atque adcurate de obedientia christi generali sunt dicta, ideoque non solum de passiuam; sed etiam de actiuam capiendam. Abunde id patet ex *solida declaratione*, qua haec fusius illustrantur. De *iustitia*, inquiunt illius auctores, *fidei coram deo vnanimi consensu credimus, docemus & confitemur, iuxta compendiarium christianae nostrae fidei & confessionis capita, quae supra posuimus, quod homo peccator coram deo iustificetur, hoc est, absoluitur ab*
omnibus

omnibus suis peccatis & a iudicio iustissimae condemnationis & adoptetur in numerum filiorum dei atque heres vitae aeternae scribatur, sine ullis nostris meritis; aut dignitate, & absque ullis praecedentibus, praesentibus; aut sequentibus nostris operibus, ex mera gratia, tantummodo propter unicum meritum, perfectissimamque obedientiam, passionem acerbissimam, mortem & resurrectionem domini nostri iesu christi, cuius obedientia nobis ad iustitiam imputatur, art III. p. 630. Quamvis heic manifesto obedientia actiua a passiva distinguatur; coniungi tamen cum his, ne vlla supersit dubitandi causa, oportet ea, quae subiiciuntur: itaque iustitia illa, quae coram deo fidei; aut credentibus ex mera gratia imputatur, est obedientia, passio & resurrectio christi, quibus ille legi nostra causa satisfecit & peccata nostra expiavit. Quum enim christus non tantum homo; verum deus & homo sit in una persona indiuisa, tam non fuit legi subiectus; quam non fuit passioni & morti, ratione suae personae, quia est dominus legis. Eam ob causam ipsius obedientia, non ea tantum, qua patri paruit in tota sua passione & morte; verum etiam qua nostra causa sponte sese legi subiecit eamque obedientia illa sua impleuit, nobis ad iustitiam imputatur: ita ut deus propter totam obedientiam, quam christus agendo & patiendo in vita & morte sua, nostra causa, patri caelesti praestitit, peccata nobis remittat: pro bonis & iustis nos reputet & salute aeterna donet, loc. cit. p. 631. Obserues velim, non solum tradi, obedientiam generalem duabus absolui partibus, actiua & passiva; sed etiam eorum sententiam expresse damnari eodemque, quo ipse usus sum, argumento conuelli, qui christum secundum humanam naturam legi diuinae obstrictum fuisse, arbitrantur; nec diffiteor, suspicari me, haec KARGIO potissimum opponi. Paucis interiectis, p. 635. de obedientia inchoata fidelium, quomodo cum obedientia

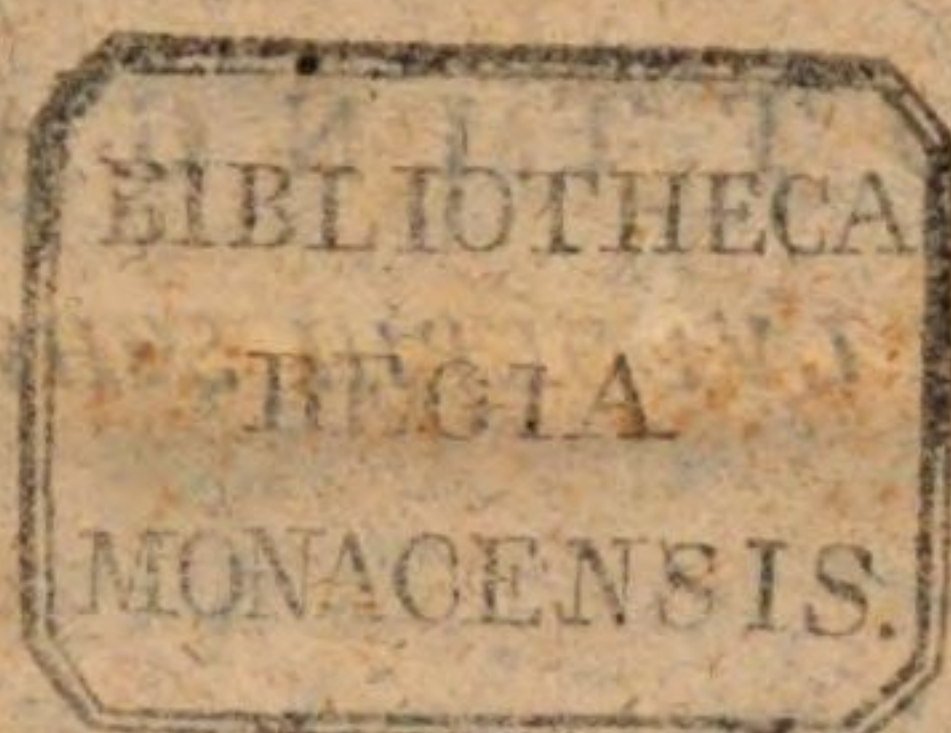
dientia christi imputata cohaereat, ostenditur. Denique *art. XI. p. 722.* inter diuina decreta, de salute hominum inita, *primum* hoc esse, statuunt, *ut humanum genus vere redimeretur atque cum deo per christum reconcilietur, qui nobis innocentia atque perfectissima obedientia, passione ac morte acerbissima iustitiam, quae coram ipso valet, & vitam aeternam promeruit.*

G O T T I N G A E

TYPIS IO. CHRIST. LVDOLPHI SCHVLZII TYPOGR. ACAD.

Walch, Christian Wilhelm Franz,

De obedientia Christi activa commentatio

Gottinga 1755

4 Diss. 3628,33

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10970222-8

VD18 1513735X-001